

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK VE FİNANS ANABİLİM DALI

2000 SONRASI YABANCI SERMAYE YATIRIMLARININ
TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
İrfan DOĞAN

Danışman
Doç. Dr. Ferudun KAYA

BOLU 2016

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

İrfan Doğan'a ait "2000 Sonrası Yabancı Sermaye Yatırımlarının Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri" adlı çalışma, jürimiz tarafından Bankacılık ve Finans Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak oy birliğiyle ~~Layık olduğuyla~~ kabul edilmiştir.

29.07.2016

Ünvan, Adı, Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı) : Doç. Dr. Ferudun KAYA	
Üye : Doç. Dr. Kadir Murat ALTINTAŞ	
Üye : Yrd. Doç. Dr. Orhan KANDEMİR	

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Erol ÖZTÜRK

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum, “**2000 Sonrası Yabancı Sermaye Yatırımlarının Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri**” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başvuru kaynaklardan yapılan alıntılarının adlarının bilimsel kurallara uygun olarak metin içinde, dipnotlarda ve kaynaklarda gösterildiği, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

İrfan DOĞAN

29.07.2016

ÖN SÖZ

“2000 Yılı Sonrası Yabancı Sermaye Yatırımlarının Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri” konulu tez çalışmamda bankacılık sektöründe yabancı sermaye yatırımları ve 2000 sonrası dönemde yabancı sermayeli bankaların Türk Bankacılık sektörüne etkileri araştırılmıştır.

Tez çalışmamda, başta bilgi, deneyimlerini benimle paylaşan, sabırla yol gösteren ve yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Sayın Doç. Dr. Ferudun KAYA'ya sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Her konuda yanımda olan ve benden desteklerini esirgemeyen aileme tüm minnetimi ve şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca, bu çalışmanın başından sonuna kadar desteği ve yardımlarını esirgemeyen herkese teşekkür bir borç bilirim.

İrfan DOĞAN

29.07.2016

*Bugünlere gelmemde desteğini ve emeğini esirgemeyen
Aileme ve Danışman Hocam Doç. Dr. Ferudun KAYA'ya...*

ÖZET

2000 SONRASI YABANCI SERMAYE YATIRIMLARININ TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ

İrfan DOĞAN

Yüksek Lisans Tezi

Bankacılık ve Finans Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Ferudun KAYA

Haziran 2016, 115+ XV Sayfa

2000 yılı sonrası Türk Bankacılık sektöründe, sektörün güçlü ve rekabetçi bir yapıya kavuşması amacıyla çeşitli düzenlemelere gidilmiştir. Bu çalışmada 2000 yılı sonrasında Türk Bankacılık sektörüne giriş yapan yabancı sermayeli banka girişleri ve sektöre etkileri ele alınmıştır. Çalışma 4 bölümden oluşmuştur.

İlk bölümde yabancı sermaye tanımları, tarihsel gelişimi ve ülkeye geliş sebepleri araştırılmıştır. İkinci bölümde yabancı sermaye yatırımlarının çeşitleri, bankacılık sektöründe yabancı sermaye yatırımları, Türkiye'de ki yabancı bankalar incelenmiştir. Üçüncü bölümde yabancı sermaye yatırımlarının Türk bankacılık sektörüne etkileri araştırılmıştır. Dördüncü bölüm ise sonuç bölümü olarak ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Yabancı Sermaye Yatırımları, Yabancı Bankalar, Türk Bankacılık Sektörü, Yabancı Bankaların Etkileri.

ABSTRACT

THE EFFECTS OF FOREIGN DIRECT INVESTMENTS ON TURKISH BANKING SECTOR AFTER 2000

İrfan DOĞAN

Master's Thesis

Department of Banking and Finance

Advisors: Assoc. Prof. Dr. Ferudun KAYA

June 2016, 115+ XV Pages

In order to establish a strong and competitive banking sector, various regulations have been implemented after 2000 year, In this study, foreign owned banks in Turkish Banking System and effects of their penetrations to the Turkish Banking system will be discussed. The study consists of four parts.

In the first part; had been investigated of foreign capital definitions, historical development and reasons for coming to the country. In the second part; had been investigated of types of foreign investment, foreign investment in the banking sector and Turkey's foreign banks. In the third part, has been investigated of the effects of foreign direct investments on Turkish banking sector. In the fourth part, are discussed as part of the results.

Key words: Foreign Capital Investments, Foreign Banks, Turkish Banking Sector, The Effects of Foreign Banks.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	ii
ETİK UYGUNLUK BEYANI	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xii
GRAFİKLER LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ	xv
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	
1. YABANCI SERMAYE YATIRIMLARININ TANIMI, TÜRKİYE'DEKİ TARİHSEL GELİŞİMİ, ÜLKEYE GELİŞ SEBEPLERİ VE YÖNTEMLERİ	4
1.1. Tanımı ve Kapsamı	4
1.2. Yabancı Sermaye Yatırımlarının Tarihsel Gelişimi	6
1.3. Yabancı Sermaye Yatırımlarının Bir Ülkeye Geliş Sebepleri	8
1.3.1. Ekonomik Nedenler	8
1.3.2. Politik Nedenler	9
1.3.3. Sosyal ve Kültürel Nedenler	9
1.3.4. Psikolojik Nedenler	10
1.3.5. Hukuksal Nedenler	10
1.4. Yabancı Sermaye Girişlerinde Kullanılan Başlıca Araç ve Yöntemler	11
1.4.1. Montaj Sanayi	11
1.4.2. Yap-İşlet-Devret Modeli.....	12
1.4.3. Ortak Girişim	13
1.4.4. Şirketler Arası Birleşmeler	14

1.4.5. Stratejik Birleşmeler	15
1.4.6. Özelleştirme	16

II. BÖLÜM

2. YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI VE BANKACILIK SEKTÖRÜNE

YABANCI SERMAYE GİRİŞİ	18
2.1.Yabancı Sermaye Yatırımlarının Çeşitleri	18
2.1.1. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları	18
2.1.2. Portföy Yatırımları.....	23
2.1.3. Resmi Sermaye Yatırımları	26
2.1.4. Doğrudan ve Dolaylı Yabancı Sermaye Yatırımları Farkı	26
2.1.5. Ülkelerin Yabancı Sermaye Yatırımlarını İsteme Nedenleri.....	28
2.2.Bankacılık Sektörü	32
2.2.1. Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi.....	33
2.2.2. Bankacılık Sektörünün Genel Yapısı.....	34
2.2.3. Bankaların Sermaye Yapısına Göre Sınıflandırılması.....	36
2.2.3.1. Kamu Sermayeli Bankalar	36
2.2.3.2. Özel Sermayeli Bankalar	36
2.2.3.3. Yabancı Sermayeli Bankalar	37
2.2.4. Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermaye.....	37
2.2.5. Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermayenin Gelişimi.....	38
2.2.6. Bankacılık Sektörüne Yabancı Sermaye Giriş Şekilleri.....	41
2.3. Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermaye Yatırımları	43
2.3.1. Yabancı Bankalar.....	44
2.3.2. Yabancı Bankaların Ülkelerde Örgütlenme Şekilleri	46
2.3.2.1. Muhabir Bankacılığı	46
2.3.2.2. Temsilcilikler	47
2.3.2.3. Acenteler	48
2.3.2.4. Şube ve İştirakler	48
2.3.2.5. Bağımlı Bankalar	49
2.3.2.6. İlişkili Banka.....	49
2.3.2.7. Konsorsiyum Bankaları	50

2.3.2.8. Kıyı Ötesi Bankacılık.....	50
2.4. Türkiye’de Bankacılığın Tarihi Gelişimi	50

III. BÖLÜM

3. 2000 SONRASI YABANCI SERMAYE YATIRIMLARININ TÜRK EKONOMİSİ VE BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ	60
3.1.Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ülke Ekonomisi Bakımından Etkileri.....	60
3.1.1. Milli Gelir Etkisi	60
3.1.2. Ödemeler Dengesi Etkisi	61
3.1.3. İstihdam Etkisi	65
3.1.4. Teknoloji Etkisi.....	66
3.1.5. Büyümeye Etkisi.....	67
3.1.6. Bölgesel Kalkınmaya Etkisi.....	70
3.1.7. Tasarruf ve Yatırımlara Olan Etkisi.....	71
3.1.8. İhracatın Artırılması, Döviz Girdisi Sağlanması ve Cari İşlemler Hesabı Açıklarının Kapanmasına Olan Etkisi	71
3.2. Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Bankalar.....	74
3.2.1. 2000 Yılına Kadar Türk Bankacılık Sektöründeki Yabancı Bankalara Genel Bakış.....	74
3.2.2. 2000 Yılı Sonrası Türkiye’ de Yabancı Bankalar.....	81
3.3. Yabancı Bankaların Bankacılık Sektörüne Etkileri	84
3.3.1. Yabancı Bankaların ve Yabancı Sermayenin Bankacılık Sektörüne Olumlu Etkileri	84
3.3.1.1. Rekabet ve Verimlilik Etkisi.....	84
3.3.1.2. Sektörde Çalışan İnsan Kaynağına Etkisi.....	88
3.3.1.3. Yeni Teknoloji, Yeni Ürün ve Hizmet Etkisi	89
3.3.1.4. Sektördeki Kredilere Etkisi.....	91
3.3.1.5. Denetim ve Şeffaflık Etkisi.....	96
3.3.1.6. Performans Üzerine Etkileri	97
3.3.1.7. İstikrar Etkisi.....	98
3.3.2. Yabancı Bankaların ve Yabancı Sermayenin Bankacılık Sektörüne Olumsuz Etkileri	101

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ VE ÖNERİLER.....104

KAYNAKLAR108

ÖZ GEÇMİŞ114

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1: Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişlerinin Sektörel Dağılımı	19
Tablo 2.2: Yurt İçinde Doğrudan Yatırımlarının Sektörel Dağılımı	22
Tablo 2.3: Türkiye’de Portföy Yatırımları	24
Tablo 2.4: Portföy Yatırım Araçları	26
Tablo 2.5: Yabancı Sermaye Yatırımlarının Yıllara Göre Dağılımı	31
Tablo 3.1: 2000-2015 Yılları Arası Sermaye Yatırımlarının Dağılımı	64
Tablo 3.2: Doğrudan - Portföy Yabancı Sermaye Yatırımları, GSMH, GSYİH ve Ekonomik Büyümenin Yıllara Göre Dağılımı.....	69
Tablo 3.3: Yabancı Sermayelerin Tercih Nedenleri	72
Tablo 3.4: Yabancı Sermayelerin Gelişindeki Etmenler	73
Tablo 3.5: Türkiye’nin Yabancı Sermaye Çekmede Yaşadığı Sorunlar	73
Tablo 3.6: 2002-2015 Yılları Sahipliğe Göre Türk Bankacılık Sektöründe Banka Sayıları	77
Tablo 3.7: Sahipliğine Göre Türk Bankacılık Sektöründe Banka Sayılarının Yüzdesel Dağılımı	78
Tablo 3.8: Türkiye’de Toplam Bankalar ve Yabancı Bankalar Sayısı.....	79
Tablo 3.9: Türkiye’de Toplam Bankalar Şube ve Yabancı Bankalar Şube Sayısı.....	79
Tablo 3.10: Türkiye’de Toplam Bankalar Çalışan Personel ve Yabancı Bankalar Çalışan Personel Sayısı	80
Tablo 3.11: Türkiye’de Banka, Şube ve Personel Sayısı Açısından Yabancı Bankalar.	80
Tablo 3.12: Türkiye’de Banka, Şube ve Personel Sayısı Açısından Yabancı Bankalar.	81
Tablo 3.13: Türkiye’ de ki Banka Sayısı	82
Tablo 3.14: Türkiye’deki Yabancı Bankalar ve Yurtiçi Şube Sayıları	83
Tablo 3.15: Türkiye’de Gruplar Bazında Banka ve Şube Sayıları	85
Tablo 3.16: Yabancı Bankaların Sektörün Şube Sayısındaki Payları	87

Tablo 3.17: 2016 İtibariyle Öğretim Gruplarına Göre Bankalarda Çalışanlar	89
Tablo 3.18: 2015 İtibariyle Aktif Büyüklüklerine Göre Banka Sıralaması	93
Tablo 3.19: 2015 İtibariyle Banka Grup ve Sektör Payları	95

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 2.1: Doğrudan Yabancı Yatırımlar.....	21
Grafik 2.2: 2015 Yılı Yurt İçinde Doğrudan Yatırımlarının Sektörel Dağılımı	23
Grafik 2.3: Türkiye’de Portföy Yatırımları	25
Grafik 2.4: Yabancı Sermaye Yatırımlarının Yıllara Göre Dağılımı	32
Grafik 3.1: Mevduat Bankaları Şube Sayısı	83
Grafik 3.2: Mevduat Bankaları Şube Sayısı	87
Grafik 3.3: Bankalarda Kadın / Erkek Çalışan Oranı.....	89
Grafik 3.4: Banka Türlerinin Sermaye Yapısı	100

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Assoc.	: Associate
Doç.	: Doçent
Dr.	: Doktor
DYY	: Doğrudan Yabancı Yatırım
GSMH	: Gayri Safi Milli Hâsıla
IMF	: International Monetary Fund
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
OPEC	: Organization of Petroleum Exporting Countries
Prof.	: Profesör
PY	: Portföy Yatırımlar
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
vb.	: Ve Benzeri
WIR	: World Investment Report
YASED	: Yabancı Sermaye Koordinasyon Derneği
YİD	: Yap-İşlet-Devret
Yrd.	: Yardımcı

GİRİŞ

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı 2000 sonrası gerçekleşen yabancı sermaye yatırımlarının Türk bankacılık sektörüne olan etkileri belirlenmesidir. Bu çalışma, 2000 sonrası Türk bankacılık sektörüne gerçekleşen yabancı sermayenin ne şekilde giriş yaptığı, hangi koşullarda gerçekleştiği ve Türk bankacılık sektörünü nasıl etkilediği gibi soruları cevaplamaktadır. Ayrıca araştırmada yabancı sermayeli bankaların Türk bankacılık sektöründe ki yeri ve önemi de değerlendirilmiştir. Yabancı sermaye yatırımlarının tarihsel süreçte ki gelişimi, ülkeye geliş sebepleri, ülkeye giriş yöntemleri, yabancı sermaye girişlerinde kullanılan başlıca araçları gibi konular işlenerek bu konulara cevap aranmıştır. Sonrasında yabancı sermaye yatırımlarının ülkeye girişlerinden sonra bankacılık sektörüne nasıl girdiği, bankacılık sektörünü nasıl etkilediği ve yatırımların çeşitleri gibi konuları inceleyip araştırarak bu konular hakkında bilgi sahibi olmaktır.

Araştırmanın Önemi

Bankacılık sektöründe yabancı sermaye yatırımları payına bakıldığında büyük bir paya sahip olduğu çok açıktır. Yabancı sermaye yatırımlarının girdiği ülkeye ve sektöre pek çok olumlu yönü bulunmasına rağmen elbette olumsuz yönleri de bulunmaktadır. Önemli olan yabancı sermaye yatırımlarının kontrollü bir şekilde büyüyüp gelişmesini sağlamaktır. Gelişmekte olan ülkelerden biri olan Türkiye için de yabancı bankalar önemli bir yere sahiptir. Yabancı sermayeli bankaların, ülkeye girişlerinde karşılaşılabilecek olumsuzluklar ev sahibi ülkenin uygulamaya koyacağı çeşitli düzenlemelerle azaltılabilir hatta yok edilebilir. Sistemdeki yerli bankaların güçlendirilmesi, yeni giriş yapan yabancı bankalarda Türk ortakların bulunması,

bankadaki yabancı payının %50'nin altında bir seviyede tutulması, kamu bankalarının varlığı, yabancı bankaların sistemin kontrolünü ellerinde bulundurmasına engel olabilir. Uzun vadede istikrarını koruyan, kırılganlıkları giderilmiş, güçlü, denetim konusunda eksiklikleri giderilmiş ve uluslararası standartları yakalamayı başaran bir finans sisteminde kriz riskleri azalır dolayısıyla ülkedeki yabancı sermaye de çıkış yapmaz aksine yeni sermaye girişleriyle ülkelerin ekonomilerine ve bankacılık sektörleri olumlu katkı yapmaları sürdürülebilir. Kontrollü girişler, sağlam adımlarla yabancı sermaye yatırımları refah, istihdam, kontrollü rekabet vb. gibi faktörler artırıp ülkemiz gelişmiş ülkeler statüsüne girmeye birkaç adım daha yaklaşabilir. Bu çalışma hem Türk bankacılık sektörünün mevcut durumu hem bankacılık sektöründe yabancı sermayenin yeri, önemi ve etkileri açısından ayrı bir öneme sahiptir.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırma da 2000-2015 yılları arası yabancı sermaye yatırımlarının Türk bankacılık sektörüne etkileri ele alınmıştır. Yabancı sermaye yatırımlarında 2000-2015 yılları arası veriler ve göstergelere değinilmiştir. Bu çalışmada öncelikle literatür ve kaynak taraması yapılmıştır. Daha sonra yabancı sermaye yatırımlarının Türk bankacılık sektörüne olan olumlu ve olumsuz etkileri araştırılmıştır. Bu çalışma da veri olarak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Katılım Bankalar Birliği, Ekonomi Bakanlığı, Türkiye İstatistik Kurumu, YASED, IMF, Bankacılık Düzenleme Denetleme Kurumu, vb. gibi kurum ve kuruluşların verilerinden ve genel bilgilerinden yararlanılmıştır. Resmi kurum ve kuruluşlardan alınan verilerle yabancı sermaye yatırımlarının Türk bankacılık sektörüne olan etkileri verilerle desteklenmiştir. Çalışma da bazen tez için gerekli olan güncel verileri bulmada zorluklarla karşılaşmıştır. Bu araştırmada elde edilen veriler ve bilgiler iki aşamada incelenecektir. Birincisi 2000 yılı sonrası yabancı sermaye yatırımlarının Türk bankacılık sektörüne olan olumlu etkileri ikincisi de yabancı sermaye yatırımlarının Türk bankacılık sektörüne olan olumsuz etkileri şeklindedir.

Tanımlar

Banka: Mevduat kabul eden bu mevduatı en verimli şekilde çeşitli kredi işlemlerinde kullanmak amacını güden veya faaliyetlerinin esas konusu düzenli bir şekilde kredi almak ya da kredi vermek olan ekonomik bir kuruluştur. Diğer bir tanım olarak banka, para, kredi ve sermaye konularına giren her çeşit işlemleri yapan ve düzenleyen, özel veya kamusal kişilerle işletmelerin bu alandaki her türlü ihtiyaçlarını karşılama faaliyetlerinde bulunan bir ekonomik birimdir.

Yatırım: belirli bir kaynağın ya da değer, gelir sağlamak amacıyla kalıcı bir biçimde kullanılmasıdır. Dar anlamda yatırım, yatırım mallarının satın alınması şeklindeki yatırım harcamasıdır. Geniş anlamda ise verimliliğin artırılması amacıyla insan kaynaklarına yapılan harcamalar da yatırım olarak kabul edilmelidir.

Yabancı Sermaye: Genel bir tanım yapılacak olursa ülkede yerleşik kişi veya kuruluşlarının ülke sınırlarının dışında servet edinmelerine yabancı sermaye yatırımı denir.

Yabancı Sermayeli Banka: Sermayesinin tamamı yabancı uyruklu kişi ve kuruluşlara ait olan bankalardır. Bu bankaların yönetim ve kuruluş merkezleri bulunduğu ülke sınırları dışında bulunur.

Etki: Bir kimse veya nesnenin başka bir kişi veya şey üzerindeki gücü, tesir.

Olumlu: Gözetilen amaca veya beklenilene uygun, yararlı, müspet, pozitif

Olumsuz: Hiçbir sonuca ulaşmayan, yapıcı ve yararlı olmayan, istenilen sonuç alınamayan.

I. BÖLÜM

1. YABANCI SERMAYE YATIRIMLARININ TANIMI VE TÜRKİYE'DEKİ TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1. Tanımı ve Kapsamı

Genel bir tanım yapılacak olursa bir ülkede yerleşik kişi veya kuruluşlarının ülke sınırlarının dışında servet edinmelerine uluslararası yatırım veya yabancı sermaye yatırımı denir. Yabancı ülkelerde edinilen servetler, mali veya reel bir nitelik taşıyabilir. Yabancı tahvil ve hisse senedi gibi menkul değerlerin satın alınması birinci gruba örnek olabilir. Bu türde gerçekleşen yatırımlara uluslararası portföy yatırımı olarak da adlandırılmaktadır. Yabancı ülkelerde bina, arazi, fabrika, tesis vb. gibi fiziki değerler edinilmesi dolaysız yabancı sermaye yatırımlarını oluşturmaktadır (Seyidoğlu 2007: 577).

Yabancı sermaye yatırımı direkt olarak yapılabileceği gibi, bizzat kuruluş ve kişi ile herhangi bir ülkede yapılacağı gerçekleştirileceği gibi taşındığı ülkede yerleşik bulunan herhangi bir şirketin yatırımı şeklinde de gerçekleştirilebilir (Ekonomi Ansiklopedisi 1993: 1387).

Uluslararası ekonomi terminolojisinde, “yabancı sermaye yatırımı” ya da “özel yabancı sermaye yatırımı” olarak adlandırılan terimler arasında büyük bir anlam farkı bulunmamaktadır. Terimlerde yer alan “yabancı” kelimesi, ülkenin milli sınırları dışında kalmak anlamına gelmektedir (Karluk 1993: 126).

“Özel”, ÷lkeye giriş yapan yabancı sermayenin ÷lkenin devletine değil de vatandaşlarına ait olduğunu göstermektedir. “Doğrudan veya direkt” kelimeleriyle beraber değişen ölçüde teknoloji - know-how - işletmecilik bilgisinin ÷lkeye geldiğinin bir göstergesidir. Bu sayede uluslararası ekonomi teorisinde doğrudan yatırımlar bir yabancı ÷lkede çıkarılmış olan tahvil ve hisse senetlilerin uluslararası sermaye piyasalarından satın alınması sonucu yapılan “Portföy” yatırımlarından ayrılmaktadır. Doğrudan yatırımlar sermaye ile beraber teknoloji ve işletmecilik bilgisini de beraberinde sundukları için özellikle II. Dünya Savaşı’ndan sonra önem kazanmaya başlamışlardır (Karluk 2007: 378).

Doğrudan yatırım genel olarak bir ÷lkede bir firmayı satın almak veya yeni kurulan bir firma için kuruluş sermayesini karşılamak veya mevcut bir firmanın sermayesini genişletmek yoluyla o ÷lkede faaliyette bulunan firmalar tarafından diğer bir ÷lkede faaliyette bulunan firmalara gerçekleştirilen ve kendisiyle birlikte teknoloji, işletmecilik bilgisi ve yatırımcının kontrol yetkisini de beraberinde sunan yatırımdır. Tanımdan da belirtildiği gibi, doğrudan yabancı yatırımlar, ÷lkeler arasında gerçekleşen sermaye transferlerinin bir piyasa işlemi olmadan bir ÷lkeden diğerine aktarılması şeklinde olmaktadır (Seyidoğlu 2007: 575).

Çoğunlukla doğrudan yatırımlar sanayi sektörüne yöneliktir. Ve daha çok B ÷lkesinden sermaye aktarımı şeklinde değil de B ÷lkesinin Y sanayi dalından, C ÷lkesinin Y sanayi dalına akış şeklinde gerçekleşir. Doğrudan yatırımlar, iki sanayi alanı arasında gerçekleşen sermaye akışı özelliği taşımaktadırlar. Sermaye akışı dikey ve yatay yatırımlar biçiminde ortaya çıkmaktadır. (Karluk 1994: 334).

Yatay yatırımlar, firmanın yatırımını gerçekleştirdiği ÷lkelerde kendi ÷lkesiyle aynı üretimi yaptığı an ortaya çıkar. Dikey yatırımlar da, yatırım yapılan ÷lkece asıl ÷lkede ürünlerin işlenmesi ve de bu ürünlerin satışı ile ilgili olarak geriye ve ileriye dönük biçimde yapıldığı an ortaya çıkar. Bu sayede doğrudan yatırımları uluslararası diğer sermaye hareketlerinden ayırması mümkün olmaktadır (Karluk 2007: 379).

Uluslararası diğer sermaye hareketleri arasında;

- Hisse senedi ve tahvil ihracı yapmak,
- Tanınmış hisse senedi ve tahvilleri uluslararası sermaye piyasalarınca alıp-satmak,
- Çeşidi kısa vadeli kredi araçlarından yararlanmak olarak sayılabilir.

1.2. Yabancı Sermaye Yatırımlarının Tarihsel Gelişimi

Yabancı sermaye yatırımlarının tarihi 16. yüzyılda İngiltere'nin, Macaristan'da ki Gümüş madenleri ve Kuzey Orta Almanya'nın bakır madenlerini işletmesine kadar eskiye dayanmaktadır. Sanayi devrimi beraberinde sanayileşmiş ülkelerde sermaye birikimi artışını da beraberinde getirmiştir. Bu ülkeler kendi ülkelerindeki yatırım imkânlarından tam anlamıyla yararlandıktan sonra, doğal kaynakları bol olan başka ülkelerdeki yatırım fırsatlarını değerlendirmek amacıyla diğer ülkelere para yatırmaya başlamışlardır. I. Dünya Savaşı'na kadar, İngiltere, Almanya, Fransa ve Hollanda yabancı sermaye yatırımları kapsamında hâkimiyeti ellerinde tutmuşlardır. Savaş sonrası bu ülkelerde sermaye ihracı büyük ve hızlı bir düşüş yaşamış ve hatta sermaye ithali ihtiyacı dönemden sonra, yabancı sermaye yatırımları kapsamında, İsviçre sermaye ihraç eden ülkeler durumuna gelmişlerdir. I. Dünya Savaşı, yabancı sermaye yatırımlarına yatırım gerçekleştiren ülkeler tarafından olduğu kadar, yatırımın yapıldığı ülkeler tarafından da etkileri ortaya çıkmıştır. Bu döneme kadar, daha çok gelişmekte olan ülkelere yönelik gerçekleştirilen yabancı sermaye yatırımları hedef değiştirerek gelişmiş ülkelere yönelmeye başlamıştır (Şahin 1995: 232).

II. Dünya Savaşına kadar yabancı sermaye yatırımları içinde önemli bir yere sahip portföy tipi yatırımlar, savaş bitiminden sonra yerini dolaysız yabancı sermaye yatırımlarına vermiştir. Ayrıca, bu dönemde yabancı sermayenin niteliğinin yanı sıra yatırımların yönünde de değişiklikler yaşanmıştır. Bakıldığında doğal kaynakların işletilmesine yönelik yabancı sermaye yatırımları sanayi kesimine kaymaya başlamıştır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde hazır pazarın varoluşu ve rekabet yaratacak bir ortamın olmaması yatırımlardan elde edilecek kârları cazip hale getirdiğinden, sermaye

ihraç eden ülkeleri, bu ülkelerdeki sanayi kesimine kaydırmıştır. Ekonomik kalkınma için ana yapıyı oluşturan sermayenin uluslararası boyutta karşılanması, II. Dünya Savaşı sonrası birçok ülkeyi gelişmiş sanayi ülkesi konumuna ulaştırmıştır (Akdiş 2004: 98).

1950'lerden sonra uluslararası boyutta gerçekleşen yabancı sermaye yatırımlarında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmeler, gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere yabancı sermaye yatırımlarında gerçekleşen artışların yanı sıra yatırımların yönündeki gelişmeler, gelişmiş ülkeler arasında yabancı sermaye yatırımlarının var olması, çok uluslu şirketlerin faaliyetlerini arttırması ve sermaye transferlerinden dolayı yaşanan sosyal maliyet kavramı konusunun ele alınmasıdır (Mehmet Şahin 1995: 233).

1970'li yıllarda gelişmekte olan ülkelerin hızlı bir yükseliş yaşamalarının nedenlerinden biri de yabancı sermayeden faydalanma olanakları olmuştur. Yabancı sermaye yatırımları konusunda hem sanayileşmiş ülkelerin hem de gelişmekte olan ülkelerin yabancı sermayeye karşı tutumlarında lehte değişiklik olması gibi nedenlerle, bu ülkelerde yaşanan yabancı sermaye yatırımları artmıştır. Örneğin bahsi geçen ülkelerde yıllık gerçekleşen yabancı sermaye yatırımı 1960'da 2 milyar dolar iken 1979'da 13 milyar dolara kadar çıkmıştır. 1973-1983 döneminde gelişmekte olan ülkelerde yabancı sermaye stoku %11,4 oranında artarak 138 milyar dolara kadar çıkmıştır (YASED 1992: 39).

Yabancı sermayeden fazlasıyla yararlanan ülkeler Brezilya, Meksika gibi dış borç yükü oldukça fazla olan ülkelerin beraberinde Malezya, Singapur gibi hızlı büyüme sergileyen Asya ülkeleridir. Bu sermaye, akışlarında en önemli kaynak başlangıçta A.B.D. ve İngiltere idi. Ancak bu ülkelerin önemi son yıllarda düşüşe geçerken Batı Almanya ve Japonya diğer ülkelere bakılarak çok hızlı bir büyüme yaşamıştır (YASED 1994: 18).

1.3. Yabancı Sermaye Yatırımlarının Bir Ülkeye Geliş Sebepleri

Yatırımcıların yabancı sermaye yatırımlarını tercih etmelerinin çok çeşitli nedenleri olabilir. Bunlar iktisadi - mali nedenlerin yanı sıra siyasi nedenler de olabilir. Siyasi nedenlerin ön planda olduğu durumlar da genellikle iktisadi fayda beklenmemektedir. Yabancı sermayenin bir ülkeye geliş amacının asla yardım amacıyla veya o ülkeyi kalkındırmak için olmadığı unutulmamalı, sırf ticari çıkarlarını maksimize etme düşüncesi içinde olduğu ve yabancı sermaye ile kurulan ilişkinin karşılıklı çıkar ilişkisinden başka bir şey olmadığı her daim göz önünde bulundurulmalıdır. Konuya bu açıdan baktığımız da, yabancı sermaye ile ilgili ülkenin karşılıklı çıkar ilişkilerinin sağlam kurulması gerekmektedir. Gelişme seviyeleri değişiklik gösteren ülkeler arasında doğal olarak sermayenin getirisi de değişiklik gösterecektir. Bu değişiklik sermayenin getirisinin azalışa geçtiği ülkeden, gelirinin yükselişe geçtiği ülkeye doğru sermaye kaymasına neden olur. Yabancı sermayenin, bir ülkeye gelişinin çok değişik nedenleri vardır. Bu nedenleri ekonomik, sosyal, kültürel ve politik nedenler kapsamında incelemek mümkündür (Karluk 1993: 210).

1.3.1. Ekonomik Nedenler

Sermayeyi kendi ülkesinden alıp farklı ülkelere gitmesinin nedenleri arasında ekonomik nedenler oldukça büyük ve önemli bir paya sahiptir. Dolaysız yoldan gerçekleştirilen yabancı sermaye yatırımlarının amacı, kendi ülkesine kıyasla diğer ülkeden daha fazla kâr elde etmek olduğundan tercih edecekleri ülkelerin maliyet şartlarını dikkatle inceleyerek yatırımlarını yaparlar. Yatırımcı ülke bakımından, tercih edeceği ülkenin nüfusu, iş gücünün niteliksel yönü ulaşım imkânları, enerji-elektrik temini, uygulanan ekonomik politikalar da yabancı sermayeli yatırımları ülkeye çekmede önem arz eden unsurlardır. Aynı zamanda, kâr ve faiz gibi faktör getirilerinin yatırımcı ülkeye aktarılmasında sağlanabilecek kolaylıklar da yabancı sermayeli yatırımların gelişmesinde önemli etkiye sahiptir (Şahin 1995: 234).

Bu yönden bakıldığında yabancı sermaye yatırımlarının bir ülkeyi tercih ediş nedenleri arasında önemli bir yer tutan ekonomik nedenleri (YASED 1993: 96);

- Yüksek kâr beklentisi içinde olmak,
- Yeni Pazar arayışı ve pazarı genişletmek,
- Daha verimli üretim beklentisi içinde olmak,
- İthalat ve ihracat işlemlerinde gümrük ve diğer engelleri asmak,
- Hammadde ihtiyacının karşılanmasında kolaylıklar sağlamak,
- Mevcut piyasaları genişletmek,
- Ellerinde bulunan teknolojiyi diğer ülkelere aktarmak şeklinde ele almak mümkündür.

1.3.2. Politik Nedenler

Ülkede ki siyasi otoritenin ya da devlet idarecilerinin izlemekte oldukları siyasi ve ekonomik rejim ile idare edilmekte olan dış ve iç politika, ülkeler arasında gerçekleşen sermaye akışı açısından oldukça önemlidir. Aslında, yatırımcı için yatırımların rizikosu bakımından ekonomik istikrar kadar politik istikrar da önem taşımaktadır. Bakıldığında, politik istikrar yatırımların rizikosunu azaltma yönünde önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Politik anlamda yaşanan değişiklikler demokratik ve çok partili siyasi yönetim biçimleri, yabancı sermaye yatırımları üzerinde negatif bir etki yaratır. Yabancı sermaye yatırımları güvenli ve huzurlu bir alan yaratılması durumunda da hızla artış gösterir. Yabancı sermayedarlar açısından yapılacak olan yatırımların genellikle uzun vadeli projeler olması sebebiyle ileride yaşanabilecek olan politik istikrarsızlıklar ya da projenin uzun süreli aktif kalmasına risk teşkil edebilen gelişmeler, yabancı şirketlerin yatırımlarını negatif yönde etkileyebilecek hususlardır. Aynı zamanda devlet yöneticilerinin yabancı sermaye yatırımlarına karşı sergilemiş oldukları yaklaşımlar da önemli bir faktördür (Karluk 1993: 213).

1.3.3. Sosyal ve Kültürel Nedenler

Ülkelerin gelişmişlik düzeylerini belirlemede etkili olan önemli faktörlerden birisi de sosyal - kültürel yapılarıdır. Eğitim düzeyi düşük, okur - yazar oranı düşük geleneksel yapının hâkim olduğu ülkelerde, yabancı sermayenin ülkeye gelmesi ile

birlikte, toplumda yaşanan bir değişim ve yabancı sermayenin ait olduğu ülkeye karşı bağlılığın artacağı görüşü yaygındır. Yabancı sermaye yatırımı yapılan ülke halkının bu değişim karşısında huzur ortamı yaratacak şekilde bilgilendirilmesi gerekir. Yatırım gerçekleştirilecek ülkenin ekonomik ve politik durumu ne kadar bu yatırım için olumlu olursa olsun bu yatırımın gerçekleşeceği yabancı sermaye konusundaki düşünüş, davranış şekilleri ve yabancı sermayedar açısından bir risk ihtimalinin oluşmasına neden olur. Bu durum, bir hassa gelişmekte olan ülkelerde daha net bir şekilde karşımıza gelmektedir. Yabancı sermaye yatırımlarında ekonomik ve politik nedenler daha etkin rol alıyor olsalar da ekonomik ve politik istikrarın olumlu olması durumunda bile sosyal ve kültürel yapıdan ortaya çıkan problemlerin var olması yatırımcıyı vazgeirici yönde etkiler(YASED 1994: 98).

1.3.4. Psikolojik Nedenler

Yabancı sermaye yatırımcılarının yatırım düşüncelerini etkileyen hususlardan biri de psikolojik yapılardır. Yatırım yapılması düşünülen ülke­deki yabancı sermaye kapsamındaki olumsuz etki bırakan kampanyalar, halkın göstermiş olduğu tepki ve kamunun yabancı sermaye konusunda sergiledikleri tutum yatırım yapacak firmalar için oldukça önemlidir. Yatırımın yapılacağı ülke­deki politik ve ekonomik durum ne kadar uygun olsa da yabancı sermaye konusundaki değer yargıları olumsuz ise ve yabancı sermaye girişi ile yabancı sermayenin ait olduğu ülkeye, bağlılığın artacağı görüşü yaygın ise de yatırım açısından önemli bir risk olacaktır (şahin 1995: 236).

1.3.5. Hukuksal Nedenler

Yabancı sermayenin gelişini etkileyen faktörlerden birisi de yasal düzenlemelerdir. Yabancı yatırımcılar açısından dış ülkelerdeki yasalar kadar kendi ülkelerindeki vergi yasaları trstleşmeyi önleyici düzenlemeler, yatırımların dış ülkeye kaymasını teşvik edebilir. Bir ülkede bürokratik işlemler ve izin işlemlerinin uzaması da yabancı sermayenin gelişi üzerinde olumsuz etkiler yapabilir. Ayrıca yabancı yatırımcıya sağlanan kredi kolaylıkları, vergi teşvikleri, istihdam teşvikleri, devlet işletmelerinin satışı veya kiralanması, yenileme teşvikleri, krların transferinde sağlanan

kolaylıklarla ilgili hukuksal düzenlemelerin yapılması yabancı sermayeyi yatırıma yönelten faktörlerdir (YASED 1994: 232).

1.4. Yabancı Sermaye Girişlerinde Kullanılan Başlıca Araç ve Yöntemler

1.4.1. Montaj Sanayi

Montaj (takma sanayi, kurgu) özel, dolaysız bir yabancı sermaye yatırımı şeklidir. Yani, dışarıda ki ana firmadan tedarik edilen ana nitelikteki ara malları ev sahibi ülkede üretilen basit bazı parçalarla birleştirilerek üretimin son aşaması ana merkezin dışında gerçekleştirilmektedir. Örnek olarak, otomobil sanayisini ele alırsak; yabancı firma tarafından ana merkezden getirilen motor ve diferansiyel ve şanzıman gibi parçaların daha az maliyetli ve yerel işçilerle yerli kaporta üzerine monte edilmesi (takılması) bir montaj işlemidir. Takma sanayisinde yabancı sermayedarın hedefi az gelişmiş ülkedeki düşük maliyetlerden faydalanmak, tüketici piyasasına yakın olmak ya da taşıma giderlerinden iktisat sağlamaktır. Montaj şekli imalat genellikle makina imalatı, kimya sanayi ve otomotiv vb. gibi piyasaya yönelimli endüstrilerde gözlenir. Kurma, takma gibi işlemler neticesinde, bu malların ağırlığı veya hacmi çoğalır (otomobil örneği gibi). Bu yüzden üretimin en son aşaması yurtdışında ve pazara yakın alanlarda yapılması taşıma giderlerinden iktisat sağlayarak üretimde ki maliyeti azaltmaya yardımcı olur (Seyidoğlu 2007: 675).

Ev sahibi durumunda olan ve az gelişmiş ülkeler takma yoluyla yabancı sermaye ithalini, genellikle belirlenmiş endüstrilerin oluşumunda birinci adım şeklinde düşünebilirler. Bu gibi ülkelerin izin verdikleri montaj yatırımları genelde ithalata sevk eden nitelik taşımaktadır. Bu sayede, önceden bitirilmiş biçimde ithal olan malların son hali olsa bile yerli üretimine başlanması ile döviz masraflarından iktisat yapılacağı beklenmektedir. Aynı zamanda, işsizliğin yaygın olduğu ülkelerde takma sanayinin yerel işgücüne iş fırsatı doğurması söz konusu olmaktadır. Ama evsahibi ülkenin takma sanayinden önemli beklentisi teknoloji transferi sağlanması ve de yerli parça kullanılmasının önemi artırarak zamanla hepten yerli üretime geçiştir. Takma (montaj)

sanayiden beklenen bir yarar da şüphesiz, ülkede yapılan üretimin ihraç ederek döviz gelirine katkı yapmasıdır (Seyidoğlu 2007: 676).

1.4.2. Yap - İşlet - Devret Modeli

Yap – İşlet - Devret (YİD) Modeli genel anlamda kamu kurumlarınca üretimi olan bir malın veya hizmetin, kamu kurulunca verilen satın alma garantisi bünyesinde, özel sektör tarafından üretimi ve kamu kuruluşuna veya direkt alıcıya satılma amacına yöneliktir. Modelin esası, uluslararası bir konsorsiyum ve ilgili bir kamu kuruluşunun müştereken kuracakları bir şirket üzerinde projenin dizaynı, finansman temini ve projenin gerçekleştirilerek 10-15 yıl gibi belirli bir sürede işletildikten sonra kamuya devridir. Yap-İşlet-Devret (build – operate - transfer) modeli bir ülkede temel alt yapı yatırımlarının yapılmasında ve özel kesime açılmayı, yabancı sermayenin katkısını sağlamayı amaçlayan dünyada ve Türkiye’de uygulaması çok yeni olan bir modeldir. Bu yöntemle daha çok büyük elektrik santralleri, barajlar, metrolar, bazı karayolları ve hava alanlarının yapımında gerçekleşir. Devletin buna benzer projelerin devlet bütçesinin kaynaklarından sağlanması, büyükçe bir mali yük doğurmaktadır. Yap – işlet - devret yöntemi buna çözüm olarak sunulmaktadır. Hedeflenen projenin yapılabilmesi için uluslararası yatırım bankalarını ve diğer kuruluşları kapsayan bir şirketler birliği oluşturulmaktadır. Amaçlanan yatırım için ihtiyaç duyulan fonların temin edilmesi, inşaatın projesinin hazır hale getirilmesi, inşaatın yapılması ve projenin bitirilmesinden sonra ise yapılan tesisin işletilmesi gibi şeyler, bu konsorsiyum aracılığıyla yerine getirilmektedir. Fakat belirlenen projeyi uygulamak ve işletilmesini sağlamak için bir yerli kuruluş ile ortaklığa gidilir. Farklı bir söyleyişle, hedeflenen proje bir uluslararası şirketler birliğiyle yerel bir şirketin joint venture (ortak yatırımı) konumundadır. Bir kamu veya özel kuruluşu şeklinde olan yerli şirket de belirli bir ölçüde, bu proje üzerinden pay sahibi sayılır (Seyidoğlu 2007: 677).

Yatırımın gerçekleştirilmesi karşılığında, ev sahibi ülkenin bir taahhüdü bulunmaktadır o da tesisin ürettiği mal ve hizmetleri satın almaktır. Bunun için ev sahibi ülkenin konvertibl dövizler cinsinden ödemede bulunması öngörülmektedir. Projenin toplam bedeli önceden sabit bir miktar olarak belirlenmiştir. Ayrıca 10-15 yıl

gibi belirli bir süre sonra yatırımın bedelsiz olarak ev sahibi ülke hükümetine devredilmesi kararlaştırılmaktadır. Bu sayede üretilen mal veya hizmet gelirlerinden dışarıya yapılan transferler, toplam dış borç miktarını, tesisin işletme bakım giderleri ile yerli ortağın koyduğu sermayeyi, gerekli faiz ve kârları karşıladıktan sonra tesis ev sahibi ülke hükümetine devredilir. Türkiye’de 1980’li yıllardan sonra, yap-işlet-devret modeli oldukça büyük bir ilgi görmüştür. Bu kanaldan özellikle büyük şehir belediyeleri, toplu taşımacılık, şehir suyu tesisi gibi temel alt yapı hizmeti niteliği taşıyan yatırımların tamamlanmasında yararlanmışlardır. Modelin avantajları olarak şunlar gösterilmektedir (Demircan 2003: 152):

- Temel alt yapı projelerinin genel bütçeye yük olmadan gerçekleştirerek verimli bir biçimde işletilebilmesi ve özel sektör yatırımların teşvik edilmesi,
- Projelerin gecikebilmesinin veya hiç gerçekleşemeyeceğinin ulusal ekonomiye maliyetinin izole edilmesi,
- Yabancı sermaye girdisi sağlanması,
- Gelişmiş teknolojinin ülkeye getirilmesi,
- Gelişmiş teknik işletme tekniklerinin ve yönetiminin ülkeye getirilmesidir.

1.4.3. Ortak Girişim

Dolaysız yatırımlar bazen yerel bir şirket ile joint venture (ortak girişim) şeklinde olabilirler. Varsayalım bir Alman inşaat şirketi, çağdaş cam konutlar yapımında özel teknik ve de deneyim sahibidir. Bu Alman şirketi Türkiye’de iş yapmayı planladığında bir Türk yerli şirketle ortak girişimde bulunmayı ister. Çünkü Türk bir ortak kendisine, bilmediği piyasa koşullarını, Türk inşaat standartlarını ve kültürel özellikleri hakkında yardımcı olabilecektir. İki şirket farklı olarak zor yapabilecekleri işi, bir araya gelip daha kolayca gerçekleştirebilirler. Aslında, ortak girişimler bazen de ev sahibi ülke tarafından zorunlu olan koşullar arasında bulunabilir. Ev sahibi ülke hükümetleri yerli firmaların yabancılarla ortaklık kurarak bilgi ve deneyimlerini artırmalarını amaçlarlar. Kısacası, yerli şirketlerle ortak girişim yapmanın, tek başına yabancı bir ülkede bağlı şirket oluşturmaya göre avantajlarını şu şekilde maddeleyebiliriz (Seyidoğlu 2007: 690):

- Yerli ortakların kendi ülkesiyle ilgili alışkanlıklar, kurum ve uygulamalar hakkındaki bilgi ve tecrübesinden faydalanabilir.
- Yerli ortakların deneyimleri, sahip olduğu ünvan sebebiyle yerli sermaye piyasalarına girme kolaylığı,
- Yerli ortakların elinde bulunan teknolojinin ülke koşullarında da geçerli olması,
- Yerli mülkiyetin yarattığı yabancı olmama fikri sonucunda satışların geliştirilmesi,
- Joint venture, siyasi nedenler ve ev sahibi ülkenin millileştirme ihtimalini azaltıcı sebebi,
- Ev sahibi ülkelerin yerli şirketler ile ortaklığa sevk edici tedbirler almaları ve bir başına mülkiyeti de sınırlandırmaları, sayılabilir.

Bu yararlarına karşın, uygulamaya bakıldığında ortak girişimlerin tek mülkiyet altındaki bağlı şirketler kadar yaygın olmadıkları görülür. Bunun önemli bir nedeni, çok uluslu şirketin, yerel ortağın bazı kritik kararların alınmasını engellemesinden duyulan endişedir. Bunun da temelinde, bir şube için iyi olan politika ve uygulamaların şirketin tümü için mutlaka iyi olmayabileceği düşüncesi yatmaktadır.

1.4.4. Şirketler Arası Birleşmeler

Şirket birleşimleri, kamuoyunda bazen şirket evlilikleri diye de karşımıza çıkmaktadır. 80’li yıllarda Japonya’da, Avrupa Birliği’nde ve ABD’de birçok şirket birleşmesine rastlanmıştır. Bunların bir kısmı yerli şirketler ile yabancılar, bir kısmı da tamamen yabancı şirketler arasında gerçekleştirilmiştir. 1992 yılı sonunda “Avrupa tek Pazar”ının oluşturulması ve 1999 başında tek para sistemine geçiş de bu tür birleşmeleri hızlandırıcı etki yapmıştır. Böylece Japon, Amerikan ve Avrupa şirketleri, aralarında kuracakları birlikler ile Avrupa Birliği içinde çok büyük bir pazar payı elde etmeyi hedeflemektedir. Amerika ekonomisinin uzun dönemde ki gelişme projeksiyonları ile bu ülkede siyasal güven karşısında birden fazla yerel Amerika şirketi ya da firmaları yabancı şirketler tarafından satın alınmışlardır (Seyidoğlu 2007: 691).

Sınır ötesi şirket birleşmelerinin başlıca faydalarını şunlardır:

- Yabancı bir ülke ya da Avrupa Birliği gibi belirli bir bölgede faaliyette bulunmanın oldukça kısa bir yoludur.
- Teknolojiyi içsel olarak geliştirme yerine, çok daha düşük maliyetle mevcut teknolojiye ulaşma olanağı sağlar.
- Sınır ötesi birleşmelerde iç ekonomilere oranla daha büyük ölçek ekonomileri elde edilebilir.

Sınır ötesi şirket birleşmelerinin bazı olumsuz yönleri ise şöyledir:

- Çeşitli milliyet, kültür farklılıkları, gelenek ve değerlerine sahip şirketlerin birleşimlerinde zorlaştırıcı rol oynar.
- Yerel bir şirketin yerel olmayan bir şirket içinde kaybolması ev sahibi ülkede negatif siyasi etkiler meydana getirebilir.

1.4.5. Stratejik Birleşmeler

Strategical alliances yani stratejik birleşmeler, son zamanlarda uluslararası işletmecilik de moda gibi olmuştur. Bu yöntem farklı ifadeler taşımaktadır ve sınır ötesi stratejik birleşimin en kolay şekli, iki ya da daha fazla firmanın hissesenetlerinin bir kısmını birbirleriyle değişimidir. Firmaların gayesi, hisse senetlerinin güvenilir ve de dost ellere geçmesidir. Fakat yalnız bu kadarıyla yetinilirse bu bir dolaysız dış yatırım değil evraklandırma (portfolyo) yatırımı özelliğini taşımaktadır (Seyidoğlu 2007: 693).

Daha geniş kapsamlı yapılan bir stratejik birleşme şeklinde ise taraflar hem hisse senetlerini değiştirir, hem de mal ve hizmet üretimi amacıyla ortak bir girişim kurarlar. Bu tür birleşmelerin örnekleri telekomünikasyon, elektronik, otomobil ve uçak sanayi alanlarında pek çoktur. Stratejik birleşmeler, özellikle araştırma ve geliştirme masraflarının yüksek olduğu ve piyasaya girişte zamanlamanın önem taşıdığı ileri teknoloji ürünleri için daha uygun bir yaklaşımdır. Üçüncü bir işbirliği yönteminde, ortak pazarlama ve hizmet anlaşmaları yapılır ve bir taraf belirli piyasalarda diğerini temsil eder. Bazı otoriteler 1920 - 1930'larda ki kartellere benzediğini iddia ederler. Çünkü bu uygulamalar rekabeti sınırlandırıcı bir sonuç meydana getirmektedir. Ortak

girişim ve pazarlama anlaşmalarını öngören stratejik birleşmeler bir çeşit dolaysız dış yatırım benzeridir. Diğer ortak girişimlerin avantaj ve sakıncalarını taşırlar. Aralarında ki belli başlı fark, stratejik birleşmelerde ana şirketler arasında genellikle bir hisse senedi değişiminin yapılmasıdır (Seyidoğlu 2007: 694).

1.4.6. Özelleştirme

Yabancı sermaye yatırımlarının arttırılmasının da sıkça kullanılan başka bir yöntem de özelleştirme. Özelleştirme, devletin temel görevi olan ve özel sektör tarafından yüklenilemeyecek eğitim, sağlık, savunma ve de altyapı yatırımlarına yönelmesi ekonominin ise pazar mekanizması aracılığıyla yönlendirilmesi gayesini taşıyan uygulamadır. KİT lerin çıkmasının en önemli sebepleri, girişimcinin yetersiz olması, kaynakların yetersiz olması ve devletçiliktir. Özellikle fazla oranda sermaye isteyen yatırımları özel sektörün yapma imkânının olamadığı ve yatırımların devletin gerçekleştirmesi, KİT'lerin ortaya çıkışmasında diğer bir sebeptir (Çetinkaya 2004: 54).

Küreselleşme süreciyle beraber hız kazanan özelleştirme politikaları, pek çok ülkenin ekonomik gündeminde önemli bir yere sahiptir. Aynı zamanda özelleştirme uygulamalarının ana hedeflerinden birisi, mülkiyetin el değiştirmesi yoluyla ekonomide rekabetin sağlanmasıdır. Özelleştirme programları doğrudan yabancı yatırımları giderek Ortadoğu ve Avrupa ülkelerine, Latin Amerika'ya doğru yönelmiştir. Yabancı yatırımcıların yönetim deneyimini, know-how getirebilme yeteneğini ve ekonominin geneline kazandıracığı etkinliği göz önünde bulunduran ve yabancı firmaları, devlet firmalarına yatırım yapmaya yönlendiren bir özelleştirme politikası, bu bağlamda daha yararlı sayılmaktadır (Sabır 2001: 3).

Özelleştirme yöntemiyle yabancı sermaye yatırımlarının ülkelere giriş yapması farklı sebeplere bağlıdır. Bundan dolayı ilki maliyetin düşürülmesi, pazar payını yükseltme, küresel ve bölgesel ağ kurmak ve sermayenin geldiği ülkeye oranla, daha az maliyetli yatırım imkânı aramaktır. Maliyet açısından yabancı sermayeli firma kendisi tesisi oluşturmak yerine var olan bir tesisi hem teknolojik hem de teknik yönünden düzelterek devralabilir. Böylece yabancı firma da sıfırdan bir tesis yapma

masraflarından feragat eder. Rekabet esaslarının güçlenmesiyle birlikte girişimciler de maliyet hususunda daha dikkatli olmuşlardır. Bu nedenle, yatırım yapan ülke kendi ülkesinde daha masraflı bir yatırımı, maliyet açısından daha uygun bir ülkede yaparak yatırım maliyetlerini düşürmüş olacaktır. Pazar hissesi bakımından, özelleştirme yöntemiyle yabancı sermayeli bir firma kendisi ile aynı faaliyet kolunda çalışan bir firmayı satın alarak o bölgelerdeki pazar hacmini büyük bir ölçüde arttırmış olacaktır. Aynı zamanda özelleştirme yöntemiyle yabancı sermayeli firma ile alınan bir firma vesilesiyle bölgesel/küresel ağ kurma imkânı da sağlamış olur. Kamunun gerçekleştirdiği bazı yatırımlar, daha sonra devlete yük olmaktadır. Bunun en önemli nedeni, mevcut KİT'lerin ülke koşullarına bağlı olarak, teknik ve teknolojik koşullara ayak uyduramamasıdır. Türkiye'de 1970'li yıllara kadar ülkenin sanayileşmesine, doğal kaynakların değerlendirilmesine ve alt yapının kurulmasına büyük faydalar sağlamıştır. 1970'li yıllardan sonra, ekonomide ve siyasetteki gelişmeler KİT'lerin performansını büyük ölçüde azaltmıştır. Bunun nedeni KİT'lerin teknik ve teknolojik gelişmeleri yeterli düzeyde, gerektiği zaman içinde izleyememeleri ve uygulayamamalarıdır (Çetinkaya 2004: 55-56).

II. BÖLÜM

2. YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI VE BANKACILIK SEKTÖRÜNE YABANCI SERMAYE GİRİŞİ

2.1. Yabancı Sermaye Yatırımlarının Çeşitleri

Farklı şekillerde karşımıza çıkan yabancı sermaye yatırımları genelde doğrudan ve dolaylı yatırımlar olmak üzere iki farklı şekilde ele alınmaktadır. Bunların haricinde yabancı sermaye yatırımları bu çalışmada diğer yabancı sermaye yatırımları başlığı altında ele alınmıştır. Bankacılık sektörüne giriş yapan yabancı yatırımlar da yabancı banka girişi kapsamında, doğrudan yatırımlar kategorisinde incelenmektedir. Bu nedenle bu çalışmada Türk bankacılık sektörüne giriş yapan yabancı bankaların etkileri, 2000 sonrası dönem ele alınarak anlatılmıştır.

2.1.1. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

Sermayenin asıl ülkeden yatırımın gerçekleştirileceği ülkedeki şirket paylarının uluslararası alanda yatırım yapanlar vasıtasıyla en az %10'luk kısmının alınmasına sabit sermaye yatırımı adı kapsamında, doğrudan yabancı sermaye yatırımları denilmektedir. Doğrudan yatırımların ülkelere girişi sabit sermaye yatırımlarının yanı sıra, şirket devri ve ya birleşmesi, ortak girişim, stratejik ortaklık, özeleştirme uygulamaları veya aktif olan faaliyetlerin büyütülmesi şeklinde de karşımıza çıkmaktadır (İşeri ve Aktaş 2005:371-385).

Doğrudan yabancı sermaye yatırımı farklı biçimlerde olabilmektedir. Bir ülkedeki firmayı satın almak, yeni kurulan bir firmaya kuruluş sermayesi sağlamak ya

da var olan bir şirketin sermayesini arttırmak şeklinde farklı bir ülkedeki firmalara gerçekleştirilen yatırımlardır. Bu yatırımlar beraberinde yardımcıların kontrol yetkisi ve işletme bilgisi de getirmektedir. Direkt yabancı yatırımların gerçekleştirilmesi aşamasında sermayenin ülkeler arasında akışı sağlanırken herhangi bir piyasa işlemine ihtiyaç yoktur (Karlık 2013:100).

Uluslararası doğrudan yatırım girişlerinin sektörel dağılımı Tablo 2.1’de verilmiştir.

Tablo 2.1: Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişlerinin Sektörel Dağılımı / Milyar \$
(YASED 2015)

Sektörler	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Tarım	81	32	43	47	61	41
Sanayi	2.884	8.036	5.480	4.783	4.844	4.683
Madencilik	0,136	0,146	0,213	0,242	0,364	0,275
İmalat	0,924	3.597	4.343	2.207	2.894	4.128
Elektrik, gaz, su	1.824	4.293	0,924	2.334	1.583	0,280
Hizmetler	3.288	8.067	5.236	5.000	3.979	5.425
İnşaat	0,310	0,301	1.427	0,178	0,232	0,115
Gayrimenkul, Kiralama	0,241	0,300	0,173	0,128	0,226	0,192
Finans ve Sigorta	1.621	5.883	2.084	3.415	1.535	4.108
Diğer Hizmetler	1.116	1.583	1.552	3.221	1.986	1.010
Toplam	6.253	16.135	10.759	9.830	8.884	10.149

Tablo 2.1’de 2010-2015 Yılları arası Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları yıllar arası inişli çıkışlı bir grafik sergilese de 2015 yılında tekrar bir ivme kazanmıştır. Finans sektörü yatırımlarında 2014’te ciddi bir düşüş meydana gelmişse de 2015’te tekrar bir çıkış yakalamıştır. 4.108 milyar dolar bir yatırım olmuştur. Uluslararası Doğrudan Yatırım girişlerinde 10.149 milyar dolarlık bir yatırımla (%40 civarı bir yatırım hacmine sahip) finans sektörünün rolü görüldüğü gibi gayet büyüktür.

Uluslararası piyasalarda işlem gören firmalar doğrudan yabancı sermayeli yatırımlar ile ülkelerin hedeflerine ulaşmasında önemli yere sahiptir. Uluslararası şirketler ile yatırımın gerçekleştirildiği ülkenin amaçları arasında farklılıklar bulunmaktadır. Uluslararası piyasada işlem gören şirketler kendi rekabet stratejilerini güçlendirmeye çalışırken, ev sahibi ülkeler kendi ulusal gelişimlerini dikkate alarak

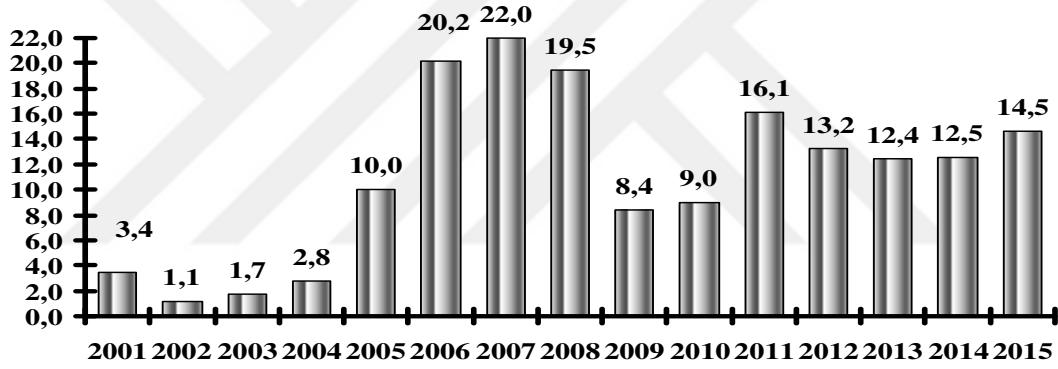
hareket ederler. Ortaya çıkan yenedünya düzeninde uluslararası firmaların maliyet avantajları da değişiklik göstermektedir. Pazar talepleri ve lojistik ile uyumlu olarak gerçekleşen yeni teknolojilerin ve hızlı buluşların ortaya çıkarak yayılması eskiye kıyasla daha etkin hale gelmiştir. Bu sebepten dolayı buluşları ve teknik değişiklikleri daha iyi kontrol edebilmek için, uluslararası piyasada işlem gören şirketler, sunucular, alıcılar ve rakipler ile ilişkilerini zorunlu olarak farklılaştırmaktadırlar. Bunu en iyi şekilde gerçekleştirebilmek için teknoloji, bilim, bilgi kurumları ile daha yakın ilişki içinde bulunmaları gerektiğini düşünmektedirler. Uluslararası şirketler, teknoloji ve ustalığın değişik ülkelere ulaşmasını sağlayabilmek için sürekli yatırımları bekleyen yeni bölgelere giriş yapmaktadırlar (DPT 2013:5).

Baktığımız zaman günümüzde, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının yayılmasının farklı nedenleri karşımıza çıkmaktadır. Üretimde tercih edilen sermaye yoğun teknikler işçi kullanımını minimize etmekte, çalışma yeri yenilikleri meydana çıkmaktadır. Bölgesel ticari bloklar uluslararası alanda gerçekleşen ticareti olumlu yönde etkilemekte ve iç piyasalardaki rekabeti arttırmaktadır. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile birlikte daha açık piyasalar ortaya çıkmaktadır. Küreselleşme sonucunda, işletmeler, hizmetler, üretim ve sonraki hizmetlerin hedef pazarda ya da yakınında olmak zorundadır. Yeniliklerin, bilginin ve enformasyonun var olduğu ülkelere yatırım yapma isteği ortaya çıkmaktadır. Kârdan daha yüksek getiri elde etmede ucuz iş gücü karşımıza çıkmaktadır. İşgücü becerilerine olan ihtiyaç otomasyon üretim sistemi sayesinde minimum seviyeye düşmektedir. Uzun vadede, karşılaştırmalı üstünlükler sağlayarak sahalarda ana firmanın üretim faaliyetlerine destek veren diğer üretim faaliyetlerinin yoğunlaşması aynı zamanda masrafları düşüren bir nedendir (Özyıldız 1998:3-4).

Yapılan bu açıklamalar sonucunda, ülkenin kalkınmasını sağlayabilmek için, yatırımlara ihtiyacı olan, bu yatırımların faaliyete geçebilmesi için gereken tasarrufların eksikliği hisseden gelişmekte olan ülkeler, ortaya çıkan bu açıklarını ülkelerine yabancı sermaye yatırımlarını çekerek ortadan kaldıracırlar. Dolayısıyla, yabancı sermayenin gelişmekte olan ülkeler için ne kadar büyük önem arz ettiği görülmektedir. Özellikle, doğrudan yabancı yatırımlar, bu ülkelerin teknoloji, bilgi, rekabet, açıklarını ortadan

kaldırmaya yardımcı olurken, kurulan fabrika ve tesisler istihdam yaratmakta, nitelikli işgücünün yetişmesine önem vermelerini sağlamaktadır. Asıl önem arz eden bu kalıcı yatırımlar ülkelerin GSMH artış yaşanmasını sağlamakta, büyüme hızlarına etki etmekte, cari açıklar için kaynak sunmaktadır.

Grafik 2.1’de 2001-2015 yılları arası doğrudan yabancı sermaye yatırımları gösterilmektedir. 2001 yılında Doğrudan Yabancı Yatırım miktarı 3,4 milyar \$ ken 2007’ de 22 milyar \$ kadar çıkmıştır. Ancak 2008 ekonomik krizi ile 8,4 milyar dolara kadar düşmüştür. 2011 yılında 16 milyar dolara ulaşmıştır. 2012 yılından sonra küçük çapta bir düşüş olsa da 2015 yılına doğru tekrar yatırımlarda artış görülmektedir.

Grafik 2.1: Doğrudan Yabancı Yatırımlar / Milyar \$
(Ekonomi Bakanlığı 2015)

T.C. Ekonomi Bakanlığı'nın in 2015 yılında sunduğu verilere göre, 2015 yılında doğrudan yabancı sermaye yatırımı 14,5 milyar dolar olmuştur.

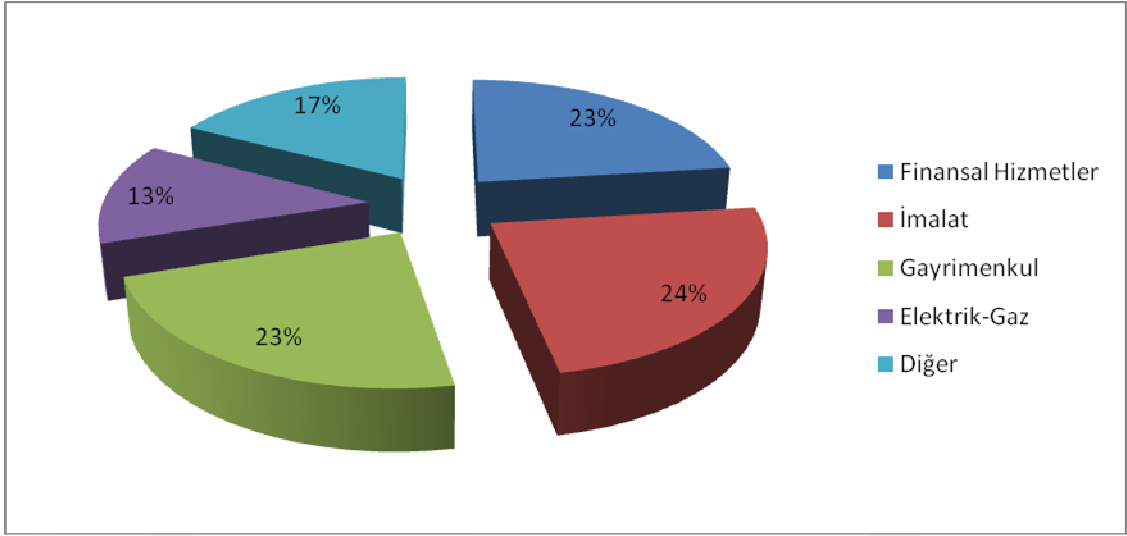
2001-2015 yılları arası yurt içinde doğrudan yatırımlarının sektörel dağılımı Tablo 2.2’de verilmiştir. Tabloda tarım, sanayi, hizmet ve finans sektörü ele alınmıştır.

Tablo 2.2: Yurt İçinde Doğrudan Yatırımlarının Sektörel Dağılımı /Milyar \$
(TCMB, Hazine Müsteşarlığı 2015)

Yıl/Sektör	Tarım	Sanayi	Hizmet	Finans
2001	0,2	3	1,3	0,4
2002	0,3	3,1	1,1	0,3
2003	0,4	3	1,6	0,2
2004	0,3	4	1,9	0,4
2005	0,1	5	10,4	4,1
2006	0,3	5,1	17,9	7
2007	0,6	5,8	19,1	11,9
2008	0,9	6	14,9	6,2
2009	1	6,9	2,2	1,1
2010	1,2	7,5	3	2
2011	1,4	7,5	7,9	6,1
2012	1,6	7,6	4,1	2,3
2013	0,8	8,9	4,8	3,2
2014	1	9,2	3,9	2
2015	1,1	9,5	6,1	3,3

Tablo 2.2’de ise 2001-2015 yılları arası yurt içinde doğrudan yatırımlarının sektörel dağılımı verilmiştir. 2001 yılını temel aldığımızda tarım sektöründe 2015 yılına göre bir artış meydana gelmiştir. Ve aynı yıllarda artış sanayi sektöründe de görülmektedir. Yatırım 3 milyar dolardan 9,5 milyar dolara çıkmıştır. Hizmet sektörü 2001’ de 1,3 milyar dolar iken 2015 yılında 6,1 milyar dolar olmuştur. Finans sektöründe 2001 yılında 0,4 milyar dolar iken, 2007 yılında rekor artış 11,9 milyar dolar olmuştur. 2011 ve sonrasında ekonomik ve siyasi nedenlerden dolayı düşümler görülse de 2015’e doğru tekrar artış yönünde ivme kazanmıştır.

Grafik 2.2’de 2015 yılı yurt içinde doğrudan yatırımlarının sektörel dağılımı verilmiştir.

Grafik 2.2: 2015 Yılı Yurt İçinde Doğrudan Yatırımlarının Sektörel Dağılımı /Milyar \$
(TCMB ve UNCTAD 2015)

2.1.2. Portföy Yatırımları

Menkul değerlere gerçekleştirilen yatırımlar olarak nitelendirilen portföy yatırımları, çoğunlukla hükümet tahvilleri veya özel kuruluşların bono ve tahvilleri ile hisse senedi satın alınması şeklinde ortaya çıkar. Aynı zamanda, para piyasası araçları ile finansal türevleri de kapsamaktadır. Buradaki amaç faiz ya da temettü geliri elde etmektir. Yabancı portföy yatırımı ise yerel piyasada işlem gören menkul kıymetlerin yurtdışından yatırımcılar tarafından satın alınması sonucu oluşmaktadır. Bu tür yatırımlarda yatırımcı menkul kıymetini satın aldığı işletmelerin ortaklığı ya da denetimi konusunda bir hak elde edemez yalnızca kar payı ya da faiz geliri kazanma hakkına sahip olur. Yabancı yatırımcı da ev sahibi ülkeye kaynak akışı gerçekleştirmiş olur. Portföy yatırımları kapsamında devlet tahvilleri, şirketlerin ihraç ettikleri bono ve tahvillerin, denetimi ele almamak kaydıyla şirketlerin ihraç ettikleri hisse senetlerinin satın alınması yer almaktadır (Seyidoğlu 2007: 221).

Portföy yatırımlarının azalmasında veya artmasında dış etmenler ve yurtiçinde gerçekleşen faiz oranları ve yatırımın gerçekleştirildiği ülkedeki politikalar etkin rol oynamaktadır. Portföy yatırımcıları ilk olarak kendi sermayelerinin güvenli bir ortam içinde yer alması ve sermayenin onlara sundukları kazançlar gibi konularla

ilgilenmektedirler. Bu tür yatırımlar da, yatırımın gerçekleştirildiği finansal varlık karşılığında, yabancı yatırımcı karşılığı yabancı para ile ödeyecektir dolayısıyla, yatırımın yapıldığı ülkeye döviz girişi gerçekleşir. Özellikle gelişmekte olan ülke piyasalarında yatırıma çevrilebilecek tasarruf azlığından dolayı oluşan kaynak sıkıntısı nedeniyle portföy yatırımlarına başvurulmaktadır. Bu sebepten dolayı güvenilir, istikrarlı ve şoklara karşı güçlü kalabilen bir sermaye piyasasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Türkiye’de Portföy Yatırımları Tablo 2.3’de yer verilmiştir. Aşağıdaki tablo Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası verileri kullanılmıştır.

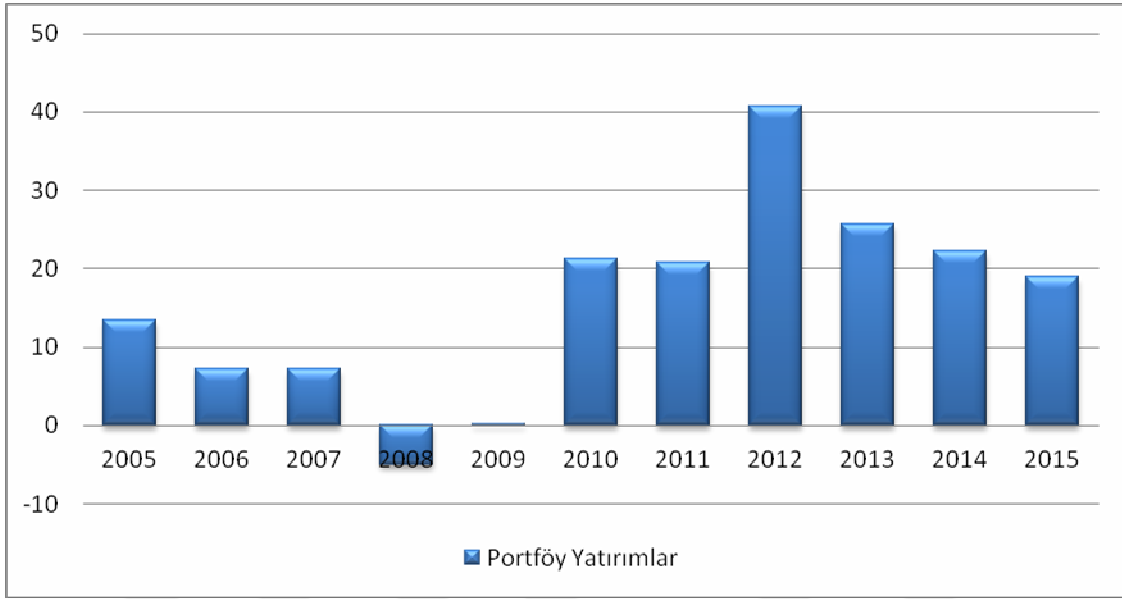
Tablo 2.3: Türkiye’de Portföy Yatırımları (TCMB 2015)

Yıllar	Portföy Yatırımlar (Bütün Sektör) (Milyar \$)
2001	-4,515
2002	-0,593
2003	2,465
2004	8,023
2005	13,437
2006	7,373
2007	7,171
2008	-5,046
2009	0,227
2010	21,287
2011	20,835
2012	40,773
2013	25,653
2014	22,328
2015	18,985

Tablo 2.3’de portföy yatırımlarının 2000 ve 2015 yılları arası verileri gözlenmektedir. Portföy yatırımları 2001 ve 2015 yılları arası sert bir düşüş ve çıkışlar yaşamıştır. Bunun temel sebebi ise ABD kaynaklı Dünya’da ve dolayısıyla Türkiye’de de hissedilen ekonomik kriz olmuştur. 2000 yılına baz aldığımızda ekonomik krizin yaşanmadığı yıllarda düzenli bir artış olmuştur. 2000 yılına göre, 2012 yılında 40.773 milyar dolarlık rekor bir artış oluştur. Bunun sebebi ise Türkiye gelişmekte olan bir ülke olup, yabancı sermaye yatırımcılarının yatırım yapmak için Türkiye’ye yönelmesi etkili olmuştur. Türkiye ekonomisinin daha çok gelişebilmesi için önemli bir unsurdur. 2008’den 2014’ e kadar inişli çıkışlı bir grafik olsa da 2015 yılında terör vb.

nedenlerden dolayı portföy yatırımları ülkemizden kısmen çekilmiştir. Bunu sonucunda ise portföy yatırımlarında bir düşüş meydana gelmiştir.

Türkiye’de portföy yatırımları Grafik 2.3’de yer verilmiştir. Bu grafikte Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası verileri kullanılmıştır.

Grafik 2.3: Türkiye’de Portföy Yatırımları (Milyar \$) / (TCMB 2015)

Grafik 2.3’de 2005-2015 yılları arası Türkiye’de portföy yatırımları gösterilmiştir. Portföy yatırımları 2005 ve 2015 yılları arası sert bir düşüş ve çıkışlar yaşamıştır. Bunun temel sebebi ise ABD kaynaklı Dünya’da ve dolayısıyla Türkiye’de de hissedilen ekonomik kriz olmuştur. 2008’den 2014’ e kadar inişli çıkışlı bir grafik olsa da 2015 yılında terör vb. nedenlerden dolayı portföy yatırımları ülkemizden kısmen çekilmiştir. Bunu sonucunda ise portföy yatırımlarında bir düşüş meydana gelmiştir.

Tablo 2.4’de portföy yatırım araçlarının 2007-2015 arası tutarları verilmiştir. Aşağıdaki tablo da hisse senetlerinde 2007’yi temel aldığında 2015 yılında yaklaşık 1,1 milyar dolarlık bir artış meydana gelmiştir ve 2,3 milyar dolara ulaşmıştır. Fakat hisse senedi yatırımları 2012’de 5,1 milyar dolar iken 2015 yılında 2,3 milyar dolara kadar gerilemiştir. Hisse senetleri ile yatırımın yıllara göre yüksek iniş çıkış oranları olduğunu söylenebilir. Borç senetlerinde ise 2015 yılında 2007 ye göre ciddi bir artış gözlenmektedir. Özellikle 2012 de çok ciddi rakamlara ulaştığı görülmektedir.. Fakat

2012'den sonra düzenli bir azalma görülmektedir. Bunun sebebi ise Türkiye'de olan terör olaylarından dolayı yatırımcıların soğuk bakmasıdır.

Tablo 2.4: Portföy Yatırım Araçları /Milyar \$ (TCMB Yıllık Raporlar 2015)

Yatırım Aracı/ Yıl	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Hisse senetleri	1,2	6,8	0,1	4,1	1,5	5,1	3,7	1,7	2,3
Borç senetleri	5,6	4,6	0,1	17,1	19,3	35,6	21,9	20,4	16,6

2.1.3. Resmi Sermaye Yatırımları

Resmi sermaye yatırımları bir ülkeden başka bir ülkeye aktarılan kaynaklar veya bir ülkeye uluslararası şirketler tarafından bir proje kapsamı altında yönlendirilen kaynakları kapsar. O ülkeye aktarılan krediler yalnızca hayata geçirilmek istenen projenin gerçekleştirilmesinde kullanılabilir. Ülkeler arasında gerçekleşen sermaye akışı borç ya da hibe şeklinde olabilmektedir. Resmi yabancı sermaye yatırımları bünyesinde kar amacı barındıran yatırımlar değildir. Bu kredilere örnek verecek olursak; proje kredileri ve program kredileri, hükümet kredileri, mali yardımlar ve teknik yardımlar, gıda yardımları, Eximbank kredileri örnek olarak gösterilebilir (YASED 2013: 2).

2.1.4. Doğrudan ve Dolaylı Yabancı Sermaye Yatırımları Farkı

Doğrudan yatırımlar ve portföy yatırımlarını bünyesinde barındıran ülkelerin ekonomisi açısından birçok katkısının bulunmasının yanı sıra, iki yatırım türünün de birbirinden ayrı düşünmek gerekmektedir. Belirli bir sektör ya da şirketlere hizmet eden doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının, yatırımın yapıldığı ülkede ki yatırımların yönü hakkında belirleyiciliği yoktur. Belirli bir sektöre ya da şirketten bağımsız olan portföy yatırımları ile hem yerel, hem de yabancı şirketlere yatırım gerçekleştirilebilmektedir ve bu yatırımlar diğerlerine bakılarak çok daha değişken karakterli ve daha kısa vadeli olmaktadır. Yabancı portföy yatırımlarının gerçekleştirmek için iyi düzenlenmiş finansal piyasalara ihtiyaç duyulur bunun nedeni ise bu yatırımların durağan olmaması ve sık sık değişebilen yatırımlar olmasıdır. Bu yatırımlar tamamen finansal yatırımlardır bunun sonucu olarak da finansal faktörlerdeki değişimlere çok daha duyarlıdır (İşeri ve Aktaş 2005:371-385).

Doğrudan yatırımlara bakılarak, sıcak para olarak da bilinen portföy yatırımlarının, ulusal ya da uluslararası alanda korunması için herhangi acil ya da haklı sebep yoktur. Çünkü ülkeye girişi bakımından portföy yatırımları daha kolay gerçekleşmektedir ve riski hissettiği anda ülkeden kaçması da aynı şekilde kolay gerçekleşir, bu durumda haklılık payının olduğunu kanıtlamaktadır. İşlemlerin elektronik ortamda gerçekleştiğini de göz önüne alacak olursak ülkeye giriş ve çıkış süresi dakikalarla ifade edilmektedir. Fakat bunun tam tersi olarak doğrudan yabancı sermayeli yatırımlar, yatırımın yapıldığı ülkenin ekonomik kalkınma, istihdam, teknolojik gelişme ve ihracata yönelik üretimi gerçekleştirmesi gibi faktörlerine katkıda bulunmaktadır. Bu tür yatırımlarda yabancı yatırımcı çok büyük riskler alarak yatırımı yapacağı ülkeye gitmektedir. Yatırımın gerçekleştirildiği ülkenin beklentileri, yalnızca doğrudan yabancı sermayeli yatırımlar aracılığıyla gerçekleştiğinden yatırımın yapıldığı ülkeler bu yatırımlara daha sıcak yaklaşmaktadırlar. Bu sebepten dolayı da yatırımın yapılacağı ülkeler dolaylı yabancı sermaye yatırımlarını ülkelerine çekmek ve onlara hukuki ayrıcalıklar sağlamak istemektedirler. Aynı sebeple doğrudan yabancı sermaye yatırımları, ulusal ve uluslararası planda korunmayı hak eden yatırım türleri olarak gösterilebilir (Tiryakioğlu 2001:166-167).

Portföy yatırımlarına kıyasla doğrudan yabancı sermaye yatırımları şirket yönetimi ve denetimini yetkisi sunmaktadırlar. Bunun sayesinde, yerleşik şirket uluslararası piyasalardan kaynak yaratma imkânı bulur. Diğer bir fark ise, direkt yatırımlarda yatırımcı yatırım sermayesinden başka birde işletmecilik bilgisi ve üretim teknolojisini de birlikte sunmaktadır. Dolaylı yatırımlarındaysa bu durum yerli olmayan yatırımcılar sermaye dışında katkıda bulunmaması olarak karşımıza çıkar (TCMB 2015).

Daha önce doğrudan ve dolaylı yatırımlar başlıklarında detaylı olarak anlatıldığı gibi portföy yatırımları bir ülkenin ihraç ettiği menkul kıymetlere gerçekleştirilen yatırımlardır. Başka bir ifadeyle dolaylı yatırımlar yatırımın gerçekleştirildiği ülkedeki en ufak huzursuzluğu, risk olarak kabul edip, ülkeyi terk etmektedir. Bu tür yatırımların uzun dönemli kalıcı etkileri yoktur. Yabancı sermaye kalkınma teorisi ve pratiğinde yıllardır kalkınmanın önemli bir finansman aracı olarak düşünülmüştür. İç tasarrufların

yetersiz olması nedeniyle ve asgari bir büyümeyi tutturabilmek amacıyla başvuru dış kaynaklardan biri olarak kabul edilmiştir. Aynı zamanda, ekonomik krizlere karşı daha güvenli bir finansman şekli olarak kabul görmüştür. Çünkü bir kriz olasılığı karşısında döviz ve diğer portföy yatırımları ülkeyi aynı anda terk edebilirler. Hatta ani çıkışlarla krizin patlamasının asıl nedeni haline bile gelebilirler. Buna karşılık yere çakılı binalarıyla ve binalar içinde taşınması çok güç olan makine ve teçhizatıyla birlikte doğrudan yatırımların ülkeyi terk etmesi adeta imkânsızdır. Üretim tesislerinin satılıp paraya dönüştürülmesi ve bu yolla yabancı yatırımın ülke dışına çıkarılması da çok kolay değildir (Tüylüoğlu 2015).

Doğrudan yatırımların ise bina, makine, teçhizat gibi ev sahibi ülkedeki sermaye kapasitesini artırma yönünde olmakta ve bunların yatırımın yapıldığı ülke ekonomisinde üretim, gelir, istihdam gibi olumlu birçok etkisi meydana gelmektedir.

2.1.5. Ülkelerin Yabancı Sermaye Yatırımlarını İsteme Nedenleri

Kısa sürede refahı sağlayabilmek adına hükümetler, yatırımlarını gerçekleştirmek adına ülke vatandaşları da yabancı sermaye yatırımı şeklinde ya da dış ülkelere alınan borç şeklinde, yabancı sermayeyi çekme eğilimi gösterirler. Bu sayede kendi tasarruflarından çok daha fazlasını yatırıma dönüştürme fırsatı elde edeceklerdir.

Yabancı sermaye yatırımları tasarrufların yetersiz kaldığı ülkeler açısından yatırımların, dolayısıyla üretim ve kalkınmanın finansman kaynağı olarak düşünülmektedir. Bakıldığında doğrudan yabancı sermaye yatırımları yatırımın gerçekleştirildiği ülkelere kalıcı faydalar sunmaktadır, portföy yatırımlarına kıyasla o ülkeye yapılmış olan bina, makine-teçhizat kolayca çıkamamakta ev sahibi ülkelerde kalıcı olmaktadır. Ortaya çıkan bu düşüncelerden başka günümüzde ülkeler, ihracat, istihdam, üretim bilgisi, teknoloji ve yönetim becerisi şeklinde yararlar sağladığı için yabancı sermayeyi çekmek için adeta bir yarış içindedirler. Bu amaca hizmet etmek adına pek çok ülkede “yatırım promosyon ajansları” oluşturulmuştur (Tüylüoğlu 2015).

Doğrudan yabancı yatırımlarına ev sahipliği yapan ülkelerin, ekonomik gelirleri arasında vergi geliri sağlamakta sayılabilir. Hükümetler için de direkt yabancı sermaye yatırımlarının üretime katılmasıyla sundukları kar oranında bir vergi desteği ortaya çıkmaktadır.

“Bazı tartışmalarda, yabancı sermayeyi istemeyenler, daha çok yabancı sermayenin sağladığı karları yurt dışına götürmek istemeleri ve başta getirilen döviz (sermayeyi) kısa bir zamanda amorti edip tekrardan dışarıya çıkardıkları düşüncesini öne sürmektedir. Bu düşüncenin yabancı sermayenin ülkeye kattıklarını hesaba katmayan bir teorem olduğu varsayılabiliriz. Öyle ki, yabancı yatırımlarının yıllık yaklaşık %10-20 civarında bir kar geliri elde edildiğini varsayabiliriz. Bu yabancılara gidiyor. Peki ya geriye kalan %80-90'lık pay nerede? Bu pay neleri amorti ediyor? Bu hisse istihdam edilenlerin işgücü ücretlerini, kullanılan yerli hammaddeleri ve ara malları ödemelerini, ödenen kiralari, hazineye ödenen vergileri, alınan hizmetleri ve diğer harcamalar da gitmektedir. Bu da demek oluyor ki yurtiçinde harcanılmaktadır. Hatta karların bir bölümü de tüketim ya da ek yatırım şeklinde ev sahibi ülkede kalabilmektedir. Türkiye'de son yıllarda ortaya çıkan ve büyük bir problem teşkil eden cari açık üzerinde durulmaktadır. Cari açıkla mücadele ederken gereksinim duyulan üç temel şey, ihracatı hızla artırmak, ithalatı kısmak ve ya ithalat artışının yavaş seyrettirmek, yabancı yatırımları ülkeye getirtmektir. Bu üç durumun da beraber gerçekleştirilmesi gerekir. Direkt yabancı sermaye yatırımları gelişmeyi desteklerken ithalatın minimize edilmesini ve ihracatın artması da ve dolaylı ve doğrudan olarak etki etmektedir” (Turan 2010:1).

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları, giriş yaptıkları sektörde, üretimdeki artış ve büyümede ki katkısı, kalite sağlar, rekabeti geliştirir, verimsiz yerli sanayiye düzenler, üretim bilgisi getirir, istihdam artışı sağlar, ihracatı artırabilir ve dış pazarların büyümesini sağlar, ülkeye döviz girmesine olanak sağlar.

“Bu tip yatırımlarda esas sorun, genelde girdikleri sektörler ile alakalı olabilir. Sanayi sektörlerine mi geliyor, ya da hizmet sektörüne mi geliyor? Sanayi sektörüne geliyor ise eski teknolojiyi mi getirmekte, ya da büyükçe katma değer katan ileri

teknoloji kullanılan üretim sahalarına mı geliyor? Bu bakımdan kendi ülkelerinde ürün yaşam dönemlerinin bitme noktasına gelmiş ürünlere rekabetin sınırlı olduğu ülkeleri, piyasaları veya sektörleri mi tercih ediyor? Diğer taraftan ithalata bağımlılığı düşüren sektörlerle mi geliyor? Yoksa bağımlılığı devam ettirmesine mi yarıyor? Tarife veya özel tüketim vergisi veya kota ve diğer kısıtlamalar sebebiyle ülkeye mal satamadığından, içten kaleyi fethetmeye mi geliyorlar? Aynı zamanda, çevreye zararı dokunan yatırımları geldiği ülkede yapılamadığı için bunları Türkiye'ye mi taşımak istiyor? Bu sorulara Türkiye menfaatlerine uygun cevap bulabildiğimiz oranda, bu tür yatırımlarda sıkıntı yok demektir. Fakat doğru cevapları bulmak için farklı standartlar, ihale şartları ve de teşviklerle hükümetin bu doğrultuda gerekli olan yönlendirmeyi yapması gerekmektedir" (Tüylüoğlu 2012).

Yabancı yatırımlar sonucu, yatırımcı kar elde etmektedir. Bu karın, ev sahibi ülkeden çıkışı, dış ödemeler dengesinde olumsuz bir etki yaratmaktadır. Bu nedenle bu kazanımla karlar ev sahibi ülkede yeni yatırımlara teşvik edilmesi gerekmektedir. Yatırım yapılan ülke ekonomik ve siyasi açıdan güvenilir olması durumunda kazançların ülke dışına çıkması engellenebilir. Ayrıca istikrarını sürdüren bir ülkeye düşük faiz oranlarına rağmen yatırım yapılabilir. Ancak ülke yatırımcılara güven vermiyorsa ancak yüksek faiz hadlerinde yatırımcı çekebilir, bu yatırımcı da en ufak bir riskte yatırımını alarak ülkeyi terk eder. Sonucunda da ülke ekonomisi zarar görür.

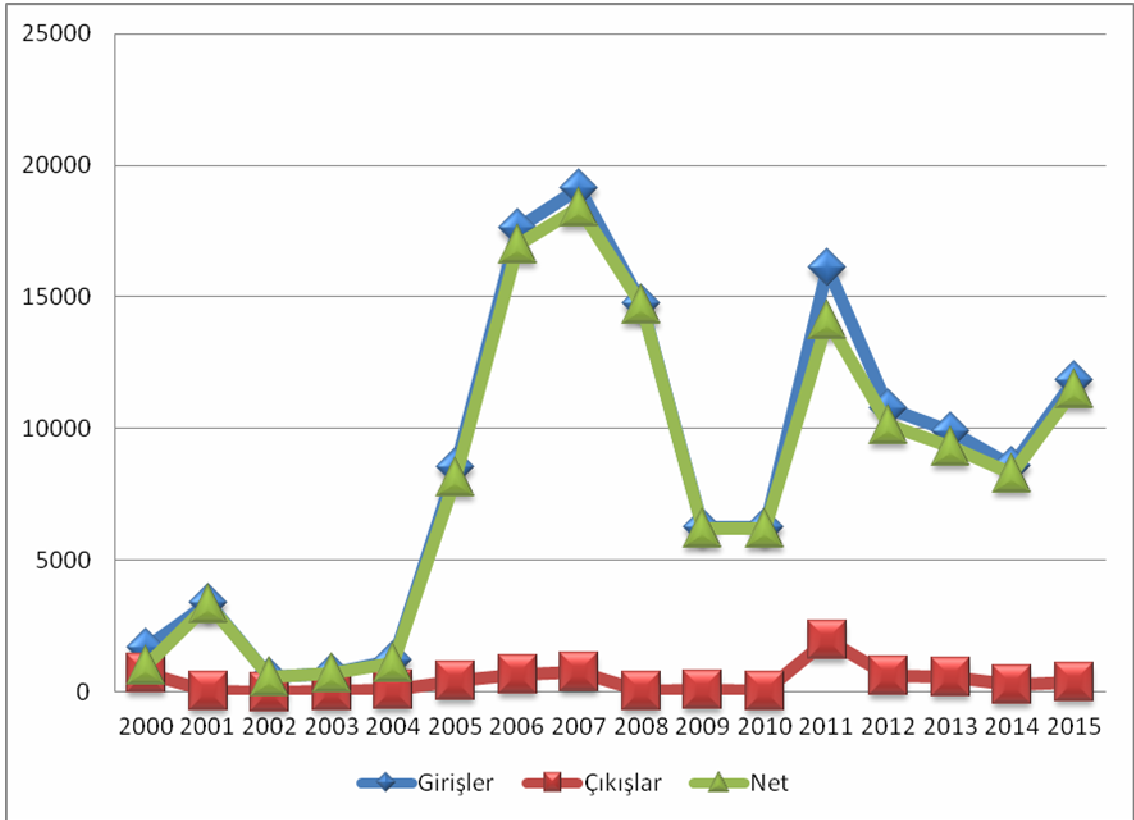
Yabancı sermaye yatırımlarının yıllara göre dağılımı Tablo 2.5'de yer verilmiştir. Tablo 2.5'de Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve Kalkınma Bakanlığı verileri kullanılmıştır.

Tablo 2.5: Yabancı Sermaye Yatırımlarının Yıllara Göre Dağılımı /Milyon \$
(TCMB, Kalkınma Bakanlığı 2016)

Yıllar	Girişler	Çıkışlar	Net
2000	1.707	725	982
2001	3.374	22	3.352
2002	571	5	566
2003	696	8	688
2004	1.190	98	1.092
2005	8.535	401	8.134
2006	17.639	657	16.982
2007	19.137	743	18.394
2008	14.748	35	14.713
2009	6.266	82	6.184
2010	6.256	35	6.221
2011	16.136	1.991	14.145
2012	10.759	633	10.126
2013	9.878	568	9.310
2014	8.576	261	8.315
2015	11.858	364	11.494
2016 Ocak	452	66	386
2016 Şubat	141	6	135
Toplam	148.069	7.468	140.601

Tablo 2.5’de yabancı sermaye yatırımlarının yıllara göre dağılımı verilmiştir. Yıllara göre yabancı sermaye giriş ve çıkışlarında 2000 yılında net 982 milyon dolar iken, 2008’de yabancı sermaye girişleri net olarak 14 milyar doları geçmiştir. Dünyada ki küresel kriz nedeniyle 2008 yılından sonra net yatırımlarda azalma meydana gelmiştir. Fakat 2015 yılında tekrar ciddi bir artışla yabancı sermaye net girişleri 11 milyar doları geçmiştir.

Grafik 2.4’de yabancı sermaye yatırımlarının yıllara göre dağılımına yer verilmiştir. Grafiğe bakıldığında yıllara göre inişli çıkışlı olduğu görülmektedir. Bazı yıllarda ki yabancı sermaye net girişlerinde düşüş olmasının sebebi ya küresel ekonomik krizler ya da Türkiye’de ki terör olaylarıdır. 2015 yılı itibariyle yabancı sermaye net girişi 11 milyar doları geçmiştir.

Grafik 2.4: Yabancı Sermaye Yatırımlarının Yıllara Göre Dağılımı (Milyon \$)
(TCMB, Kalkınma Bakanlığı 2016)

2.2. Bankacılık Sektörü

Bankalar, asıl faaliyet alanı düzgün bir biçimde kredi almak veya kredi vermek olan ekonomik kuruluşlardır. Bankalar, para, sermaye ve kredi konularının kapsadığı her türlü işlemi gerçekleştiren, özel veya kamu kesimi ile kişilerin bu alandaki her türlü gereksinimlerini karşılama faaliyetlerini kendine amaç edinen bir ekonomik birim olarak da açıklanabilmektedir. Ancak, günümüzde bankaların faaliyet gösterdikleri kapsam çok geniş olduğundan dolayı, tüm özelliklerini kapsayan genel bir tanım yapmak zordur (Takan 2001: 2).

Bankacılık sektörü, önemli oranda aracılık işlevini yerine getirmektedir. Şöyle ki tasarruf fazlası olan birimlerden fonları toplayarak yatırımlar için tasarruf açığı olan birimlere fon transferini sağlamaktadırlar. Diğer sektörlerden ayrılan yönü ise, kendi

sermayesinden ziyade ekonomide gerçekleşen tasarrufları kullanması ve ekonominin ihtiyaç duyduğu yatırımları finanse etmesi nedeniyle dikkate alınması gereken bir sektördür. Bu nedenle, sektöre ilişkin gerçekleştirilen yasal, vergisel ve diğer düzenlemeler; aracılık fonksiyonu taşıması nedeniyle sürekli ilişki halinde bulunduğu diğer sektörlerle de yansiyabilmektedir. Makro açıdan ele aldığımızda; sektörün kalkınması, etkinlik ve rekabet düzeyin de artış olmasının ekonomik büyüme ve kalkınmaya katkı sağlayacağı söylenebilir (Dinçer 2006: 1-2).

Bu sebepten dolayı, eski dönem bankaları ile günümüz bankalarını kıyasladığımızda, bankacılık sektöründe yaşanan rekabet, kullanılan araçların genel ekonomideki etkinliği ve yapılan işlemlerin çok çeşitli ve karmaşık olmaması günümüz bankalarını seçkin bir kurum niteliğine taşımıştır (Takan 2001: 2).

Sektörünün tarihsel gelişimine göz atıldığında ise para kavramındaki gelişmelerle aynı doğrultuda bir seyir sergilediği ve paranın fonksiyonları arttıkça günümüzdeki modern bankacılık seviyesine ulaşıldığı gözlenmektedir (Takan 2001: 1).

2.2.1 Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi

Tarihte, ilk olarak banka hizmetinin eski Babil ve Sümer'e dek uzadığı bilinmektedir. Meket, Sümerlerde M.Ö 3500'de kurulan ilk banka olarak bilinmektedir. Meketlerin, işleyiş tarzına baktığımızda hasat zamanı ödenmek üzere teçhizat ve hammadde alınması için çiftçilikle uğraşanlara ilk dönemlerde fiziki, sonraki dönemlerde parasal kredi açtıkları ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda eski Yunan, eski Mısır ve Roma'da bankacılık işlemleri ile faaliyet gösteren kurumların var olduğu ortaya çıkmıştır. 1453 yılında İstanbul'un fethi ve bunun beraberinde getirdiği Rönesans hareketi ile birlikte yeni kıtaların keşfi ve ticaretin okyanus tarafına yön değiştirmesi, batı ülkelerinde etkin olan kilise kurallarının geçerliliğini kaybetmesine yerini Roma Hukuku'nun almasına neden olmuş ve bu durum aynı zamanda faize bakış açısını değişmesini sağlamıştır. Bu durum çerçevesinde, o ana kadar yasal olmayan ve uygun görülmeyen faiz kabul görmeye başlanmış ve bütün bu gelişmeler bankacılığın gelişimine büyük katkı sağlamıştır (Parasız 2009: 107-108).

1609 yılında kurulan Amsterdam Bankası modern anlamda ilk bankacılık faaliyetlerini gösteren bankadır. Banka; sabit değer ve nitelikte hesap ücreti olarak banka florinini çıkartmıştır. Venedik Bankası, 1637’de Venedik’te kurulmuş ve bu banka çek ve banknot kullanım imkânı sunan Condati di Banka sistemini geliştirmiştir. İngiltere kralının 1640 yılında, tüccarların Londra kulesine gizlenmekte olan altın külçelerine el koymasına ile birlikte devlete olan güven sarsılmış ve tüccarlar altınlarını Goldsmith olarak bilinen tüccarlara teslim ederek karşılığında şahadetname almaya başlamışlardır. Belli bir zaman sonra Goldsmithler borç isteyen taraflara kasalarda atıl duran altınları dayanak alarak çıkardıkları kredi senetlerini vermeye başlamışlardır. İlk banknot sisteminin ortaya çıkması ise bu senetlerin zamanla piyasada dolaşması ile gerçekleşmiştir (Parasız 2009:108).

İlk merkez bankası olan İngiltere Bankasının kurulmasına aynı dönemlerde Fransa’yla yapılan savaş sebebiyle İngiltere’ nin fon sorunu yaşaması, bir devlet bankası kurulmasına neden olmuştur. Çift taraflı muhasebe sisteminin geliştirilmesi, değerli senetlerinin bulunması, banknotların bir ödeme aracı niteliği kazanması ve sanayi devrimi ile birlikte krediye duyulan ihtiyacın artış göstermesi ile modern bankacılığın temellerini atılmaya başlanmıştır (Parasız 2009: 108).

Sonuç olarak, bankacılığın tarihi boyunca gösterdiği gelişme, para kavramında yaşanan gelişmeyle aynı doğrultuda hareket etmiştir. Şöyle ki para kavramı ve bankacılıktaki meydana gelen gelişme karşılıklı etkileşim halinde bugünkü seviyesine gelmiştir. Günümüzde ise, bankacılık sektöründe yer alan bankalar birçok alanda faaliyet gösteren bir yapıya sahip kuruluşlar olarak ekonomide etkin bir biçimde yer almaktadır. (Takan 2001: 2).

2.2.2 Bankacılık Sektörünün Genel Yapısı

Bankalar, ticaret (mevduat) bankaları, halk bankaları, ziraat bankaları ve kalkınma ve yatırım bankaları olmak üzere dört grupta incelenebilir (Öçal vd. 1997: 39-44).

Genel anlamda mevduat kabul eden kredi kurumları ticaret bankaları olarak nitelendirilmektedir. Ticari bankaların piyasasında faaliyet gösterdikleri alan ise ticaret ve sanayi firmalarına kısa ve orta vadeli işletme ve yatırım kredisi açmak olarak nitelendirilebilir. Kamu otoritesini tarımsal kredi ile uğraşan özel bankalar kurmaya ya da bu amaca hizmet eden kurumlara geniş çaplı yardımlar yapmaya yönelten en önemli sebep ise tarımsal üretimin diğer ticari ve endüstriyel faaliyetlerden tamamen farklı nitelikler taşımasıdır. Bu sebepten dolayı, çiftçilerin kısa vadenin yanı sıra orta ve uzun vadedeki kredi ihtiyaçlarını karşılamak ve ürünlerini daha iyi değerlendirmelerini sağlamak amacıyla ziraat bankaları kurulmuştur. Aynı şekilde, kasaba ve şehirlerde, daha çok el emeği ve becerisiyle çalışan ufak esnaf ve zanaatkârın kısa ve orta vadeli kredi ihtiyaçlarını, ticari bankaların usullerinden farklı bir şekilde karşılamak amacıyla da halk bankaları kurulmuştur. Kalkınma ve yatırım bankaları ise sermaye piyasasında faaliyet göstermekte olan ve işletmelere orta ve uzun vadeli kredi temin ederek yatırımlara destek olan kuruluşlardır. Yatırım bankaları, sermaye piyasası aracılığıyla topladıkları fonların yatırımlara kanalize edilmesini sağlamaktadır. Kalkınma bankaları ise sermayelerini, iç ve dış kamu fonları ile uluslararası mali kurumlardan sağlanan paraları ve yabancı sermayeyi yatırımlara yönlendirmekte, uzun vadeli krediler ile kalkınma amacı güden programlara finansman desteği sağlamaktadır (Delikanlı 2005: 3-4).

Bankacılık sektöründeki bankaların, piyasaya giriş ve çıkışının serbest olması, belli bir bölgede faaliyette bulunan çok sayıda küçük bankanın veya büyük bankaların piyasada etkin konumda bulunması, bankacılık hizmetlerinde uzmanlaşmanın sağlanması gibi kriterler esas alınarak sınıflandırılması mümkündür. Sınıflandırmaların temel noktası ise sistemde faaliyet göstermekte olan banka çeşitleridir (Delikanlı 2005: 3).

Diğer taraftan bankalar, sermayesinin kimler tarafından meydana getirildiğine göre, bir başka deyişle sermaye kaynaklarına göre de sınıflandırılabilir. Çalışmanın amacı doğrultusunda, sermaye kaynaklarına göre bankalar bu bölümde alt başlıklar halinde incelenecektir.

2.2.3. Bankaların Sermaye Yapısına Göre Sınıflandırılması

Sermaye kaynaklarına göre bankalar özel sermayeli, kamu sermayeli ve yabancı sermayeli bankalar olmak üzere üç ana başlıkta sınıflandırılabilir. Özel bankalarda sahiplik özel kişi ve kuruluşlara aittir. Devlet tarafından desteklenmesi gereken sektörlere fon sağlamak amacı ile kurulan kamu sermayeli bankaların sermayesinin ise devlet tarafından oluşturulur. Yabancı bankalar ise, sermayeleri ve sahiplikleri yurt dışındaki kişilere ait bankalardır.

2.2.3.1. Kamu Sermayeli Bankalar

Kamu sermayeli bankalara bakıldığında sermaye paylarındaki fazla olan hisseleri doğrudan veya dolaylı olarak devletin elinde bulunan bankalardır. Kamu sermayeli bankalar, bankacılık sistemi içerisinde var olan bütün hizmetleri sağlayabilmektedir. Türkiye'den örnek verecek olursak; Halk Bankası, T.C. Ziraat Bankası ve Türkiye Kalkınma Bankası kamu sermayeli bankalar olarak sayılabilir. Bu bankalar, Türk bankacılık sistemi içerisinde önemli bir kaynağı ellerinde tutmaktadırlar (Aslan ve Hotamışlı 2007: 197).

2.2.3.2. Özel Sermayeli Bankalar

Sermayeleri belirli oranlarda özel kişi ve kuruluşlar arasında pay edilmiş bankalar özel sermayeli bankalar olarak nitelendirilir. Bu bankalara baktığımızda, sosyal ve ekonomik faaliyetlerin sürekliliğinin olabilmesinde ve özellikle finans sektöründe oldukça önemli bir yere sahiptirler (Aslan ve Hotamışlı 2007: 195).

Bankaların sahip oldukları mali güç faaliyetlerini olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Mali gücün göze çarpan en önemli göstergesi ise sermayedir. Bütün ticari işletmelerde görüldüğü gibi bankalarda da öz kaynak önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan baktığımızda özel sermayeli bankaların sağlayabilecekleri toplam kredi miktarı, bir firmaya sağlayabileceği kredi tutarı ile sınırlanmıştır. Bu sınırlandırma, bankalar açısından değerlendirildiğinde, bir güven

kurumu olmaları ve yerli ekonomide ortaya koydukları önemli işlemler nedeniyle oldukça önemli bir yer oluşturmaktadır. Yine bankaların, mali durumuna ilişkin olarak, aktiflerin kalitesi, takipteki kredilerin toplam kredilere oranı, getirisi müşteriler nezdinde bankanın itibarı açısından oldukça önemlidir. Bu bakımdan özel sermayeli bankalar; toplam aktif, sermaye gibi mali kalemler açısından oldukça güçlüdürler. Bu güç onlara geniş bir faaliyet alanı imkânı sunmaktadır (Aslan ve Hotamışlı 2007: 197).

2.2.3.3. Yabancı Sermayeli Bankalar

Sermayeleri ve sahiplikleri yurt dışındaki kişilere ait bankalar yabancı bankalar olarak nitelendirilmektedirler. Yabancı bankalar kendi ülkelerinde yerli müşterilerine sağladıkları bütün hizmetleri yabancı ülkede ki müşterilerine de sağlamaktadırlar. Başka bir deyişle, yabancı bankalar kurumsal müşterilerine ülke dışında da hizmet verebilmektedir. Bu bankaların hepsinin temel özelliği kredi açabilmeleri, finans sağlamaları ve yabancı para türünden işlemler gerçekleştirmeleridir. Yabancı bankacılık, çok uluslu bankacılık ile eş anlamlı olarak düşünülebilmektedir. Çok uluslu bankacılığın temel özelliği, önceki bölümlerde belirtildiği gibi, yabancı doğrudan yatırım niteliğine sahip olmasıdır (Bumin 2007: 5-6).

Uluslararası bankacılık, çokuluslu bankacılık yerine kullanılmakta olan bir başka kavramdır. Ancak, iki kavram arasında farklılıklar göze çarpmaktadır. Uluslararası bankacılık daha geniş kapsama sahip olup, ticaretin finansını ve uluslararası işlemler için yerleşik olmayanlara yapılan yerli fon cinsinden işlemlerle yerleşik olmayanlar ve yerleşik yapılan döviz cinsinden işlem olanaklarını sunmaktadır. Uluslararası bankacılığı çok uluslu bankalardan ayıran farklı bir etken de, uluslararası banka faaliyetlerinin gerçekleştirebilmesi için farklı bir ülkede fiziki olarak faaliyette bulunmasına ihtiyaç olmamasıdır (Bain, Fung ve Harper 2003: 2).

2.2.4. Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermaye

Bankacılık sektöründeki tanımıyla yabancı sermaye, bir bankanın veya finansal kuruluşun temsilcilik veya şube açmak, yeni bir banka kurmak veya var olan bir

bankaya ortak olmak ya da satın almak suretiyle yerleşik bulunduğu ülkeden farklı bir ülkede faaliyet göstermesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Koç 2007:4).

Çalışmanın bu bölümünde bankacılık sektöründe yabancı sermaye kavramının anlaşılabilmesi amacıyla bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişinin gelişimi, yabancı sermaye giriş ve örgütlenme şekilleri ile bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişini etkileyen faktörler incelenecektir.

2.2.5. Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermayenin Gelişimi

Bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişini üç evrede ele alarak inceleyebiliriz. Bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişinde karşımıza çıkan ilk evre, 19. yüzyılda sömürgeciliğin yükselme seyriyle birlikte ortaya çıkmıştır. Dönemin en büyük sömürgeci ülkesi olarak bilinen İngiltere’de faaliyet göstermekte olan çokuluslu bankalar, 1830’lu yıllarda deniz aşırı sömürge ülkelerinde şube açarak birinci dalganın öncüsü olmuştur. 1870’li yıllarda ise Belçika, Fransa ve Alman bankaları kendi sömürgelerinde, Latin Amerika ve Çin’de şube açma yoluyla faaliyette bulunmuştur. Birinci evrenin etkinliğini kaybetmesi ise 1914 yılını takip eden yıllarda yaşanan savaşlar ve durgunluk sonrası gerçekleşmiştir (Bain, Fung ve Harper 2003: 5).

İkinci evre II. Dünya Savaşı sonrası dönemi kapsamaktadır. II. Dünya Savaşı’nın hemen ardından Avrupa ülkelerinde ekonomiyi yeniden yapılandırma çalışmaları başlamıştır. Geçen bu süre zarfında ülkelerin ellerindeki kaynakları büyük ölçüde ekonomik kalkınma çabalarına tahsis etmeleriyle tarımsal ve endüstriyel üretimde belirgin artışlar yaşanmış, uluslararası ticarete konu olan üretim miktarı büyümüştür. Dünya ticaretinde gerçekleşen bu gelişme, özellikle ihracatın finansmanı kapsamında yabancı bankacılığın önem kazanmasında etkin rol oynayan başlıca faktörlerden biri olmuştur (Öçal ve başk. 1997: 106).

Bankacılık sektörüne gerçekleşen yabancı sermaye girişleri, 1960’lı yıllardan itibaren uluslararası ticaret akımlarının ve doğrudan yabancı yatırım faaliyetlerinin artmasına bağlı olarak önemli ölçüde büyüme göstermiştir (Erdönmez 2004: 21).

Batı Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri bankaları 1960'lı yılların ortalarından itibaren, yeni şube açarak ve temsilcilikler aracılığıyla dış ülkelerdeki örgütlenmelerini genişletmişlerdir. Aynı zamanda, üye bankaların çalışma yöntemleri bakımından belli bir standardı tutturmalarını ve işbirliğinin geliştirilmesini amaçlayan uluslararası alanda faaliyet gösteren bankacılık grupları aracılığıyla yurtdışı organizasyonlarını dolaylı olarak geliştirmeye başlamışlardır (Takan 2001: 112).

1973 yılında yaşanan petrol krizinin yaratmış olduğu etki ile birlikte Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) ülkelerinin petrolden sağladıkları fonların olağanüstü boyutlara ulaştığıdır. Buna bağlı olarak, takip eden yıllarda dünya ekonomisinin durgun bir sürece girmesi, az gelişmiş ülkelerin dış fon taleplerinin hızlı bir artış seyretmesi gibi faktörler bankacılığın uluslararası alanda genişlemesinde ve yerli bankacılık sektörlerine yabancı banka girişlerinin artmasında etkin olan diğer gelişmeler arasında gösterilebilmektedir (Öçal ve Çolak 1999: 220).

1990' lı senelerde, çokça ülkede uygulanmakta olan finansal serbestleşme politikaları ile yabancı banka girişlerine yönelik sınırlandırmaların ortadan kaldırılması, yabancı sermayeli bankaların şube açabilmelerine ve yeni banka oluşturmalarına olanak sağlayan düzenlemeler, gelişmekte bulunan ülkelerde meydana gelen bankacılık krizleri, teknolojik gelişmeler, uluslararası sermaye akışları özellikle de gelişmekte olan ülkelerde yabancı bankaların sektördeki hacminin önemli bir şekilde artmasına sebep olmuştur. Bu gelişmelerin sonucu olarak, birçok gelişmekte olan ülkede yapısal değişiklikler meydana gelmiştir. Gelişmekte olan ülkelerde yaşanan değişim sürecinde izlenen gelişmeler şunlardır (TBB 2016: 3);

- Özel sektör de rolünün artması.
- Uluslararası entegrasyon çabaları.
- Piyasa mekanizmalarının gelişmesi.
- Finansal sektörlerin işlevinin artması ve büyümesi.
- Bankacılığın da rekabete açılması.
- Uluslararası kurallara yaklaşılmıştır.

Üçüncü evreye bakıldığında, 1990'lı yıllardan itibaren gelişmekte olan ülkelerde yaşanan finansal serbestleşmelerin bir sonucu olarak, gelişmiş ülke finansal kuruluşlarının bu ülkelerde şube açması veya yerli bankaları satın alması ile başlayan dönem olduğu göze çarpmaktadır (Koç 2007: 5).

1990'lı yıllarda başlayan finansal serbestleşme dalgasından önce, bazı ülkeler yabancı banka girişlerini kısıtlaya çalışan ve hükümetlerin yerli sektör rekabetine yabancı sektörü almaktaki tereddütlerini yansıtan politikalar uygulanmakta iken, 1990'lı yıllarda yabancı banka girişlerine yönelik yapılan kısıtlamaların büyük çoğunluğu azaltılmış ve yerli bankacılık sektörleri yabancı rekabetine açılmıştır. Bu durum, hükümetlerin yabancı banka girişlerinin yerli bankalara yaratacağı etkiler hakkındaki görüşlerinin değiştiğini göstermektedir (Lensink ve Hermes 2003: 4).

Üçüncü evre ile başlayan yabancı bankaların giriş sürecine bakıldığında, bankacılık ve bilişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler, küreselleşme ve finansal sektörde meydana gelen serbestleşme süreçleri bankaların sınır ötesi faaliyet göstermesinde önemli rol oynamışlardır (Koç 2007: 6).

Yabancı bankaların sektördeki payının önemli ölçüde yükselmesine yol açan nedenler ise ülkelerin benimsemiş oldukları serbestleşme politikaları ile yabancı bankaların şube açmalarına, banka kurmalarına olanak sunan düzenlemeler, bankacılık krizleri, teknolojik yenilikler, gelişmekte olan ülkelerde uluslararası sermaye akımları olarak sıralanabilir (Erdönmez 2004: 21).

Bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişinin gelişimi kapsamını genel bir değerlendirme ile ele almak gerekirse, sömürgeciliğin yükselişe geçmesi ile başlayan ilk evrede bankaların müşterilerini takip ettiği ve dış ticaret işlemlerini finanse ettikleri gözlenmektedir. Belli bir süre zarfında, bankaların çalıştıkları işletmelerin çokuluslu yapıya dönüşmüş olması ve söz konusu işletmelerin finansman ihtiyaçlarında yaşanan değişiklikler bankalar ile çokuluslu işletmelerin ortaklığının oluşmasını sağlamış ve bankalar da uluslararası boyutta değişim yaşamaya başlamıştır. Sonrasında, dünya borç krizi ve enerji gibi büyük ölçekli gerçekleşen krizlere tepkilerini ortaya koyarak

bankalar yatırım yaptıkları ülkelerin risklerine karşı daha temkinli yaklaşıma başlamışlardır. 1990'lı yılların ardından ise, kıyı bankacılığın yönü bankaların ekonomik olarak büyük bir ilişki içerisinde bulunduğu ülkelere doğrudan girmesi şeklinde olmuştur. Uluslararası çapta faaliyetlerini sürdüren bankaların yurtdışında yerel (local) banka gibi faaliyet göstermeye başlamaları ise hem kendi ülke firmalarını hem de kendi ülkesiyle iş alışverişinde bulunan yerli firmaları buldukları ülkeden finanse etmeye başlamaları ile olmuştur. Günümüzde kurulmuş olduğu ülkeden hariç başka ülkelerde faaliyetlerini sürdüren bankaların yapıları ve çalışma alanları daha da karmaşık bir hale gelmiş ve bu kurumlar aynı çatı altında çok sayıda finansal hizmeti sunan finansal holding şirketlerine dönüşmüş olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Bahsi edilen bankalar artık küresel organizasyon niteliğini elde etmiş kurumlardır. Bakıldığında bilgi teknolojilerinde, finansal ürünlerde ve risk yönetim tekniklerinde yaşanan gelişmelerin bu konuda önemli bir rolü olduğu gözükmektedir (Yayla, Kaya ve Ekmen 2005: 8).

2.2.6. Bankacılık Sektörüne Yabancı Sermaye Giriş Şekilleri

Bankacılık sektörüne yabancı sermaye giriş şekilleri, o ülkede ki yasal düzenlemelere ve ekonomik koşullara göre şekillenmektedir. Gelişmekte olan bazı ülkelerde ortaya çıktığı gibi yabancı bankaların faaliyetlerinin kısıtlanması ya da yasal düzenlemeler uygun olsa dahi ülkenin içinde bulunduğu ekonomik koşullarının yabancı bankalar için çekici olmaması gibi faktörler yabancı bankaların o ülkeye giriş şekillerini olumsuz etkilemektedir (Koç 2007: 8).

Yurtdışına yatırım yapacak olan bankalar, giriş yapmayı planladıkları ülkelerin bankacılık sektörlerine iki temel şekilde girebilirler. Yeni banka kurulması yerli bankacılık sektörüne girişte tercih edebilecekleri ilk yöntemdir. Bu yöntemle, yabancı bankalar yatırım için seçtikleri ülkenin denetim organlarına gerçekleştirecekleri başvuru ile bankacılık lisansı alarak yeni bir banka kurabileceklerdir. Bu yöntem, yabancı bankalar için oldukça yüksek maliyetli bir şekilde gerçekleşebilmektedir. Özellikle perakende bankacılık gerçekleştirmek için başka bir ülkeye yatırım yapmayı hedefleyen bankalar hem yeni banka kuruluşuna dair ilk yatırımları yapmak zorunda kalmakta, hem

de sektörde faaliyette bulunan ve belirli pazar payına sahip yerli ve yabancı bankalarla rekabet etmek zorunda kalacaklardır (Bumin 2007: 13-14).

Aynı zamanda, sektöre yeni adım atan yabancı bankaların kısa sürede yatırım yaptıkları ülkenin kredi pazarında pay sahibi olabilmesi oldukça zor bir durum olarak gözükmemektedir (Clarke 2001: 29).

Yerli bankaların satın alınması da ikinci yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yöntemde, yabancı bankalar yerli bankacılık sektörüne giriş yapabilmek için yerli sektördeki bankaların bir kısmını ya da tamamını satın alma yoluna başvuracaklardır. İkinci yöntemde ortaya çıkan ilk durum, yerli bankalardan kontrol gücü elde edilemeyecek oranda pay satın alınarak ortaklığın gerçekleştirilmesidir. Bu durumla yabancı bankanın sağladığı avantaj, yerli bankacılık sektöründeki koşullar hakkında bilgi ve tecrübe edinebilmesidir. Bu sebepten dolayı, yabancı bankalar yerli bankalardan azınlık hisseleri satın alınmayı tercih etmektedir (IMF 2015: 159).

Aynı zamanda, yerli bankanın doğrudan kontrolünden ziyade bankanın kârlılığında faydalanılması da diğer bir amaç arasında gösterilebilir. Yerli bankayla gerçekleştirilecek ortaklık ise bankanın hisselerinin doğrudan banka ortaklarından veya işlem gördükleri hisse senedi borsalarından satın alınması yolu ile gerçekleştirilebilmektedir. Doğrudan bankaya ortaklığın, yerli bankaya sağladığı avantajlar ise yabancı ortağının itibarından faydalanarak uluslararası piyasalardan daha düşük maliyetle yararlanmakta ve düşük fon maliyetinin yarattığı avantaj ile yurtiçi piyasalarda rekabet konusunda öne geçmektedir (Koç 2007: 9).

Yerli bankaların satın alınmasında ikinci durum, yerli bankaların tüm hisselerinin alınması ya da kontrol gücü sağlanabilecek oranda pay alınarak ortaklığın gerçekleştirilmesidir. Özellikle 90'lı yıllar akabinde yabancı sermaye girişlerinde bankaların en çok tercih ettiği yöntem, yerli bankaların satın alınması şeklinde olmuştur. Bunun sebebi ise bu yıllarda gelişmekte olan birçok ülkede uygulanan serbestleşme politikaları ve yapılan düzenlemelerdir. Söz konusu satın almalar yatırımın yapılmayı planlandığı ülkede yaşanan kriz ve ekonomik patlamanın yaşandığı dönemlerde

yoğunluk kazanmıştır. Bu durumda, ekonomik kriz dönemlerinde finansal açıdan zor zamanlar geçiren yerli bankalar ve denetim organları tarafından yeniden şekillendirilen bankalar yabancı sermaye tarafından düşük maliyetlerle satın alınmaları gerçekleştirilmektedir. Tabi ki ekonomik kriz dönemlerinin dışında da, yerli bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişleri ile karşılaşılmaktadır. Ekonomik patlamanın görüldüğü ve ülkenin gelişme potansiyelinin yüksek olduğu bu dönemlerde yabancı bankalar, belirli pazar payını ellerinde bulundurmakla birlikte halen büyüme aşamasında olan ve kârlılık potansiyeli bulunan yerli bankaları satın almaktadır. Bu dönemlerde yabancı bankaların taşıdıkları asıl amaç yerli banka satın alarak, düşük fon maliyetleri, güçlü sermaye yapıları ve gelişmiş yönetsel becerileri sayesinde piyasa paylarını maksimum seviyeye getirmektir (Koç 2007: 9-10).

Yerli bankacılık sektörüne girişte kullanılan iki yöntem karşılaştırıldığında, yabancı bankaların yeni banka kurmanın yüksek maliyette olması nedeniyle, sektörde faaliyet göstermekte olan bankaları satın alarak, mevcut şube ve müşteri ağları yoluyla bankacılık sektörüne giriş yapmayı tercih ettikleri gözlenmektedir (Bumin 2007: 14).

2.3. Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermaye Yatırımları

İkinci dünya savaşı ile birlikte yaygınlaşmaya başlayan küreselleşme kavramı ve dünyayı saran finansal liberalizasyon faaliyetleri sonucu artış gösteren çok uluslu işletmeler ile birlikte uluslararası bankacılık faaliyetleri de yaygınlaşmıştır. Yabancı bankacılık faaliyetleri ilk olarak muhabirlik ilişkisi şeklinde ve daha çok dış ticarete aracılık etmek amacındaydı. İlerleyen dönemlerde bankalar, artan ve çeşitlenen bankacılık faaliyetleri ile daha fazla müşteriye ulaşma amacıyla yeni pazar arayışları için diğer ülkelere kaydırmışlardır. Günümüzde birçok banka birçok farklı ülkede faaliyetlerini sürdürmektedirler. Yabancı bankalar, doğrudan yabancı sermaye yatırımları kapsamına girmektedir. Bankalar, kendi ülkelerinde sundukları bankacılık hizmetlerini ev sahibi ülkelerde de vermektedir.

2.3.1. Yabancı Bankalar

Yabancı bankacılık ve ya uluslararası bankacılık kavramı, herhangi bir bankanın birden çok ülkede iştirak ve şubelere sahip olması ve onları kontrol altına alması olarak tanımlanabilmektedir (Bumin 2007:5).

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde ve geçiş ekonomilerinde son dönemde artan finansal liberalizasyon hareketleri, bu ülkelerin bankacılık sektörlerini doğrudan yabancı sermaye yatırımları açısından oldukça çekici bir hale getirmiştir. Finansal liberalizasyon hareketlerinin yanında, gelişmiş ülkelerdeki pazarların doyuma ulaşması ve bankaların bu pazarlardaki kar olanaklarının giderek azalması çokuluslu bankaları geliştirmekte olan ülkelere yönelmiş, bunun sonucunda belli ülkelerin bankacılık sektörlerindeki yabancı bankaların payı oldukça yüksek düzeylere ulaşmıştır. Bankacılık sektörünün ülke ekonomileri açısından kilit bir sektör olması söz konusu ülkelerdeki yabancı bankaların sayısının artmasının sonuçlarını tartışılır hale getirmiş, yabancı bankaların olumlu ve olumsuz etkileri üzerinde daha çok durulmasına neden olmuştur (Demirhan 2008:1-2).

Yatırımların uluslararası boyut kazanmasıyla birçok sektöre giriş yapan yabancı sermaye bankacılık sektöründe de yerini almıştır. Bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişi çeşitli şekillerde olmaktadır. Yurt dışına yatırım yapan bankalar giriş yapacakları ülkelerin bankacılık sektörlerine temel olarak iki şekilde girebilmektedirler. Yabancı bankaların, ev sahibi ülke denetim otoritelerine yapacakları başvuru ile bankacılık lisansı alarak yeni bir banka kurmaları giriş yollarından birisidir. Bu giriş şeklinde yabancı banka yeni banka kuruluşuna ilişkin tüm yatırımları yaparak, yeni şubeler açma yoluyla bankacılık sektöründen pay almayı amaçlamaktadırlar. Yabancı bankaların giriş şekillerinden ikincisi ise bankaların yatırım yapacakları ülkelerde halen faaliyette bulunan bankaların satın almaları yoluyla bu ülkelerin bankacılık sektörlerine giriş yapmalarınıdır. Yabancı bankalar, sektördeki bankaların hisselerinin bir kısmını veya tamamını satın alarak yatırımlarını yurtdışına doğru genişletebilmektedirler (Bumin 2007:11).

Bankacılık sektöründeki yabancı bankaların payı, sayısal ve aktif büyüklük ölçütlerine göre hesaplanırken, genellikle paylarının %50'sini aşkın, yabancı yatırımcıların elinde bulunan bankalar yabancı banka olarak kabul edilmektedir. Bu bankaların sayısının ve toplam aktiflerinin sırasıyla bankacılık sektöründe faaliyette bulunan toplam banka sayısına ve sektörün toplam aktiflerine oranı, yabancı bankaların sektöründeki payını vermektedir.

II. Dünya Savaşı'nın ardından, büyük bir ekonomik yıkılış yaşayan Avrupa ülkeleri karşısında Amerika Birleşik Devletleri ekonomisini büyük bir sermaye birikimi oluşturmuştur. ABD savaş sonrası süreçte uluslararası parasal ve ekonomik düzenin liderliğini yapmıştır. ABD'nin ortaya koyduğu desteklerle IMF (Uluslararası Para Fonu) ve World Bank (Dünya Bankası) gibi kuruluşlar oluşturulmuştur. Avrupa ülkeleri Marshall Plan ile yeniden yapılanma fırsatı bulmuştur. Bu planın belirlediği şartlar içinde dış ticarete serbestliğe de yer verilmektedir (Sönmez 2005:88).

Uluslararası bankacılık faaliyetlerinin başladığı ilk dönemlerde, yabancı bankalar faaliyet gösterdikleri ana ülkede faaliyetlerini devam ettirmişlerdir. Bu süreçte bankacılık faaliyetlerini, genelde muhabirlik ilişkisi içinde devam ettirmişlerdir. Dış ticaretin finansmanı ana faaliyetlerini oluştururken işlemler kambiyo birimleri tarafından yürütülmekteydi. Ana faaliyet dallarını ithalat ve ihracata aracılık etme, uluslararası ödemelerin yapılması ve dış ticarete finans sağlanması gibi işlemleri olarak sıralayabiliriz. Bu sebepten dolayı, müşteri portföyünü genelde, ithalatçılar, ihracatçılar, turistler ve diğer bankalar oluşturmaktaydı.

1970'li yıllarda, küresel ekonomide, gelişmiş ülkelerde, fon fazlası ve açığı olanlar arasında aracılık görevi olarak tanımlanabilecek geleneksel bankacılığın rolü hız kazanan finansal yenilikler ve diğer iktisadi gelişmeler ile zayıflamıştır. Fakat bankacılık sektörü, gelişmekte olan ülkelerde hala önemli bir aracılık işlevini yerine getirmeye devam etmektedir. Gelişmiş ülkelerin nispeten olgun kabul edilen piyasalarında faaliyetlerini sürdüren büyük sermayeli bankalar, içinde buldukları ekonomilere göre daha az gelişmiş ülkelere ya da aynı gelişmişliktaki yurt dışında ki sektörlerle giriş yapma eğilimi içindedirler.

Yabancı bankaların yatırım yaptıkları ülkenin bankacılık sektöründe olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır. Yabancı sermayenin, ulusal bankacılık sektörüne giriş yapmasıyla birlikte, istikrarın, verimliliğin, finansal hizmetlerin çeşitliliğinin ve kalitesinin arttığı iddia edilmektedir. Bunun yanı sıra yabancı bankaların kullandıkları gelişmiş kredi değerlendirme metotları ve teknoloji transferi sağladıkları yönündeki görüşler de vardır. Diğer yandan, kriz dönemlerine yabancı finans gruplarının ortaklığı durumundaki bankalara destek olarak itibar kaybını engelledikleri, yurtiçi tasarrufların ülke sınırları içinde kalmasına yardımcı olabildiklerine dair görüşler de mevcuttur. Yabancı bankaların, kurumsal yönetim ve risk yönetimi bakımından daha tecrübeli oldukları bu alanlarda öncü oldukları ve ulusal bankaların üzerinde olumlu etkiler bıraktıkları da ileri sürülen görüşler arasında yer almaktadır. Buna karşılık, ortaya çıkan kriz dönemlerinde yabancı bankaların, işlerini bırakıp ülkeyi terk ettikleri, ölçek avantajlarından faydalanarak kalitesi daha iyi müşterilere yöneldikleri ve bu nedenle ulusal ekonominin ufak ölçekli işletmelerine kredi vermekte gönülsüz davrandıklarına yönelik eleştiriler gündemde yer almaktadır (BDDK 2015:1).

2.3.2. Yabancı Bankaların Ülkelerde Örgütlenme Şekilleri

Yabancı bankalar faaliyetlerini gerçekleştirecekleri ülkelerde farklı şekillerde örgütlenebilmektedirler. Yabancı bankaların örgütlenme şekillerini, muhabir bankacılığı, şube ve iştirak, bağımlı ve ilişki bankacılık, temsilcilik, acentelik, konsorsiyum bankaları şeklinde sıralayabiliriz.

2.3.2.1. Muhabir Bankacılığı

Dünyanın önemli şehirlerinde, büyük bankaların büyük kısmı, bazı yerel bankalarla muhabirlik ilişkilerini devam ettirmektedirler. Ana ülke bankaları, şubesinin bulunmadığı yabancı ülkelerle olan münasebetlerini muhabir bankalar aracılığıyla gerçekleştirmeyi tercih eder (BDDK 2015:1)

Muhabir bankalar, karşılıklılık ilkesi kapsamında, kendi ülkelerinde gerçekleşen işlemleri belli bir ücret karşılığında farklı ülkedeki banka namına takip etmektedir.

Yabancı para cinsinden kredi sunulması, akreditif işlemlerinin yürütülmesi ve yabancı ülke ekonomisine ve bankacılık sektörüne ilişkin bilgi verilmesi gibi işlemler muhabir bankaların birbirlerine sundukları hizmetler arasında yer almaktadır. Muhabir bankalar birçok işlem yapabilmektedir ancak asıl fonksiyonu ithalat ve ihracat işlemleri, bundan dolayı oluşan, borçlar ödenmesi ve alacakların tahsil edilmesi işlemleridir. Bankalar arası işlemler günümüzde SWIFT yoluyla gerçekleştirilmektedir. Bu bankacılık çeşidinde ev sahibi ülkede ofis ve personel olmaksızın işlemler yapılmaktadır (Bumin 2007:14).

2.3.2.2. Temsilcilikler

Bankalar, yabancı ülkede veya ona komşu bir ülkede, temsilcilik büroları kurarak, yabancı ülkelerdeki müşterilerine kendi personelleri ile hizmet sunabilirler. Temsilciliklerin kurulduğu yerdeki muhabir bankalara yapılacak ziyaretler için de bu bürolar ana ülkeden daha masraflı bir şekilde eleman göndermek yerine, uygun bir konum oluşturmaktadırlar (Seyidoğlu 2007:410).

Fakat bankanın yurt dışı şubesi özelliği taşımamaktadırlar. Temsilcilikler, ana ülke bankasının faaliyetlerini destekleme ve temsilcilikte bulunduğu banka adına esas bankadan verilecek kredi hazırlığını gerçekleştirme, esas bankaya gönderilecek ödemelere aracılık ve ülke ekonomisiyle ilgili bilgi toplama faaliyetlerini gerçekleştirebilmekte fakat mevduat kabul etme, kredi açma gibi bankacılık faaliyetlerini gerçekleştirememektedirler.

Yabancı bir piyasa ile beklenen iş hacminin düşük ya da belirsiz olduğu durumlarda, bu piyasa hakkında minimum maliyetle bilgi edinilmek istenildiğinde genellikle temsilcilik bürosu açmak daha uygundur. Bu yöntemin en avantajlı yönü, yerel piyasa hakkında düşük maliyetle bilgi edinmeye olanak vermesidir. Maliyetleri fazla değildir, çünkü temsilciliklerde çalışan sayıları azdır ve ofisler ufak birimlerdir. Ancak hizmetleri sınırlı şekildedir (Seyidoğlu 2007:411).

2.3.2.3. Acenteler

Daha kapsamlı bankacılık hizmeti sunabilen acenteler, tüketicilere olmasa da ticari işletmelere kredi verebilmekte aynı zamanda, ana banka ve uluslararası para piyasalarından fon temin edebilmektedirler. Bu faaliyetlerinin yanı sıra, uluslararası ticaretin finansmanı ve ana bankanın ev sahibi ülkedeki yatırımlarının yönetim işlemlerini de gerçekleştirmektedir (Bumin 2007:15).

2.3.2.4. Şube ve İştirakler

Yabancı ülkelerde gerçekleştirilen yabancı banka yatırımlarının en üst düzeyini şube ve iştirakler oluşturmaktadır. Kredi açılması ve mevduat kabulü de dahil olmak üzere bütün bankacılık faaliyetlerini ile uluslararası bankacılık faaliyetlerini bu örgütlenme şeklinde yapılabilmektedir (Bumin 2007:15).

Fakat kendi özel kuruluş sözleşmeleri, pay sahipleri, yönetim kurulu ve öz sermayeleri yoktur. Yönetim ve işletme bazında kendi defterlerini tutsa bile borç ve alacaklar ana bankaya aittir.

Şube bankacılığında, şube ana bankanın unvan ve sorumluluğu kapsamında, ana bankanın yasal ve fiili bir parçası olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu şubelere yatırılan mevduat ya da kullanılan kredi ana bankanın himayesi altındadır. Şubeler kaynaklarını genellikle mevduat toplayarak değil para piyasalarından sağlarlar. Döviz ve hisse senedi piyasalarında da faaliyet gösterirler. Şube bankaları ana ülkenin ve yatırım yapılan ülkenin yasal düzenlemelerine tabi tutulmaktadırlar. Bu iki ayrı düzenlemeye de tabi olma durumu şube bankalarında büyük kısıtlamaları beraberinde getirmektedir. Şube bankacılığında son yıllarda yaşanan artışta, müşteri odaklı olmak ve müşteriyi takip etme düşüncesi hâkim olmaya başlamıştır. Ana bankanın müşterisine sunduğu hizmetler artmakta, banka şube aracılığıyla diğer ülkedeki faaliyetlerinde denetimi sıkı bir şekilde sağlamaktadır. Yabancı bir bankanın, başka bir ülkede faaliyette bulunan bankanın kontrol hisselerini satın alarak bu ülkenin bankacılık sektörüne giriş yapmasına iştirak denir. Yatırımı yapan yabancı banka, iştiraki olan

banka aracılığıyla yatırımını yaptığı ev sahibi ülkedeki yerel ve yabancı bankalar ile rekabeti hedeflemektedir (Bumin 2007:15).

Bu tür yapılan örgütlenmede, banka tarafından rekabet, hem yerel hem de yabancı bankalar arasında olmaktadır aynı zamanda mevduat toplama faaliyetleri için daha fazla şubeye ihtiyaç duyulmaktadır. Ana ülkedeki faaliyetlerini ev sahibi ülkede de gerçekleştirmekte, böylece ev sahibi ülke bankacılık sistemine yeni ürün ve hizmetler dâhil edilmektedir. İştirak biçiminde örgütlenme safhasından ilk olarak yabancı sermayeli bankalar yerli bankalarla ortaklıklar ve ittifaklar kurulması da mümkün olmaktadır. Böylece yabancı banka, öncelikle azınlık hisseler satın alarak, ev sahibi ülkeyi yakından tanıyabilmektedir.

2.3.2.5. Bağımlı Bankalar

Kısmen ya da tamamen yabancı bir bankanın himayesinde, kendi adına kurulan bankalara bağımlı banka diye adlandırılmaktadır. Büyük bankalar, yabancı piyasalarda genel bankacılık faaliyetlerinde bulunmak için bağımlı bankalar kurulmasını istemektedirler (Seyidoğlu 2007:412).

Buldukları ülkedeki yasal düzenlemelere tabidirler ve kredi olanakları öz sermayelerine göre belirlenir, müşterilerce ana banka kadar güvenli kabule dildiğinden mevduat toplamada sıkıntı yaşamazlar. Şube bankacılığına göre daha fazla faaliyet alanına sahip olduğundan daha avantajlı durumdadırlar. Şubelere göre yerel iş çevrelerince daha fazla kabul görmektedirler.

2.3.2.6. İlişkili Banka

Yerli ülke kanunlarına göre oluşturulan, bir bölümü yabancı ülkedeki ana bankanın sahipliğinde bulunan fakat aynı zamanda, onun denetimi altında bulunmasına gerek olmayan banka çeşidine ilişkili banka denilir. Mülkiyetin kalan kısmı, yerel kişi ve kuruluşlara ya da diğer yabancı bankalara da ait olabilmektedir. İlişkili banka, yeni

kurulmuş olabilir veya hisselerinin bir kısmı satın alınan, mevcut bir yerel bankada olabilir (Seyidoğlu 2007:413).

2.3.2.7. Konsorsiyum Bankaları

Genellikle, çeşitli ülkelere mensup iki veya daha fazla bankanın himayesindeki, bağımsız olarak kurulan işletmeler konsorsiyum bankalar olarak adlandırılır. Ortak sayısı bir düzine veya daha fazla da olabilir. Bu bankalar yatırım faaliyetleri ile ön plana çıkarlar, normal bankalardan daha uzun vade ve daha yüksek miktarda kredi sunarlar, kredi sendikasyonları oluştururlar, fakat mevduat kabul etmezler (Seyidoğlu 2007:413).

2.3.2.8. Kıyı Ötesi Bankacılık

Ana ülke hükümetinin, bankacılık sektöründeki bankalara uyguladığı, karşılık bulundurma zorunluluğu, vergiler, faiz sınırlamaları müdahaleleri sonucu bankalar, yurt dışında şube açarak işlemlerini bu şubeler üzerinden sürdürebilmektedirler. Çünkü ana ülke yasal düzenlemeleri ülke sınırlarının dışında hükümsüzdür.

Bu yolla iç düzenlemeler sonucu oluşan maliyet artışına sebep olan kısıtlamaları ortadan kaldırebilmektedir. Toplanan ve kredi yaratılan para ülke parası olarak değil, yabancı bir ülke parasıdır. Yabancıların ana ülkedeki bankaya yatırdığı paralar kıyı ötesindeki ofislere aktarılmaktadır. Yine bu ofisin hesapları aracılığıyla bu para ülkedeki yabancılara kredi olarak verilir (BDDK 2015:6).

2.4. Türkiye’de Bankacılığın Tarihi Gelişimi

Günümüzde Türk bankacılık sektörü, uluslararası standartların uygulanmaya çalışıldığı, teknolojinin sağladığı yeni ürünleri bünyesine alarak daha fazla müşteriye ulaşma hedefinde, gelişmeye ve büyümeye devam edecektir. Çalışmanın bu kısmında, 2001 yılına kadar sektördeki yabancı bankaların durumu, Türk bankacılık sektörünün

tarihi gelişim süreci içinde yer verilmektedir. 18. ve 19. yüzyılda batılı ülkelerin gerçekleştirdikleri Sanayi Devrimi'ni yakalayamayan Osmanlı Devleti'nde, son demlerinde de sanayi ve ticari alanda yaşanan duraklama, ekonomisinin dışa açık ve borçlu, dışa bağımlı bir hal alması gibi olumsuzluklar, bankacılık sektörünün gelişimi ve yapısı üzerine de etki etmiştir. 1847 yılında ilk banka kurulmuş ve bu dönemden ilan edildiği 1923 yılında Cumhuriyetin ilanına kadar geçen sürede para ve kredi piyasasında çoğunlukla yabancı sermaye tarafından kurulmuş ya da yabancı sermaye iştiraki ile kurulmuş bankalar etkin rol oynamışlardır (Akgüç 2007:7).

Türkiye'de bankacılık sektörünün gelişim süreci, ekonomik açıdan dünyada yaşanan yeniliklere ayak uydurulamaması sebebiyle oldukça yavaş gerçekleşmiştir. Türkler gelenekleri sebebiyle sarraflık faaliyetlerinde bulunmayı tercih etmemişlerdir. Sarraflık faaliyetleri çoğunlukla azınlıklar tarafından gerçekleştirilmiştir. Yaşanan ticaret artışı ile birlikte finans sisteminde sarraflık ve faiz düzeni ortaya çıkmıştır. Para değişimi sarraflar aracılığıyla yapılmaktaydı.

Osmanlı Devleti'nde İslami yapı nedeniyle faiz uygulaması yasaktı. Bu nedenle para ve kredi işlerini sarraflar sürdürmektedir. Gayrimüslimler banka gibi piyasaya borç vermekteydi içeride ise para vakıfları yüzde 10 faizle tüketim kredisi sağlamaktaydılar. Sarraflar 19. yüzyılda da Galata Bankerleri olarak faaliyetlerine devam ettirmişlerdir. Osmanlı'da yaşayan azınlıkların oluşturduğu bu bankerler daha sonra birleşerek bankalar şeklinde faaliyet göstermeye başlamışlardır. Aynı zamanda bu bankerler, Osmanlı'ya Avrupa'dan kredi temin etmekteydiler. 1847 yılında Osmanlı'nın artan giderlerini finanse etmek için çıkardığı kaimelerin değerinde sürekli düşüş yaşanması sonucu ve dış ticaret açığının artması sebebiyle, galata bankerlerinden ikisi İstanbul Bankası'nı kurmuştur. Sabit bir kur sistemi ile Osmanlı ithalatı gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Bankanın asli görevi daha çok paranın değerinin düzenlenmesiydi. Daha sonra banka ciddi bir kriz yaşamış ve iflas etmiştir. Osman Devleti 1854 yılında Kırım Savaşı sonrasında ilk kez yurtdışından borç almıştır. Bu borçların geri ödenmesi için devlet bankasına gerek duyulmuş ve 1856 yılında Londra merkezli, İngiliz sermayesine ait Bank-ı Osmanî (Ottoman Bank) faaliyete geçmiştir. Banka, küçük miktarlarda kredi açmak, Hükümet'e avans sunmak ve bazı hazine bonolarını ıskonto etme yetkileri ile

sınırlandırılmıştır. 1863'de banka varlığını feshederek İngiliz-Fransız ortaklığı biçiminde Osmanlı Bankası (Bank-ı Osmanî-i Şahane) adıyla yeniden kurularak, devlet bankası unvanını almıştır. Bankaya otuz senelik bir süre için kâğıt para basma tekeli ve ayrıcalığı sağlanmıştır. Aynı zamanda devletin haznedarlık görevini alarak devletin gelirlerinin tahsil edilmesi ve hazine ödemelerinin yerine getirilip bonolarını iskonto etmek, dış ve iç borçlara ilişkin anapara ve faiz ödemelerini yapmakla yükümlü kılınmıştır. Bankanın sermayesinin yabancılara ait olması tepkileri üzerine çekmiştir ve ulusal bir merkez bankası kurulması fikriyle, 11 Mart 1917'de Osmanlı İtibar-ı Milli Bankası oluşturulmuştur. Fakat banka, Osmanlı Devleti' nin I. Dünya Savaşı'ndan yenilgi ile ayrılması sonucu merkez bankası faaliyetlerini görececek bir ulusal banka olma amacını sağlayamamıştır (TCMB 2015).

1863'de çiftçilere yönelik faklı şartlarda tarımsal kredi vermek maksadıyla memleket sandıkları oluşturulmuştur. Ancak zamanla sermayenin toplatılmasında yaşanan zorluklar ve kredi verilirken yaşanan yolsuzluk, kaynakların kullanımında yaşanan olumsuzluklar gibi nedenlerle, tarımsal kredilendirme de devlet denetimini sağlamak amacıyla, 1888 yılında Ziraat Bankası, ilk devlet bankası olarak faaliyet göstermeye başlamıştır.

1881 yılı önceki dönemde devlete daha çok borç vermek, devletin tahvillerini dış sermaye piyasalarına sürülmesi ve pazarlamasının yapılması, açıktan hareketlerden yararlanılması nedeniyle kurulan ve aynı zamanda geneli tek şubeli, daha çok Galata Bankerlerinin girişimi ile oluşturulan ufak bankaların yerini Avrupa' daki büyük bankaların Osmanlı İmparatorluğu'nda açtıkları şubeler almaya başlamıştır. Aynı zamanda bankacılık alanına gelen yabancı sermayede de Almanya'nın ağırlığı artmaya başlamıştır. Bu dönem içinde açılan yabancı banka şubeleri Avrupa'daki büyük devletlerin kendi etki alanı olarak tercih ettikleri bölgelerde yoğunlaşmış, daha çok kendi ülkelerinin firmalarını destekleyerek, kendi ülke çıkarları doğrultusunda faaliyet göstermişlerdir (TBB 2014:2).

1914 yılında ortaya çıkan 1. Dünya Savaşı sonrasında ulusal bankacılık faaliyetleri hızlı bir yükselişe geçmiştir. Bunun asıl nedeni ise ulusal ticaretin

geliştirilmesi için ülke içinde biriken ulusal sermayeyi doğru kullanabilmektir. 1908'de II. Meşrutiyetin ilanıyla beraberinde getirdiği artan Milliyetçilik eğilimleri çoğu yerel ve tek şubeden oluşan bankalar kurulmasına neden olmuştur. Bu bankaların kredileri genelde, ticari krediler, esnaf kredileri, tarımsal krediler, emlak kredileri bir de tüketim kredileri şeklinde sunulmaktadır. 1856-1923 yılları arasında bankacılık faaliyetlerinde, yabancı sermayeli bankalar çoğunluk hale gelmiştir.

Cumhuriyetin ilanından sonra uygulanmak istenen yapısal reformlar arasında ekonomi alanında da reformlara yer verilmiş, ekonomik özgürlüğün sağlanması konusuna önem verilmiş. 1930 yılına kadar ulusal ekonomi politikaları takip edilmiştir. Dönemin en önemli gelişmelerinden biri olarak İzmir İktisat Kongresi gösterilebilir. Kongre'de küçük esnafıktan fabrikasyon sisteme geçiş, devletin ekonomi alanında yetkili organ olması ve kurulan özel teşebbüsleri desteklemesi ve kredi sağlama için devlet bankalarının kurulması, dış dünyayla rekabet edebilecek sanayi kurulması gibi ekonomi kapsamında önemli kararlar alınmış. Kararlar devletin ekonomi alanında girişimci bir yapı sergilemesi yönündeydi. Dolayısıyla ulusal bankacılık faaliyetlerinin başlatılması kararı alınmıştır. Özel sermayeli bir ticari banka kurulması öngörülmüş ve 1924 yılında Türkiye İş Bankası oluşturulmuştur. Aynı yıl çiftçiye daha iyi şartlarda kredi verebilmesi için Ziraat Bankası'nın sermayesi artırılmış ve diğer bankacılık faaliyetlerinde bulunabilme yetkisi eklenmiştir. 1925 yılında sanayi bankası olarak, ilk kalkınma bankası özelliği taşıyan, Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası oluşturulmuştur. Halkın inşaat faaliyetlerini desteklemek ve bu alanda kredi vermek için Emlak ve Eytam Bankası 1926 yılında oluşturulmuştur. Dönemin en önemli gelişmelerinden biri de Merkez Bankası'nın kurulmasıdır.

Merkez Bankası farklı kuruluş ve kurumlarca yürütülen işlerin tek elde toplanmasını takip eden sürede 3 Ekim 1931'de faaliyetlerini yürütmeye başlamıştır. Diğer kamu kurumlarından farklılığının ve bağımsızlığının bir göstergesi olarak anonim şirket biçiminde hukuki varlığını kazanan bankanın hisseleri (A), (B), (C) ve (D) sınıflarına bölünmüştür. A sınıfı hisseler Hazineye ait olup, Bankanın bağımsızlığının güçlendirilmesi amacıyla Kuruluş Kanunu'nda bu hisselerin toplam sermayenin %15'inden fazla olamayacağı belirtilmiştir. B sınıfı hisseler milli bankalara, C sınıfı

hisseler yabancı bankalar ile imtiyazlı şirketlere ve D sınıfı hisseler de Türk ticaret kuruluşları ile Türk uyruklu gerçek ve tüzel kişilere ayrılmıştır. Kuruluş Kanunu'na göre Merkez Bankasının temel prensibi ülkenin ekonomik kalkınmasını desteklemektir (TCMB 2015).

Türkiye'de 1920'li yıllarda izlenen özel kesimin desteklenmesi ile ilerletilecek sanayileşme politikası, ülkedeki sermaye birikiminin yetersiz olması nedeniyle istenile sonuçları sağlayamamış, bu sebepten dolayı 1930'lu yıllarda ülkede tarımsal üretim ağırlık kazanmıştır. Bu durum beraberinde, ekonomik kalkınma için sınai yatırımlarda devletin aktif rol oynaması görüşlerini gündeme taşımıştır. Bu dönemde, tüm dünyada etkisini hissettiren ekonomik kriz dış ticaret açıklarını beraberinde getirmiş, tarımsal ürün fiyatlarında yaşanan düşüş çiftçi gelirlerinde düşüşe sebebiyet vermiştir. Böylece sanayileşme için yeni yöntemler arayış içine girilmiştir. Kamu iktisadi girişimleri aracılığı ile yatırımlarda bulunarak sanayileşme stratejisi kabul görmüştür. Bu dönemde sermaye ve ileri teknik bilgi gerektiren yatırımların oluşturulmasında, ülkenin koşulları nedeniyle, devletin olanaklarının özel sektöre göre daha fazla olduğu görüşü ortaya çıkmıştır. Birinci ve İkinci Sanayi Planları'nda bu duruma yer verilmiştir. İktisadi devletçilik anlayışı, bankacılık sistemini de etkisi altına almıştır. Denizbank(1937), Sümerbank (1933), Etibank (1935), Halk Bankası, Belediyeler Bankası (1933), Halk Sandıkları (1938), kurulması planlanan işletmelerin oluşturulması ve finansal gereksinimlerinin karşılanması için kamu tarafından, özel amaçlı banka olarak oluşturulmuştur (TBB 2015:4).

Üç yıl yürürlükte kalan, 2243 sayılı Mevduatı Koruma Kanunu 1933'de kabul edilmiştir. Bu kanun ilk Bankalar Kanunu olarak ön plana çıkmaktadır. İkincisi, ise 1936'da kabul edilmiş olan 2999 sayılı Bankalar Kanunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kanun ise yirmi iki yıl faaliyet göstermiştir. 1930'lu yılların başında, tüm dünyayı etkileyen ekonomik kriz nedeniyle, tek şubeli yerel bankaların çoğu batmıştır. Türk Ticaret Bankası ve 1930'da Adapazarı İslam Ticaret Bankası yerine, Hazine'nin iştiraki ile oluşturulmuştur. Ayrıca bu dönemde Türkiye İş Bankası da önemli gelişmeler sergilemiştir.

Cumhuriyetin ilk döneminde kredi piyasasında yabancı bankalar etkinliğini devam ettirmiştir. Ülkeye giriş yapan yabancı banka sayısında artış olmuştur. Ülke, ulusal gelirinde dış ticaret önemli bir yere sahipti.

“1923 – 1929 Yıllarında 6 yabancı banka, merkezi Bükreş'te bulunan Banque Chrisoveloni Hrisoveloni Bankası, Paris merkezli Banque - Generale Pour Le Commerce Etranger - Umumi Ticareti Harciye Bankası, merkezi Brüksel olan Banque Belge Pour L'etranger, Banque Russe Pour le Commerce Extierieur SSCİ Ticareti Harciye Bankası merkezi Milano olan İtalyan Şark Bankası ve Banque Franco Asiatique, Bank Franko Azyetik, şube açarak ülkemizde faaliyete geçmiştir. 1929 yılına gelindiğinde ülkemizdeki yabancı banka sayısı on sekize yükselmiştir.” (Akgüç 2007:11).

1940'lı yıllar ikinci dünya savaşı sonrası dünya da yeni ekonomik dengelerin oluştuğu ve Amerika da çok uluslu şirketlerin faaliyetlerinin hızlı bir artış gösterdiği dönemdir. Türkiye'de 1950 yılında iktidara çıkan Demokrat Parti, ekonomi programında yatırımlarda devletin değil, özel teşebbüs yatırımlarının ağırlığı olması gerektiği görüşünü kabul etmişlerdir. Yatırımlar, 1945-1959 yılları arasında yeni işletmelerin sayısında artışa, milli hızlı gelir ve nüfusun artışına, milli gelirden sanayi sektörüne ayrılan payın artışına ve yaşanan üretim genişlemesine, ekonomide ihtiyaç duyulan para ve kredinin artmasına sebebiyet vermiştir. Bu dönemde bankacılık sektörüne yapılan yatırımların getirisi artmıştır ve özel bankaların da önemi artmıştır. 1944'te Yapı Kredi Bankası 1946'da Garanti Bankası, 1948'de Akbank, 1955'de Pamukbank ve Türkiye 1950 yılında Sınai Kalkınma Bankası oluşturulmuştur (TBB 2015:6).

Yasal olarak yabancı sermaye girişiyle ilgili düzenlemeler Türkiye'de 1950'lerde yapılmış olsa da, uygulamada bu serbestlik anlayışı sağlanamamıştır. 1954 yılında 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu çıkarılmıştır. Ancak 1980'li yılların başına kadar Türkiye'ye giriş yapan yabancı sermaye sınırlı sayıda olmuştur. Türkiye'ye yatırım yapan yabancı şirket sayısı ise yüzün altındadır. Bu dönemdeki ekonomik, siyasi istikrarsızlıklar ve nitelikli eleman eksikliği nedeniyle yabancı sermaye yatırımları istenilen seviyeye ulaşamamıştır. Bu nedenle bu dönemde

bankacılık sektöründeki yabancı banka sayısı da oldukça azdır. 1958 yılında, Türkiye Bankalar Birliği 7129 sayılı Bankalar Kanunu ile kurulmuştur.

Bu dönemden sonra, Türkiye'de faaliyete geçen ilk yabancı banka olarak kurulan Arap-Türk Bankası 1977 yılında oluşturulmuştur. Banka, uluslararası bankacılık yapmak ve uluslararası finans pazarlarından kaynak sağlamak amaçlarına hizmet etmek için kurulmuştur. 1960- 1980 yılları arasın Türkiye ekonomisinde planlı dönem olarak nitelendirilmektedir. Bankacılık sektörü, bu dönemde, kamu etkisi ve kamu kontrolü altındadır. Mevduat ve kredi faiz oranları, kredi limitleri ve banka komisyon oranları, ithal ikamesi politikası doğrultusunda belirlenerek, bankaların temel işlevi kalkınma planlarındaki yatırımların finansmanlarının sağlamak haline gelmiştir. Bu dönemde yeni yabancı banka ve bazı özel durumlar haricinde yeni ticaret bankası kurulmasına izin yoktur ve sınırlı olan sektör kaynaklarının, sınırlı bir rekabet ortamında, mevcut bankalar yoluyla, planlarda yer alan şekilde dağılımı hedeflenmiştir. Bu dönemde, faiz ve döviz fiyatı değişmelerinden kaynaklanan riskler bulunmakta, ürün ve fiyat rekabeti oluşmamıştır. Bu nedenle, özel sektör bankaları, negatif reel faizle topladıkları mevduatları artırmak için şube bankacılığına yönelmişlerdir (Kar ve Tatlısöz 2008).

1980 sonrası dönem tüm Dünya'da finansal liberalizasyon sürecine girildiği, çok uluslu şirketlerin faaliyetlerine hız kazandırdığı bir dönemdir. Türkiye'de de bu dönemde ekonomide dışa açılma süreci yaşanmaya başlamıştır. Yabancı sermaye yatırımları her sektörde olduğu gibi bankacılık sektöründe de kendini hissettirmeye başlamıştır. Türkiye ekonomik liberalizasyon sürecine 24 Ocak 1980 kararları ile girmiş bulunmaktadır. Faiz oranlarındaki kısıtlamalar 1981 yılında kaldırılmış ve 1984 yılında döviz alım ve satımı serbestleştirilmiştir. 1989 yılında kambiyo kontrollerinin sonlandırmıştır. Bu sayede finans piyasaları uluslararası sermaye hareketlerinin etkisi altına girmiştir (Kar ve Tatlısöz 2008).

Esnek döviz kuru ve pozitif reel faiz politikaları uygulamaya başlanmıştır. Bu dönemde yabancı banka girişlerine izin verilmiş, böylece sektördeki rekabet artmış, klasik bankacılık anlayışı terk edilerek yeni kaynak alanlarına yönelme yaşanmıştır. Teknolojik gelişmeler sayesinde Türk bankaları da yurt dışında faaliyette bulunmaya

başlamıştır. 1992 yılında elektronik fon transferi sistemine, bankalar arası büyük miktardaki ödemelerin yapılabilmesine için geçiş gerçekleştirilmiştir.

1980'li yıllarda uygulamaya konulan finansal serbestleşme faaliyetleri ile beraber bu dönemde bankacılık sektörlerine girmesi, büyümeyi ve rekabeti kolaylaştırıcı kurumsal ve yasal düzenlemelerin de etkisi ile banka sektörü, istihdam, banka sayısı, teknolojik altyapı ve farklı hizmet türleri konusunda süratli bir büyüme sürecine geçilmiştir. 1980'de 43 banka varken 1990'da 66 ve 1999'da ise 81'e çıkmıştır. 2000'de iki bankanın, bankacılık faaliyetlerinin iptal edilmesiyle beraber banka sayısı 79'a düşmüştür. 2001 yılında TMSF (Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu) bünyesinde ki 5 bankanın Sümerbank'ın altında birleşmesi ile beraber 14 Mayıs 2001'de faaliyet gösteren banka sayısı 74'e düşmüştür (BDDK 2010).

1990'lı yıllara gelindiğinde bankacılık sektörü, 1980'ler de başlayan liberalizasyon faaliyetleri sonucu dışa açılma, sektörde teknoloji kullanımı artışı, teknolojik yatırımlar, para ve sermaye piyasalarının kurumsallaşması etkisiyle ciddi bir değişiklik meydana gelmiştir. 1980 sonrası yaşanan finansal serbestlik sonrası ülkelerin faiz oranları artmış bu durum bu ülkelerde kısa vadeli yabancı sermaye girişlerini artmasına neden olmuştur. Ayrıca bu dönemde Türkiye'de bankalar arası Türk Lirası ve yabancı para piyasalarının kurulması ve döviz işlemlerine getirilen serbestlik sayesinde bankalar 1990'lı yıllarda menkul kıymet ve döviz işlemlerine önem vermeye başlamıştır. Kamu kesimi açıkları ve ekonomik istikrarsızlıkların da etkisiyle bankalar bu süreçte yüksek faizli hazine bonosu ve devlet tahvillerine yatırım yaparak kolay elde edilen kar peşinden gitmişlerdir. Bu dönemde bankalar asli görevleri olan mali aracılık görevlerini yerine getirmede aksaklıklar yaşamışlardır. Bankacılık faaliyetlerinin mali aracılık işlemini aktif bir şekilde yapmasında etkili olan sebepler, kamu bankalarının sistemi çarpıtıcı etkileri, yüksek kamu kesimi açıkları, makroekonomik istikrarsızlıkla ve risk algılama ve yönetimin zayıflaması sebebiyet vermiştir.

Bankalar bu dönemde ekonomiye kaynak sunmaktansa kamu kesimi açıklarını yüksek reel faizle finansman sağlıyordu. Faizlerin yüksek oluşundan dolayı arbitrajla yurtdışından borçlanarak kamu açıklarına finansman sağlamaları bankacılık sektöründe

döviz açık pozisyonlarının artmasına neden olmuştur. Kamu bankalarının mali kısımları büyük oranda bozularak, finans ihtiyaçlarını yüksek maliyetle ve kısa vadeli piyasalardan karşılamaları bir taraftan zararlarının gittikçe artmasına, diğer taraftan da mali sektörde haksız rekabet yaratarak istikrarsızlık ögesi olmalarına sebep olmuştur. Böylece, faiz oranlarının piyasalarda yüksek oranlarda seyretmesine sebep olmuştur. Bütün bu olaylar akabinde bankacılık sistemi faiz, likidite, kur risklerine karşı kırılgan hale gelmiş ve 1994 yılında mali kriz yaşanmıştır (BDDK 2015).

Türkiye'de 1995 yılından sonra ekonomideki hızlı düzelmeye bankacılık sisteminin büyümesini de pozitif yönde etkilemiştir. Reel faiz oranları yüksekliği Türk Lirası türünden yatırım araçlarını çekici hale getirmiştir. Para ikamesi yavaşlaşsa da tersine bir durum yaşanmamıştır. Döviz pozisyonları yeniden başlamış, daha yüksek maliyetlerle yurtdışından borçlanma başlamıştır. Yatırımcılar çok kısa vadeli araçlara rağbet göstermişlerdir. Yurtdışı borçlanmasına vergi getirilmiş, Türk Lirası ve yabancı borçlanma üzerindeki parasal yükleri yükseltilmiştir. Böylece, repo ve vadeli döviz işlemlerinde hızlı büyüme yaşanmıştır. Vadesiz ve vadeli mevduatın çoğunluğu çok yüksek faizli repoya ve günlük vadeliye yönlendirilmiştir. Gayri nakdi krediler üstünden açık pozisyonlar fazlaştırılmıştır. Para ve mali yükler, maliyetler üzerinde negatif etkili olmuş ve kaynakların bir bölümü kıyı bankalarına kaymıştır.

Türkiye bankacılık sektöründe 1999 yılında yasal ve kurumsal düzenlemeler uygulamaya sokularak, sektörün uluslararası standartlara uyum sağlaması amaçlanmıştır. Haziran 1999'da 4389 sayılı Bankalar Kanunu yürürlüğe koyulmuştur. Bu kanun ile sektörün düzenleme, gözetim ve denetimi idarî ve malî açıdan özerk olan, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'na bırakılmıştır. 4491 Sayılı yasa ile bankaların kuruluştan tasfiyeye kadar geçen zamanda alınması gereken kararlarının tamamı BDDK yetkisine devredilmiştir. Bankacılık sektörünün gözetim ve denetiminden sorumlu kamu birimleri Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu bünyesine katılmıştır. Kurum 31 Ağustos 2000 tarihinden itibaren fiilen faaliyet göstermeye başlamıştır (TBB 2014: 16).

2000 yılı başlarında enflasyonla mücadele programı uygulamaya başlanmıştır. Program, bankacılık sisteminin bilânço yapısının şekillenmesinde etkin rol oynamıştır. Bankacılık kısmı faiz oranlarının daha çok düşeceği beklentileri ile yüksek faizli kaynaklara uzunca bağlı kalmak istememiştir. Diğer bir yandan yabancı para sepetinin hedeflenen enflasyona göre belirlenmesi ve önceden açıklanması, döviz türünden olan kaynakları daha çekici kılmıştır. Bu nedenle, bankaların belli bir kesimi kaynaklarının döviz cinsinden ve kısa vadeli kullanımlarının ise, uzun vadeli ve TL türünden gelişmesi yönünde bir ivme sergilemiştir (TBB 2014: 18).

Bu dönemde bankaların aktif ve pasif yapılarında değişimler yaşanmıştır. Tüketici kredilerinde önemli bir artış yaşanmış, kredilerde TL cinsinden kredi artışı daha fazla gerçekleşmiştir. Bu gelişmeler sonucunda bankacılık sektörünün likidite, kur ve faiz riskine karşı olan duyarlılığı artmıştır. Enflasyon beklenen hızda düşmemiştir. Bu ortam da Kasım 2000 krizinin yaşanmasına sebep olmuştur. Faiz oranları ciddi boyutta yükselmiş, gecelik borçlanmaları artan kamu bankaları başta olmak üzere TMSF bünyesindeki bankaların mali yapılarında bozulmalar ve ciddi sorunlar yaşanmaya başlamıştır. Türkiye ekonomisi, 1980 yılından sonra dışa yönelmiştir. Bu süreç 1996'daki Gümrük Birliği Anlaşması ile daha da artmış fakat bu durum bankacılık sektörüne etkisini 2000 ve 2001 yılında yaşanan krizlerin ardından gerçekleştirilen bankacılık reformlarından sonra sergilemiştir. Liberalizasyon sürecinden sonra özellikle 1989 yılındaki sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi ve uluslararası ticaret artışıyla yabancı banka girişleri artış göstermiştir, Türkiye Bankalar Birliği verilerine göre, yabancı sermayeli banka sayısı 2000 yılı sonunda 21, 2009 yılı Eylül ayında 17 ve 2015 yılında ise 21 olarak karşımıza çıkmaktadır (Ayaydın ve Berberoğlu 2015: 60).

III. BÖLÜM

3. 2000 SONRASI YABANCI SERMAYE YATIRIMLARININ TÜRK EKONOMİSİ VE BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ

3.1. Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ev Sahibi Ülke Bakımından Etkileri

3.1.1. Milli Gelir Etkisi

Yabancı sermaye yatırımlarının gerçekleştirilmesi durumunda, ülke içinde üretimin gerçekleşmesi ile beraber ülke ekonomisine katkı sağlayacaktır. Fakat yabancı sermayeli yatırımın ülke ekonomisine net katkısı, doğrudan yatırımın çıktısından, girdilerin düşülmesi ile bulunmaktadır. Yalnız burada dikkat edilmesi gereken husus, yerli üretim faktörlerinin de dikkate alınması gerektiğidir. Bu durumda yabancı sermayeli yatırımların net katkısı düzgün bir şekilde saptanabilir (Akdiş 2004: 99).

Yabancı sermayeli yatırımların, doğrudan olmayan gelir etkileri de bulunmaktadır. Yabancı sermayeli şirketlerin rekabeti yerel girişimcinin yaratma gücünü artırması ve yerli kuruluşlarda verimliliği artırır. Bu durumda dışsal ekonomiler söz konusu olabilir fakat bunun tersi bir durum da olabilir. Yerel firmalar rekabet şanslarını kaybedeceklerinden dışsal negatif ekonomiler söz konusu olabilir. Elbette yabancı sermaye yatırımlarını ülke içinde yaptığı ve sonucunda gayri safi milli hasılasına katkı sağladığı için yabancı sermayenin ülke milli gelirine katkısı: (Karluk 2007c: 502).

$$\text{Katkı} = H - G$$

Burada: H: Hasıla G: Girdi şeklinde gösterilir. Fakat burada faktörlere ödenen ücret maaş, getirim, kar ve faizler ve kârdan müteşebbislik hizmetleri karşılığı transfer edilen miktarı içine alır:

$$\text{Katkı} = H - G = F + R$$

Burada: F = Faktörlere ödenen ücret, faiz, rant, kar

R = Müteşebbis hizmetleri için alınan oranı gösterir.

Yabancı sermayenin ülkeye maliyeti faiz, yönetim ücreti, kar ve patent şeklinde yapılan transferlerdir. Yabancı yatırımın sosyal getirisi belki de kendi sosyal masraflarından daha az olabilir. Aynı durum dahili yurtiçi yatırımlar için söylenebilir. Özetle yabancı sermayenin milli gelire artışı iki başlık şeklinde ele alabiliriz.

Doğrudan Etkiler: Ülkeye yeni iş sahalarının açılması, yeni teknoloji getirmesi ve istihdam seviyesini yükseltmesidir.

Dolaylı Etkiler: Yabancı yatırımlar sadece kendi yatırımlarını değil yurt içindeki diğer kurumların da verimliliğini yükseltip milli gelire katkı sağlayabilirler. Çünkü yeni yönetim teknik bilgi ve organizasyon zamanla başka şirketler için de kabul edilebilir. Böylelikle verimlilik yükselir, milli gelire dolaylı bir yolla artı yönde bir katkı sağlanır.

3.1.2. Ödemeler Dengesi Etkisi

Doğrudan yatırımlar ev sahibi ülkenin ödemeler dengesi üstünde etkiler yaratırlar.

Olumlu Etkileri: Ülkeye gelen ilk doğrudan yatırımın sermayesi ödemeler dengesine artı yönde katkı sağlar. Doğrudan yatırım üretime başladığında hem ithal ikamesi hem de ihracat yöntemiyle ödemeler dengesi üstünde olumlu katkısı devam edecektir.

Olumsuz Etkileri: Doğrudan yatırımcı üretim girişlerinin belli kısmını yurt dışından almak durumundadır. Bu alım için ödeyeceği ücret ödemeler dengesini negatif yönde etkileyecektir. Yabancı şirketlerin yabancı üretim faktörlerine ödemiş olunan faktör gelirleri de ev sahibi ülkenin dış dengesini kötü yönde etkileyecektir. Yabancı sermayenin amortismanı ya da geri ödenmesi için girişimci ülkenin ödemeler dengesi cari hesapta bir açık ev sahibi ülke ödemeler dengesi cari hesabında bir artı değer (fazlalığın) yapılmış olması gerekmektedir. Cari hesaptaki denkleştirme uygulaması, durumlara uygun bir şekilde birden fazla yöntemle gerçekleştirilebilir (Seyidoğlu 2007: 592).

Doğrudan Etkiler: yabancı para geliri olarak getirilen yabancı sermaye değeri ve de yatırımın ithal ikame etkisi aynı zamanda yabancı para gideri olarak da üretimin ihtiyaç duyduğu kapital, aramalı dış alım ile kar ve lisans ücreti gibi yatırım gelirleri transferleri ödemeler dengesindeki doğru etkileri oluşturur. Ödemeler bilançosu bakımından yabancı sermayeli kurumlardan beklenen direkt etkiler, diğer taraftan ürettiği ürünleri dış ülkelere sunarak dışa satım girdilerini çoğaltması, başka bir yünden de önce ithal edilen mallar için ithal ikamesini gerçekleştirip ödemeler bilançosunun ithalatla alakalı olan yabancı para cinsinden ödemeleri yükünü düşürmesidir. Bu yünden bakıldığında Türkiye’de faaliyetlerde olan yabancı şirketlerin Türk ekonomisine pozitif bir ivme kazandırdığını söylemek zordur (Seyidoğlu 2007: 592).

Üretimin genellikle montaj şeklinde kalması sebebiyle ithalat ihtiyaçları sürekli olup, artış göstermektedir. Farklı sektörlerle ilişkin bulgular ele alındığında yabancı sermayeli üretimin dış alım girdilerine bağımlılığı ortalama %40 dolayında seyrettiği görülmekte ki bu da oldukça yüksek bir rakamdır. Yabancı sermayenin ödemeler dengesi üzerine pozitif etkinin sürekli hale gelebilmesi için yabancı sermayenin uzun dönemlerde yabancı para kazandırıcı özelliklerini koruması gerekir. Aksi halde yatırımların ithal girişlere bağlı kalması ve transferlerin getirilen sermayeyi aşması aşamasında negatif etkiler ortaya çıkar (Akdiş 2004: 100).

Yabancı firmaların toplam satış da ki dış satım, ortaya koyduğu oran azımsanmayacak şekildedir, iç pazarın çekiciliği oluşunda bu firmaların yatırımları

genelde içerde ki ihtiyacı karşılamaya yönelik olmaktadır. Dışa dönük faaliyetleri bulunan firmalar ise şirket sistemine ara mal ve hammadde sağlama hedefinde olurlar ve asıl amaç Türkiye'nin ihracatını arttırmak olmamaktadır. Ancak buna karşın Türkiye'de son yıllarda özellikle Ortadoğu pazarına yönelik üretimin artmasına paralel olarak yabancı şirketlerin Türkiye'nin ihracatındaki payının giderek artmakta olduğu gözlenmektedir (Akdiş 2004: 101).

İhracatın düşük düzeylerde kalması, ithalatın ise üretime paralel olarak artması, ödemeler dengesi üzerinde önemli bir yük getirmektedir. Son yıllardaki ihracat artışları da bu olumsuz yükü ortadan kaldıramamış değildir. Çünkü girdiler bakımından dışa bağımlılık Türkiye'deki yabancı sermayeli şirketlerin temel özelliğidir. Ayrıca bu şirketlerin önemli boyutlara ulaşan kâr ve lisans transferleri de ödemeler dengesini olumsuz etkilemektedir.

Dolaylı Etkiler: Zaman zaman alınan kararlar ve ekonomik konjonktürlere bağlı şekilde gelişecek sorunlardır. Yabancı firma ev sahibi ülkede üretimini sonlandırdığında bir defaya has olarak ülkeye getirmekte olunan sermayeyi ülkenin dışına çıkarttığı için ödemeler dengesi üstünde olumsuz etkiler yaşanmasına neden olabilir. Yabancı sermayenin ödemeler dengesi üzerindeki etkilerini formül yardımıyla incelemek istersek; (Karluk 2007c: 515).

Ödemeler Dengesine Katkı

$$\text{Ö.D.K} = K + X + S$$

K: Ev sahibi ülkeye yapılan ilk sermaye akışı

X: Bağılı şirketler tarafından gerçekleştirilen ihracat

S: İthal ikamesidir.

Ödemeler Dengesinde Maliyet

$$\text{Ö.D.M} = (R2 + F1) + (M1 + M2) + D$$

R2: Ülkeden çıkan kar transferi

F1: Yabancı üretim faktörlerine yapılan bütün ödemeler

M: İthalatı

M1: Marjinal tüketim meyline bağlı olarak, bölgesel yüksek gelir tarafınca uyarılmış ithalatı

D: Yatırımlarda meydana gelebilecek herhangi bir çözülmeyi ifade etmektedir.

Sonuç Olarak: kısa dönemlerde yatırımı yapan ev sahibi ülkedeki üretim faktörlerinin istenilen hareketlilikte olmaması ödemeler dengesinde açığa neden olabilir.

2000’li yıllara bakıldığında, 2004 yılı ve sonrasında gerçekleştirilen özelleştirme ve yabancılara gayrimenkul satışı nedeni ile artış gösteren doğrudan yatırımların dışında pek değişiklik göze çarpmamaktadır. Buna örnek olarak cari açık söylenebilir. 2001’li yıllarda yaşanan ekonomik krizde 13,9 milyar dolarlık net sermaye çıkışı gerçekleşmiştir. Şubat 2001 ve Kasım 2000 krizlerinin bir neticesi olarak 2001’de 2000’e göre önemli bir şekilde değişmiştir. 2001 yılında ise yaşanan ekonomik krizle birlikte sözü geçen kanalların hepsinde net sermaye çıkışı yaşanmış, net sermaye girişi ağırlıklı olarak doğrudan yabancı sermaye yatırımlarından kaynaklanmıştır (TEB 2015:26).

2000-2015 yılları sermaye yatırımlarının dağılımı Tablo 3.1’de yer verilmiştir.

Tablo 3.1: 2000-2015 Yılları Arası Sermaye Yatırımlarının Dağılımı / Milyar \$
(DPT ve TCMB Yıllık Raporlar 2015)

	Toplam Sermaye Yatırımlar	Doğrudan Sermaye Yatırımları	Portföy Yatırım	Uzun Vad. Sermaye Yatırımları	Kısa Vad. Ser. Yat.
2000	9,610	0,112	1,022	4,276	4,200
2001	-13,882	2,769	-4,515	-1,130	-11,006
2002	1,237	0,939	-0,593	2,170	-1,279
2003	7,044	1,702	2,465	-0,956	4,283
2004	17,602	2,785	8,023	6,065	1,509
2005	42,742	10,031	13,437	13,384	6,954
2006	44,216	20,185	7,373	28,139	-10,557
2007	49,493	2,047	0,717	33,064	-4,228
2008	32,997	15,504	-5,046	23,453	-1,043
2009	40,158	8,411	0,227	21,236	-0,467
2010	52,631	9,038	16,093	38,596	0,789
2011	62,593	16,137	21,986	43,250	1,451
2012	83,303	10,759	40,773	5,5013	2,398
2013	114,525	9,866	25,653	62,589	27,845
2014	107,982	8,708	22,328	59,358	22,597
2015	105,872	9,265	18,985	57,962	21,789

Tablo 3.1'e baktığımızda 2000-2015 yılları sermaye yatırımlarının dağılımı gözlenmektedir. Uzun ve kısa vadeli sermaye yatırımları 2000 yılını temel alındığında bu yılda uzun vadeli yatırımlar kısa vadeli yatırımlara göre daha çoktur. 2000'de 2015 yılına doğru göz attığımızda uzun vadeli yatırımlarla kısa vadeli yatırımlar arasında bir uçurum görülmektedir. Kısa vadeli yatırımlar 2000'de 4,200 milyar dolar iken 2015 yılında 21,789 milyar dolara çıkmıştır. Uzun vadeli yatırımlar ise 2000 yılında 4,276 milyar dolar iken 2015'de bu rakam 57,962 milyar dolara ulaşmıştır. Yatırımcılar uzun vadeye yönelmiştir böylelikle. Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Portföy Yatırımları 2000-2015 yılları arası inişli çıkışlı bir grafik sergilemiştir. Yatırımlarda ki azalmaların en büyük sebebi ise ekonomik krizdir.

3.1.3. İstihdam Etkisi

Daha az gelişmiş ekonomi bakımından fayda ve maliyet analizleri yaparken üstünde ivedilikle durulması gereken işlemlerden birisi, yatırımın oluşturacağı istihdamın etkisidir. Yabancı sermayenin az gelişmiş olan ülkelerin istihdam problemi çözümüne ne derece bir fayda da bulunacağını söylemeden önce yabancı yatırımın geliş şekli ve üretim yapılan sektöre göre bir ayırımını yapmak gerekmektedir. Yabancı şirket mevcut bir yerli şirketle birleşerek ya da yerli şirketi tamamen satın alarak geliyor ise ilave bir istihdam sunması söz konusu olmayacaktır. Bunun yanı sıra yabancı sermaye doğal kaynakların işletilmesi için maden sektörüne yöneldiğinde yapılacak istihdam da kısıtlı olacaktır. Bunla beraber doğal kaynakların işletilmesinde bulunan yabancı firmaların dolaylı yoldan yaratabilecekleri istihdama dikkat çekmek gerekmektedir. Böylece yabancı şirket istihdama dolaylı yoldan olumlu bir etki sağlamış olacaktır (Yeldan 2006: 326).

Yabancı sermayenin ne ölçüde istihdam etkisi oluşturacağı geliş biçimiyle alakalıdır. Eğer var olan bir tesisi satın alarak geliyorsa böyle bir etki söz konusu olmaz. Yine yabancı sermayenin girdiği sektörlerle yaratacağı ek istihdam olanakları arasında yakın ilişki bulunmaktadır. Bir diğer kıstas da yabancı sermayenin "sermaye yoğun" teknolojiyi mi, "emek yoğun"; teknolojiyi mi benimseyeceğiyle ilişkilidir. Kalkınma sürecinde Türkiye'nin çözümlenmek zorunda kaldığı sorunlardan biri de istihdamın

arttırılması ve gelirin bölgeler itibariyle daha acil biçimde dağıtılmasıdır. Dolayısıyla yabancı sermayenin teşvikinde bir etken de bu sorunun çözümüne katkı sağlayacağı beklentisi olmaktadır (Akdiş 2004: 104).

3.1.4. Teknoloji Etkisi

Teknoloji metodunun değer kazanması büyük oranda sanayinin yapısındaki değişimlere bağlı olarak düşünülebilir. Sanayi yatırımlarının konu açısından çeşitlilik kazanması, yatırımların çokça olması, ihracat olanakları ve zorunlulukları, tüketim malları üretiminden yatırım malı ve ara malı üretime geçip, dış ve iç piyasadaki rekabet nedeni ile maliyet ve kalite ögesinin ön plana gelmesi sanayi alanında teknolojinin değerini çoğaltmıştır. Ancak kendileri yeni teknoloji üretemeyen bu ülkeler, daima teknoloji ithalatçısı konumundadırlar. Şöyle ki teknoloji dışsal bir unsurdur. Kısacası yabancı firmanın getireceği teknoloji aynı zamanda ülkenin dışardan alması gereken bir teknoloji ise ülke ekonomisine artı bir kazanç sunmayacaktır (Kazgan 1998: 50).

Sanayi alanında normal olan şartlarda dış ve iç pazarlarda ki rekabet için, en ileri teknolojinin tercih edilmesini mecbur kılınmaktadır. Farklı bir durumda diğer ülkelerin sanayi çeşitliliğiyle rekabet edecek kalitede ve fiyatta bir üretimin gerçekleştirilmesi mümkün olmaz. Burda karşılaşılan ilk problem, ihtiyacı hissedilen teknolojinin alınması aşamasında meydana gelmektedir. Teknolojinin ya yurtda üretilmesi gerekir ya da yurt dışından alınması gerekmektedir (Kazgan 1998: 51).

Günümüzde teknoloji temel anlamıyla bir malın alındığı gibi alınıp satılabilmektedir. Lakin teknolojiyi satın alma konumunda olan ülkeler özellikle gelişmekte olan ülkeler satın alınması gereken ve transfer edilmesi gereken teknolojinin belirlenmesinde zorluklarla karşı karşıya kalırlar. Zorluklar, satın alınacak teknoloji için tam bir karşılaştırmaya uygun bilgiye sahip olmama durumunda kilitlenmektedir. Bir taraftan teknolojinin fonksiyonlarından gerilik ögesi, diğer taraftan transfer etme durumunda olanların satın almayı arzuladıkları şey konusunda tam bir şeffaflık içinde yer almamaları, karşılaştırma olanaklarının azlığı, güçlük meydana getiren sebeplerdendir.

Söylenenlere ilaveten özellikle gelişmekte olan ülkelerin finans problemlerine bağlı olarak çok kez kalite yerine uygun maliyetli teknoloji transfer etme durumları eklenince, satın alınan teknolojinin uzun dönemlerde sanayileşme hedeflerine ters düşme ihtimali, büyük bir problem olarak karşımızda durmaktadır. Sanayi alanında teknolojiyi satın almada tek imkan yabancı sermaye yatırımları olarak düşünülmemelidir (Uras 1991: 50-51).

İlaveten ekonomik kalkınma aşamasında önemli darboğazlardan biri olarak karşımıza çıkan teknoloji problemine cevap sadece faydalı teknolojiyi seçim yeteneğine sahip olacak girişimlerde bulunup ve teknolojinin satın alınmasında, ülkenin ekonomik durumuna uygun kullanılacak teknolojinin seçimiyle mümkün olacaktır. Yabancı sermayeyle beraber satın alınan teknolojiyi, özellikle de gelişmekte olan ülkeler tarafından uygun gibi görünseler de ülke koşullarına uygun olamayan teknolojinin sahibi ülkeye girişini dolaylı şekilde negatif etkiler sunabilir (Akdiş 2004: 105).

3.1.5. Büyüme Etkisi

Yabancı sermaye yatırımlarının büyüme üstünde ki etkisi açısından yönetim ortaklığına bağlı olarak teknoloji tercihi ve yatırım bölümü öne çıkmaktadır. Ekonomik büyümeyi süratlendiren üretim teknolojilerinin ve sektörlerin büyümesini arttırması söz konusudur. Dönemlik iniş çıkışlar kaideye alınmaz ise büyüme ekonominin üretim kapasitesinin genişlenmesi olarak da açıklanmaktadır. Böyle bir durumda üretim kapasitesinin temel faktörlerinde birisi sabit sermayeye olumlu değerler, yeni yatırımlar büyümenin ana belirleyicilerinden sayılabilir. Büyüme ile genel yatırım düzeyi arasındaki bağ yeteri kadar yakından gözlemlemek için yatırımların sektör içindeki dağılımını gözlemlemek gerekmektedir.

Çok yüksek yatırım seviyesiyle hızlı büyümenin beraber gözlemlendiği ekonomilerde yatırımların genelde teçhizat ve makine yatırımlarının olduğu, bundan dolayı yatırım seviyesi fazla olmasına rağmen hızlı büyümenin olmadığı ekonomilerde ise inşaat sektörü yatırımlarının yoğun olması gözlenmiştir. Bu tür sektörlerde yapılan

yatırımlar büyüme az etkilemesinin ana sebebi ise verimliliğin tüm sektörlerde değişik hızlarda artış göstermesidir.

Gözlemler hizmetler sektörlerinde verimlilik mal üretimine oranla daha az seviyede artış gösterdiği yönündedir. İnşaat yatırımları genelde hizmet sektörüne yönelik gerçekleşir. Hizmet sektöründeki daha ağır gerçekleşen verimliliğin artış hızına bağlı şekilde, inşaat yatırımlarının büyüme artışı sınırlı olarak gerçekleşir. Buna karşılık teçhizat ve makine doğrudan mal üretimiyle ilgili düşünülebilir. Yabancı sermaye yatırımlarının ekonomik büyüme etkisinin daha fazla olması için daha fazla imalat sanayi yatırımlarına yönlendirilmesi gerekecektir (WIR 2015).

2000 yılı akabinde milli gelirlerin nasıl bir yöne gittiği, büyüme, gerileme ve durgunluk yıllarını ayırarak gözlenmektedir. Bunun için Tablo 3.2’de bakıldığında, tablonun ilk sütunu yabancı kökenli yabancı kökenli sermaye hareketlerinin (net girişler artı, net çıkışlar eksi ile gösterilerek) milli gelire oranını (Yabancı sermaye/GSMH başlığı altında) ikinci sütun ise GSMH’nin büyüme hızını yüzdeler olarak verilmiştir. Yabancı sermaye yatırımları ülke ekonomisinde büyüme ya da daralma sebeplerinde sadece biridir. Ama yabancı sermayedeki kontrollü artış elbet teki Türkiye için olumlu bir sonuçtur. Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla’ya ve ekonomik büyüme katkısı olduğu çok açıktır. Fakat unutulmamalı ki yabancı sermayeden meydana gelebilecek olumsuz etkiler Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla ve ekonomik büyüme de olumsuz etkileyecektir.

Yabancı kökenli sermaye girişlerinin milli gelire oranı giderek artış göstermekte; ancak aynı dönemlerde büyüme hızında düşüş yaşanmaktadır. Hemen belirtelim, sermaye girişleri içinde “doğrudan yatırım” adı altında üretime, kapasite artırımına dönük hareketler çok sınırlıdır. %80-90’ı borç yaratan öğeler, bazı yıllarda da “sıcak para” türleri ağırlıklı durumdadır. 2003-2007 döneminde yabancı sermaye girişleri ve büyüme artış göstermiştir. Bu durum o yıllarda kamunun sağlık, eğitim ve sosyal yatırıma yönelik yatırımların kısılması ve kamu tüketiminin azaltılması sonucu, kamu yatırım-tasarruf açığında azalma olması, bunun sonucunda da özel sektör tasarruflarının, kamu açıklarının yerine yatırımlara yönelmesi ve yoğun özelleştirmeler sonucu doğrudan yatırımlara dayalı yabancı sermaye girişlerinin artması sonucu

gerçekleşmiştir. Fakat bu durum 2008 yılında tekrar tersine dönmüş, büyük bir ekonomik krize girilmiş ve GSMH sadece %1,1 oranında büyüme göstermiştir.

Tablo 3.2: Doğrudan-Portföy Yabancı Sermaye Yatırımları, GSMH, GSYİH ve Ekonomik Büyümenin Yıllara Göre Dağılımı / Milyar \$
(TÜİK ve TCMB Yıllık Raporlar 2015)

	Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları	Portföy Yatırımlar	Gayri Safi Milli Hâsıla	Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla	Ekonomik Büyüme (%)
2000	0,112	1,052	580,475	265,384	6,8
2001	2,769	-4,515	546,81	196,736	-5,7
2002	0,939	-0,593	560,885	230,494	6,2
2003	1,702	2,465	577,297	304,901	5,3
2004	2,785	8,023	678,490	390,387	9,4
2005	10,031	13,437	771,799	481,497	8,4
2006	20,185	7,373	882,778	526,429	6,9
2007	22,047	7,171	964,929	648,625	4,7
2008	15,504	-5,046	1055,700	742,094	0,7
2009	8,411	0,227	1024,702	616,703	-4,8
2010	9,038	19,093	1140,421	731,144	9,2
2011	15,904	21,986	1247,308	774,983	8,8
2012	16,015	40,773	1274,749	814,731	2,2
2013	9866	25,653	1567,289	823,044	4,1
2014	8708	22,328	1749,782	800,107	2,9
2015	9265	18,985	1945,012	719,967	4

Yukarıda Tablo 3.2’de ise doğrudan-portföy yabancı sermaye yatırımları, GSMH, GSYİH ve ekonomik büyümenin yıllara göre dağılımı verilmiştir. 2000’de 2015 yılları ele alınmıştır. 2000 yılını temel yıl olarak alınırsa doğrudan yabancı sermaye yatırımı 2000’de 112 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2015’de ise 9,265 milyar dolara ulaşmıştır. Portföy yatırımlarında ise 2000 yılında 1,052 milyar dolar iken rekor bir artış ile 19,985 milyar dolara ulaşmıştır. GSMH ise 2000 yılında 580,475 milyar dolar iken, 2015 yılında 1.945,012 trilyon dolara ulaşmıştır. GSYİH ‘da durum 2000’de 264,385 milyar dolar iken, 2015 yılında ise 719,967 milyar dolara ulaşmıştır. Bunlara bağlı olarak büyüme oranları ise 2000-2015 yılları arası inişli çıkışlı bir grafik sergilemiştir. 2000 yılında büyüme oranı %6,8 iken 2015 yılında %4’e kadar düşüş görülmektedir. Ayrıca 2001 ve 2008 yıllarında Türkiye ekonomisinde büyümenin aksine daralma meydana gelmiştir. Bunu nedeni ise o yıllarda yaşanan ekonomik krizlerdir. 2013’te ki gezi olaylarından dolayı büyüme oranı düşmüştür. Sonuç olarak Türkiye ekonomisinde yabancı sermaye yatırımlarının büyüme oranını arttıracak gibi azaltma olasılığı mevcuttur. Örnek olarak yabancı sermaye yatırımlarının bir önceki yıla

göre rekor seviyesinde ki artış ile ülke ekonomisinde de %7,2'lik bir artış görülmektedir. Ancak yabancı sermaye yatırımlarının tek başına ülkede ekonomik büyümeye ya da daralmaya sebep olunacağı söylenemez. Yabancı sermaye yatırımları ülke ekonomisinde büyüme ya da daralma sebeplerinde sadece biridir. Ama yabancı sermayedeki artış elbet teki Türkiye için genelde bir kazançtır.

3.1.6. Bölgesel Kalkınmaya Etkisi

Daha az gelişmiş ülkelerin çözmesi gerektiği ana problemlerinden bir diğeri de ülkenin coğrafik bölgeleri içinde mevcut bulunan sosyal ve ekonomik gelişmişlik düzeyi farklılığını düşürmektedir. İsterse gelişmiş isterse de gelişmekte olunan ülke olsun bölgelerarası ekonomik ve sosyal yönden gelişmişlik düzeyi farklılığı söz konusu olmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde, gelişmemiş bölgelere teşvikler ne kadar çoğaltılırsa çoğaltılsın yabancı yatırımları o bölgelere kanalize edilmesi oldukça zordur (Akdiş 2004: 106).

Yabancı şirketler yatırım yapacakları ülkeyi seçerken dikkatle aldıkları hammadde kaynakları, pazar büyüklüğü, alt yapı hizmetleri gibi faktörleri, bir ülkenin belli bir bölgesinde yatırım yapmaya karar verirken de dikkate alacaklardır ve üretilen malın özelliğine göre, yatırım yapılacak bölgeyi seçmede bu faktörler ağırlık vereceklerdir. Yabancı yatırımcının asıl amacı yukarıda değinilen faktörlerin üretim maliyeti yönünden en uygun olduğunu düşündüğü bölgede yatırımı gerçekleştirmektir. Yatırımın yapıldığı ülke hükümeti ise, ekonomik kalkınması açısından yabancı yatırımdan en fazla faydayı sağlamak için, çeşitli mali ve ekonomik teşvik tedbirleri ile bu yatırımlar ülkenin ekonomik ve sosyal yönden daha geri kalmış olan bölgelerine doğru yönlendirmek isteyecektir. Burada dikkat çekilmek istenen nokta, teşvik tedbirlerinin yabancı yatırımcıları ülkenin geri kalmış bölgelerine çekmekte ne derece etkili olduğu ya da yabancı yatırımcıların teşvik tedbirlerine ne kadar duyarlık gösterecekleridir. Yabancı yatırımcıları geri kalmış bölgelere çekmek için verilecek teşvik tedbirlerinin yatırımcının yalnızca bu bölgede yatırım yapması nedeniyle yüklendiği ilave maliyet farkını değil, aynı zamanda belli bir süre için katlanacağı belirsizlik maliyetini de karşılamalıdır. Verilecek teşvik tedbirlerinin etkinliği her

yatırım için aynı düzeyde olmayacağı açıktır. Yabancı yatırımların gelişmiş ülkelerde geri kalmış bölgelere kaydırma olasılığının gerçekleşmesi, az gelişmiş ülkelere nazaran daha fazladır. Bu olasılık verilen teşvik tedbirlerinin niteliğinden değil, az gelişmiş ülkelerin karşısında ki pazarlık güçlerinin zayıf kalmasından ileri gelmektedir (WIR 2015).

3.1.7. Tasarruf ve Yatırımlara Olan Etkisi

Ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin tespitinde kişi başına düşen milli gelir kriteri olarak sayılmaktadır. Kişi başına düşen milli gelir reel olarak arttıkça ülke reel alımında arttığı kabul edilir. Kişi başına düşen milli gelirin artırılması ise yatırımların artırılarak üretim kapasitenin büyütülmesiyle mümkün olmaktadır. Yatırımların sürekli artırılması yurtiçi tasarrufların bir kısmının tüketilmeyerek yatırıma ayrılmasıyla olmaktadır. Bunun yanında sanayileşme için yeni teknoloji ve sermayeye ihtiyaç vardır. Bundan dolayıdır ki gelişmekte olan ülkeler ihtiyaç duydukları bu sermaye açığını finanse etmek için yabancı sermayeye başvurmaları kaçınılmaz bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır (Karluk 2007c: 528).

3.1.8. İhracatın Artırılması, Döviz Girdisi Sağlanması ve Cari İşlemler Hesabı Açıklarının Kapanmasına Olan Etkisi

Gelişmekte olan ülkelerin bir yandan hızla büyüme ve kalkınma istekleri diğer yandan devamlı olarak artış eğilimi içinde olan ithalatlarını karşılamada yetersiz kalan ihracatçıların yol açtığı döviz açığı ekonominin yapısına bağlı olarak dış kaynak ihtiyacını belirler. Çünkü yabancı sermaye yatırımları ile üretim kapasitesinin artacak tecrübelerine ve imkânlarına sahip olmasıyla yapacağı ihracatla yabancı sermayenin olumlu katkısı olacaktır. Aynı zamanda daha önce ithal edilen ürünün ülke içinde üretilmesi ve ithal ikamesi sağlanması da ödemeler dengesini olumlu yönde. Yabancı sermayeli şirketler kar transferleri yatırım ve ara malı ithalatı ile ödemeler bilançosuna yaptıkları olumsuz etkileri üretim kapasitesi ve ihracat kapasiteleri ile giderebilme özelliğine sahip bulunmaktadırlar. Bu özelliğin gerçekleşebilmesi yabancı sermayenin ev sahibi ülke menfaatleri doğrultusunda sürekli döviz kazandıracak yatırımlara

yönlendirilmesi ile mümkündür. Türkiye 1980'den sonra “dışa dönük” bir kalkınma modeli benimsemiş ve bu çerçevede yabancı sermayeyi ülkeye çekmeye ve ihracatı artırarak uluslararası pazarlarla bütünleşmeye çalışmıştır (Karluk 2007c: 529).

Yabancı sermayenin tercih nedenleri Tablo 3.3'de yer verilmiştir. Tablo da birçok neden sıralanmıştır ve yüzdeler şeklinde ifade edilmiştir. Bu verilere göre yabancı sermayenin tercih nedenlerinde en çok payı %20,6'lık oranla yüksek karlılık almıştır. Yabancı sermayenin tercih nedenlerinde en düşük payı ise %2,1'lik oranla patent haklarının korunması almıştır.

Tablo 3.3: Yabancı Sermayenin Tercih Nedenleri (Erol 2000:79)

	Yüzde (%)
Yüksek Karlılık	20,7
Dış Pazar Büyümesi	19,7
Dış Ticarete Korumacılık	14,3
Hammadde Gereksinimi	12,3
Düşük Maliyet	7,3
Pazar Çeşitlendirmesi	5,1
Ev Sahibi Ülkenin Döviz Darlığı	4,2
İş İlişkilerinin Devamı	4
Yerel Pazarlama Kanallarının Bozukluğu	3,2
Ürünlerin Yabancı İsteme Uyumu	3,0
Patent Haklarının Korunması	2
Diğer Nedenler	4,2
Toplam	100

Tablo 3.3'de yabancı sermayenin tercih nedenleri sıralanmıştır. Bu verilere göre yabancı sermayenin tercih nedenlerinde en çok payı %20,6'lık oranla yüksek karlılık almıştır. Yabancı sermayenin tercih nedenlerinde en düşük payı ise %2,1'lik oranla patent haklarının korunması almıştır.

Yabancı sermayenin gelişindeki etmenler Tablo 3.4'de ele alınmıştır. Yabancı sermayenin gelişindeki etmenler sıralanarak, bu etmenlerin aldıkları pay ifade edilmiştir.

Tablo 3.4: Yabancı Sermayenin Gelişindeki Etmenler (Erol 2000:79)

	Ağırlık (%)
Yeni Pazarlar Elde Etme	47
Kar Maksimizasyonu	21
Hammadde Ve Yarı Mamul Madde Sağlamak	14
Diğer Firmalarla Rekabet	10
İşçi Ücretlerinin Düşüklüğü	5
Diğer Etmenler	3
Toplam	100

Tablo 3.4’de yabancı sermayenin gelişindeki etmenlere yer verilmiştir. Bu tablo ya göre %48’lik oranla en yüksek pay yeni pazarlar elde etme nedenidir. İkinci sırada %20’lik oranla kâr maksimizasyonu vardır. En düşük pay ise %3’lük oranla diğer etmenler yer almıştır.

Türkiye’nin yabancı sermaye çekmede yaşadığı sorunlar Tablo 3.5’de ele alınmıştır.

Tablo 3.5: Türkiye’nin Yabancı Sermaye Çekmede Yaşadığı Sorunlar (Erol 2000:79)

	Önem Yüzdesi (%)
Yüksek Enflasyon	52
Yönetimlerin Taahhütlerini Yerine Getirmemesi	14
Kredi Maliyetlerinin Yüksekliği	13
Yasal Düzenlemelerin Sık Değişmesi	11
En Önemli Stratejik Konular	
Kamu Kesiminde Zihniyet Reformu	23
Avrupa Birliği Mevzuatına Uyum	21
Vergi Reformu	19
Kamu Taahhütlerinin Yerine Getirilmesi	18
Enflasyon Muhasebesi	15

Tablo 3.5’e bakıldığında, Türkiye’nin yabancı sermaye çekmede yaşadığı sorunlardan en büyüğü kuşkusuz %51’lik payla yüksek enflasyondur. En düşük paya sahip sorun ise %12’lik oranla yasal düzenlemelerin sık değişmesidir. En önemli stratejik konulardan kamu kesiminde zihniyet reformu ve Avrupa Birliği mevzuatına uyum en büyük nedenler arasındadır.

3.2. Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Bankalar

Türk bankacılık sektöründeki yabancı bankaların ele alındığı bu bölümde 2000 yılı ve 2000 yılı sonrası yapısal düzenlemeler sonrası sektördeki yabancı bankaların durumuna yer verilmektedir.

3.2.1. 2000 Yılına Kadar Türk Bankacılık Sektöründeki Yabancı Bankalara Genel Bakış

Türkiye’de yabancı bankaların varlığı da bankacılık faaliyetlerinin başlaması kadar eskiye dayanmaktadır. Türkiye’deki ilk bankacılık örneği olan Galata Bankerleri ve sonrasında kurulan Osmanlı Bankası yabancı sermayeli olarak kurulan ilk bankadır. Cumhuriyet döneminde alınan kararlarla birlikte yapılandırılmaya çalışılan yerli bankacılık sektörü dönemine gelene kadar bankalarda yabancı sermaye hâkimdir. Bu döneme kadar ulusal sermayeli bankalara örnek olarak daha sonra Ziraat Bankasını oluşturacak olan Memleket ve Emniyet Sandıkları gösterilebilir. Cumhuriyetin kurulmasıyla beraber bankacılık piyasasında ulusal bankalar hâkim olmuştur. 1980’li yıllara gelene kadar yabancı bankacılık faaliyetleri düzenleme eksiklikleri, dışa kapalı ekonomi ve bürokratik engellerle birlikte giderek azalmıştır. Bu döneme kadar yabancı bankalar Türkiye’de bankacılık sektöründe şube açmak yerine temsilcilik ve muhabir bankacılığı yoluyla var olmayı tercih etmişlerdi. Yabancı yatırımcıyı caydırıcı politikalar yanı sıra politik ve ekonomik istikrarsızlıklar da yabancı bankaların şube açmalarına geciktirici bir etken olmuştur.

1980’li yıllarda yaşanan liberalizasyon faaliyetleri ile beraber, kambiyo mevzuatında serbestleşme, ekonominin serbest piyasa koşullarına uydurulma çabası, piyasaya girişleri kolaylaştıran tüm düzenlemeler ile Türkiye, ekonomisine giriş yapan yabancı sermaye de artış yaşanmıştır. Türkiye’ye yönelerek şube açan yabancı banka sayısı, yabancı bankaların kurulabilmesi için engellerin kaldırılması ya da azaltılması şeklinde serbestleştirme politikası sonucu olarak, önemli bir artış izlemiştir. Bu tarihten itibaren Türkiye bankacılık sektörünü karlı bir pazar olarak gören yabancı bankaların da dâhil olmasıyla birlikte, bankacılık sektörü rekabet ortamı içine girmiştir. Bankalar

böylelikle sadece mevduat bankacılığı ile sınırlı kalmayarak, diğer bankacılık faaliyetlerine de başlamışlardır. 24 Ocak 1980 tarihinde yayınlanan, 8/168 sayılı Yabancı Sermaye Çerçeve Kararnamesi ile birlikte, yabancı bankaların şube açabilecekleri açıkça belirtilmiştir. Bu durumu, yabancı banka girişlerini cazip hale getiren şartların belki de en önemlisi olarak vurgulamak gerekmektedir.

1980 yılında, kalkınma ve yatırım bankaları da dahil olmak üzere, yabancı sermayeli bankaların sayısının, bankacılık sektöründe faaliyet gösteren toplam banka sayısına oranı, %11,1 oranında gerçekleşmiştir. 1990 yılında %40,3'e kadar artmıştır. Ülkeye en fazla yabancı sermayeli banka girişi, 1980-1985 yılları arasında yaşanmıştır. Bu bankalar Avrupa, ABD ve Ortadoğu kökenli bankalar olmuştur (Demirhan 2008:78).

1990'lı yıllarda dünya genelinde uygulanan serbestleşme politikaları, yabancı bankaların şube açmalarına ve banka kurmalarına izin veren düzenlemeler, gelişmekte olan ülkelerde yaşanan bankacılık krizleri, uluslararası sermaye akımları, teknolojik yenilikler özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki yabancı banka sektör paylarının büyük ölçüde artmasını sağlamıştır. Bu gelişmelere paralel olarak, yakın dönemde birçok gelişmekte olan ülkede yapısal değişiklikler yaşanmıştır ve yaşanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde yaşanan değişim sürecinde, çeşitli gelişmeler meydana gelmiştir. Bu gelişmeler, özel sektörün rolünün artması; uluslararası entegrasyon çabası, piyasa mekanizmasının gelişmesi, bankacılığın rekabete açılması, finansal sektörün büyümesi ve işlevinin artması, uluslararası kurallara yaklaşımları şeklinde ele alınabilir. Türkiye, finansal serbestleşme adımlarını atmış, dışa açık bir ekonomi modelini benimsemiş olsa bile 1990'lı yıllarda henüz alt yapı düzenlemeleri olmadan gerçekleştirilen liberalizasyon faaliyetleri ve ekonomideki bozulmalar nedeniyle yabancı banka paylarında büyük artışlar gözlenmemektedir. 1996 yılında imzalanan Gümrük Birliği Anlaşması ile beraber dışa açılım artmıştır. Ancak bunun bankacılık sektörüne etkisi 2000 ve 2001 krizlerinden sonraki dönemde, bankacılık adına yapılan reformların ardından gerçekleşmiştir (TBB 2015).

1990'lı kötüleşen ekonomik performans ile büyüme son derece istikrarsızlaşmış, enflasyon uzun süre yüksek bir düzeyde seyretmiş, piyasa mekanizmasının işleyişini

engellenmiş, finansal sistemde olumsuzluklar yaşanmıştır. Enflasyon, işlem hacminin yapay olarak arttırmış fakat aracılık faaliyetini olumsuz yönde etkilemiştir. Kamu kesimi açığında artış yaşanmıştır. Özel sektörün tasarruf fazlası kamu kesimi tasarruf açığını her koşulda karşılayamamıştır. Yurtdışından borçlanma gereksinimi daha çok hissedilmeye başlamıştır.

2002-2015 yılları sahipliğe göre Türk bankacılık sektöründe banka sayıları Tablo 3.6'da yer verilmiştir. Türkiye'deki yabancı banka sayısı, 1980 yılında 4, 1990 yılında 26, 2000 yılında 21 ve 2004 yılında 15 adet olarak karşımıza çıkmaktadır. Bankaların sektör toplamı içindeki pay yüzdesi 1995'ten itibaren %25 civarında dalgalanmıştır. 1990'da 23 olan yabancı banka sayısı, 1995'te 18'e ve 2004 yılı sonu itibariyle 13'e kadar gerilemesine rağmen sektörün toplam banka sayısında da yaşanan gelişmeler nedeni ile sektör içindeki payı çok fazla değişmemiştir. Benzer yorumları 2001 yılına kadar şube ve çalışan sayısı bakımından da yapmak mümkündür (BDDK 2015:13).

2002 de yabancı sermayeli banka sayısı 18 iken 2015 te 25 e yükselmiştir. Yıllar itibariyle toplam banka sayısında bir düşüş görülse de yabancı banka sayısında artış görülmektedir. Kısacası istikrarlı bir grafik çizmiştir. Toplam banka sayısında %17'lik bir düşüş gözükmekte iken yabancı banka sayısında %25 civarı bir artış meydana gelmiştir. Bu artış da Türkiye'nin yatırım çeken yönünü göstermektedir.

Tablo 3.6'da 2002-2015 yılları arası sahipliğe göre Türk bankacılık sektöründe banka sayıları verilmiştir. 2002 de yabancı sermayeli banka sayısı 18 iken 2015 te 25 e yükselmiştir. Yıllar itibariyle toplam banka sayısında bir düşüş görülse de yabancı banka sayısında artış görülmektedir. Kısacası istikrarlı bir grafik çizmiştir. Toplam banka sayısında %17'lik bir düşüş gözükmekte iken yabancı banka sayısında %25 civarı bir artış meydana gelmiştir. Bu artış da Türkiye'nin yatırım çeken yönünü göstermektedir.

Tablo 3.6: 2002-2015 Yılları Sahipliğe Göre Türk Bankacılık Sektöründe Banka Sayıları
(TBB, Banka ve Sektör Bilgileri ve Tarihsel Bilgiler 2015)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Mevduat Bankaları	40	36	35	34	33	33	32	32	30	30	31	32	32	32
Kamu Sermayeli Bankalar	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Özel Sermayeli Bankalar	20	18	18	17	14	11	11	11	11	11	12	12	10	8
Yabancı Sermayeli Bankalar	15	13	13	13	15	18	17	17	17	16	16	17	19	21
TMSF'ye Devrolunan Bankalar	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	-
Mevduat Kabul Etmeyen Bankalar	14	14	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13
Kamu Sermayeli Bankalar	3	3	3	3	3	3	3	3	4	4	4	4	4	4
Özel Sermayeli Bankalar	8	8	8	7	6	6	6	6	5	5	5	5	5	5
Yabancı Sermayeli Bankalar	3	3	2	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Sektör Toplamı	54	50	48	47	46	46	45	45	43	43	44	45	45	45

Sahipliğine göre Türk bankacılık sektöründe banka sayılarının yüzdesel dağılımı Tablo 3.7’de ele alınmıştır. Tablo3.7’de verilen değerler yüzde (%) şeklindedir.

Tablo 3.7: Sahipliğine Göre Türk Bankacılık Sektöründe Banka Sayılarının Yüzdesele Dağılımı (TBB, Banka ve Sektör Bilgileri ve Tarihsel Bilgiler 2015)

Yıllar	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Mevduat Bankaları	74	72	73	72	72	72	71	71	70	70	70	71	71	71
Kamu Sermayeli Bankalar	6	6	6	6	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7
Özel Sermayeli Bankalar	37	36	38	36	30	24	24	24	23	23	23	23	22	17
Yabancı Sermayeli Bankalar	28	26	27	28	33	39	38	38	38	38	38	39	42	47
TMSF'ye Devrolunan Bankalar	4	4	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	-	-
Mevduat Kabul Etmeyen Bankalar	26	28	27	28	28	28	29	29	30	30	30	29	29	29
Kamu Sermayeli Bankalar	6	6	6	6	7	7	7	7	9	9	9	9	9	9
Özel Sermayeli Bankalar	15	16	17	15	13	13	13	13	12	11	11	11	11	11
Yabancı Sermayeli Bankalar	6	6	4	6	9	9	9	9	9	10	10	9	9	9
Sektör Toplamı	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Tablo 3.7’de sahipliğine göre Türk bankacılık sektöründe banka sayılarının yüzdesele dağılımı verilmiştir. Yabancı sermayeli bankalar tüm bankacılık sektöründe 2002 yılında ki payı %34 iken 2015 yılında bu rakam rekor artışla %56 ya yükselmiştir. Buda demek oluyor ki Türkiye de bankacılık sektörünün en büyük pay sahibi yabancı sermayeli bankalardır. Piyasa da ki payın yarısından fazlası şuan yabancı sermayeli bankalardadır. Özellikle 2015’te ki artış çok dikkat çekicidir. Yabancı sermayesiz bir bankacılık sektörü Türkiye’de söz konusu değildir. Ve bu gerçeğin yıldan yıla kendini hissettirmesidir.

Aşağıda Tablo 3.8’de Türkiye’de toplam bankalar ve yabancı bankalar sayıları verilmiş. Bu verilere göre Türkiye’de toplam banka sayısı 2002 yılında 54 iken, 2015 yılında 45’e düşmüştür. Fakat yabancı sermayeli banka sayısına bakıldığında 2002

yılında 18 iken, yabancı sermayeli banka sayısı 2015 yılında bu sayı 21'e ulaşmıştır. Yabancı sermayeli banka sayısında belli bir artış olduğu görülmektedir.

Tablo 3.8: Türkiye'de Toplam Bankalar ve Yabancı Bankalar Sayısı

(BDDK, Bankacılık Sektörüne Yabancı Girişi: Küresel Gelişmeler ve Türkiye 2015)

Yıllar	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Toplam Banka	54	50	48	47	46	46	45	45	43	43	44	45	45	45
Yabancı Sermayeli Banka	18	16	15	16	19	22	21	21	21	21	20	21	23	21

Tablo 3.9'da Türkiye'de toplam bankalar şube ve yabancı bankalar şube sayıları verilmektedir. 2002 yılında toplam banka şube sayısı 6.106 iken, 2015 yılında 11.193 şubeye ulaşmıştır. Yabancı sermayeli banka şube sayısı ise 2002 yılında 206 iken, 2015 yılında ciddi bir artışla 3.073 şube sayısına ulaşmıştır.

Tablo 3.9: Türkiye'de Toplam Bankalar Şube ve Yabancı Bankalar Şube Sayısı

(BDDK, Bankacılık Sektörüne Yabancı Girişi: Küresel Gelişmeler ve Türkiye 2015)

Yıllar	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
T.B. Şube	6.106	5.966	6.106	6.247	6.849	7.618	8.790	9.027	9.465	9.834	10.234	11.021	11.223	11.193
Y.S.B. Şube	206	207	209	393	1072	1741	2034	2062	2096	1938	2012	2244	2226	3073

Aşağıda Tablo 3.10'da Türkiye'de toplam bankalar çalışan personel ve yabancı bankalar çalışan personel sayısı verilmiştir. Bu tabloya göre toplam banka personel sayısı 2002 yılında 123.271 iken, 2015 yılında ise 202.018'e ulaşmıştır. Yabancı sermayeli banka personel sayısı ise 2002 yılında 5.416 iken 2015 yılında büyük bir oranda artış ile 62.646'ya ulaşmıştır.

Tablo 3.10: Türkiye'de Toplam Bankalar Çalışan Personel ve Yabancı Bankalar Çalışan Personel Sayısı (BDDK, Bankacılık Sektörüne Yabancı Girişi: Küresel Gelişmeler ve Türkiye 2015)

Yıllar	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
T.B. Pers.	123.271	123.249	127.163	132.258	143.143	158.534	171.598	172.402	178.503	181.418	186.098	197.465	200.886	202.018
Y.S.B Pers.	5.416	5.449	5.880	10.610	25.794	36.707	40.567	39.676	42.013	37.047	38.772	44.159	43.446	62.646

Tablo 3.11'de Türkiye'de banka, şube ve personel sayısı açısından yabancı bankalar verilmiştir. Yabancı sermayeli banka sayısına bakıldığında 2002 yılında 18 iken, yabancı sermayeli banka sayısı 2015 yılında bu sayı 21'e ulaşmıştır. Yabancı sermayeli banka sayısında belli bir artış olduğu görülmektedir. Yabancı sermayeli banka şube sayısı ise 2002 yılında 206 iken, 2015 yılında ciddi bir artışla 3.073 şube sayısına ulaşmıştır. Yabancı sermayeli banka personel sayısı ise 2002 yılında 5.416 iken 2015 yılında büyük bir oranda artış ile 62.646'ya ulaşmıştır.

Tablo 3.11: Türkiye'de Banka, Şube ve Personel Sayısı Açısından Yabancı Bankalar (BDDK, Bankacılık Sektörüne Yabancı Girişi: Küresel Gelişmeler ve Türkiye 2015)

Yıllar	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Y.B Sayısı	18	16	15	16	19	22	21	21	21	21	20	21	23	21
Y.Ş.B Sayısı	206	207	209	393	1.072	1.741	2.034	2.062	20.96	1.938	2.012	2.244	2.226	3.073
Y.B. PERS. Sayısı	5.416	5.449	5.880	10.610	25.794	36.707	40.567	39.676	42.013	37.047	38.772	44.159	43.446	62.646

Tablo 3.12'de Türkiye'de banka, şube ve personel sayısı açısından yabancı bankaların yüzdesel oranları verilmiştir. Yabancı sermayeli banka sayısına bakıldığında 2002 yılında toplam banka sektörünün %34'ü iken, 2015 yılında yabancı sermayeli banka sayısı oranı toplam banka sektörünün %44,7'sidir. Yabancı sermayeli banka sayısında ciddi bir artış olduğu görülmektedir. Yabancı sermayeli banka şube sayısının toplam banka sektörüne oranı 2002 yılında %3 iken, 2015 yılında ciddi bir artışla %27'ye ulaşmıştır. Yabancı sermayeli banka personel sayısı toplam banka sektörü personel sayısına oranı ise 2002 yılında %4 iken 2015 yılında büyük bir oranda artış ile %31'e ulaşmıştır.

Tablo 3.12: Türkiye'de Banka, Şube ve Personel Sayısı Açısından Yabancı Bankalar (%)
(BDDK, Bankacılık Sektörüne Yabancı Girişi: Küresel Gelişmeler ve Türkiye 2015)

Yıllar	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Y.B Sayısı/Sektör														
Toplamı	34	32	31	34	42	48	47	47	48	48	48	48	51	44,7
Y.ŞB Sayısı/ Sektör														
Toplamı	3	3	3	6	16	23	23	23	22	20	22	20	20	27
Y.B. PERS. Sayısı/ Sektör														
Toplamı	4	4	4	8	18	23	23	23	24	23	23	22	22	31

Tablo 3.12’de 2002-2015 yılları arası yabancı sermayeli bankaların bankacılık sektöründeki toplam sayısı, sektördeki yabancı sermayeli bankaların toplam şube sayısı ve personel sayıları verilmiştir. 2015 yılına bakıldığında yabancı sermayeli banka sayısı oranı toplam banka sayısında da ki payı %44,7 civarındadır. Bu da hâkim ortak konumuna gelmesine olanak tanımıştır. Yani piyasanın yarısına yakını yabancı sermayeli bankaların eline geçmiştir. Şube sayısında ise %27’lik bir paya, personel sayısında ise %31’lik bir paya sahiptir.

Türkiye bankacılık sisteminin geçmişine bakıldığında yabancı bankacılık faaliyetlerinin, dünya genelindeki artış doğrultusunda, artmasının nedenin finansal liberalizasyon faaliyetleri, yabancı sermaye önündeki engellerin kaldırılması ve kriz dönemlerinde gelişmekte olan piyasalara yabancı sermaye giriş maliyetlerinin düşmesi, yabancı bankaların yeni ve karlı pazarlar peşinde olması şeklinde özetlenebilir.

3.2.2. 2000 Yılı Sonrası Türkiye’de Yabancı Bankalar

2000 yılı Türk Bankacılık sektöründe yaşanan önemli bir dönüm noktası olarak gösterilebilir. Kriz sonrası güçlü ekonomiye geçiş programı ile beraber bankacılık düzenleme programı uygulamaya geçirilmiştir. Bankaların krizden ne yönde etkilendikleri ve kriz sonrası uygulamaya konulan düzenlemeler çalışmanın önceki bölümlerinde ele alınmıştır. Kasım 2000 krizi ile faiz riskine, Şubat 2001 krizi ile döviz kuru riskine maruz kalmış olan Türk bankalarının bilançolarında büyük zararlar meydana gelmiştir. Bu zararların diğer bir nedeni de yaşanan makroekonomik dalgalanmalar sonucunda şirketlerin borçlarını ödeyemez duruma gelmesi ile birlikte bankaların takipteki kredilerinde artış yaşanmasıdır (Ayaydın ve Berberoğlu 2010:60).

Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı ile birlikte sektör daha sağlıklı, daha şeffaf bir hale gelirken, bankaların riskleri yönetilebilir seviyeye gelmiş ve sermayeleri güçlü bir yapıya ulaşmıştır.

Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı ile beraber uygulamaya konulan düzenlemeler ile yabancı sermaye, Türk bankacılık sektörüne doğru çekilmiştir. Türk bankalarının aktiflerinin istikrarlı olarak büyümesi, kredi hacminde artışlar yaşanması ve yüksek kar oranları, düzenleyici çerçeve ile gözetim ve denetim sisteminde yaşanan gelişmeler ile yabancı yatırımcılar, Türk bankacılık sektörüne yatırım yapmaya başlamışlardır.

1980 – 2000 yılları arasında, yabancı sermaye Türk bankacılık sektörüne, yeni banka kurarak veya şube açarak giriş yaparken; 2000 yılından sonra yabancı sermaye, pay satın alma yoluyla, yeni bir banka oluşturmaya gerek kalmadan bankacılık sektöründe faaliyet göstermeye başlamıştır (Akgüç 2007:12).

Tablo 3.13'e bakıldığında toplam banka sayısı 2009 da 49 iken 2015 yılında 47'ye düşmüştür. Yabancı Sermayeli Banka sayısı 2009'da 17 iken 2015'te 21 olmuştur. Toplam banka sayısında düşüş görülürken Yabancı Sermayeli Banka sayısında artış görülmektedir. Buda bu alanda yatırımların artarak devam ettiğini göstermektedir.

Tablo 3.13: Türkiye'de ki Banka Sayısı (TBB: Türkiye'de Bankacılık Sektörü 2015)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Mevduat Bankaları	32	32	31	32	32	32	34
Kamu Sermayeli	3	3	3	3	3	3	3
Özel Sermayeli	11	11	11	12	12	10	9
Yabancı Sermayeli	17	17	16	16	16	19	21
Tas.Mev.Sig.Mev.Devr.	1	1	1	1	1	-	-
Kalkınma Ve Yatırım Bankaları	13	13	13	13	13	13	13
Katılım Bankaları	4	4	4	4	4	4	5
Toplam	49	49	48	49	49	49	47

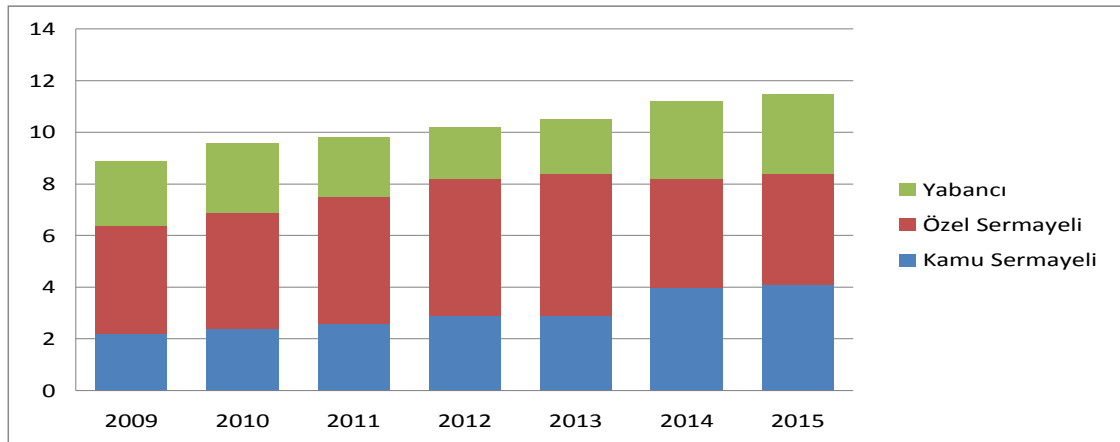
Tablo 3.14'de TBB'nin 2015 Mart ayında yayınladığı rapora göre, bankacılık sisteminde 2015 yılında faaliyet gösteren banka sayısı 47 adettir. Mevduat bankaları sayısı 34, kalkınma ve yatırım bankaları sayısı 13 ve katılım bankaları sayısı 5 adettir.

Mevduat bankalarından 3 tanesi kamu sermayeli, 9 tanesi özel sermayeli ve 21 tanesi yabancı sermayeli bankadır. Türkiye’de faaliyette bulunan yabancı sermayeli bankalar ve yurtiçi şube sayıları TBB 2015 verilerine göre şu şekilde tablolandırılmıştır.

Tablo 3.14: Türkiye'deki Yabancı Bankalar ve Yurtiçi Şube Sayıları (TBB, 2015)

	Banka Adı	Yurtiçi Şube Sayısı
Türkiye'de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Bankalar (15 Banka)	Alternatifbank A.Ş.	54
	Arap Türk Bankası A.Ş.	7
	Bank of Tok-Mits UFJ Turkey	1
	Burgan Bank A.Ş.	51
	Citibank A.Ş.	8
	Denizbank A.Ş.	693
	Deutsche Bank A.Ş.	1
	Finans Bank A.Ş.	630
	HSBC Bank A.Ş.	230
	ING Bank A.Ş.	383
	Odea Bank A.Ş.	55
	Turkland Bank A.Ş.	34
	ICBC Turkey Bank A.Ş.	44
	Rabobank A.Ş.	1
	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	973
Türkiye'de Şube Açan Yabancı Sermayeli Bankalar (6 Banka)	Bank Mellat	3
	Habib Bank Limited	1
	JPMorgan Chase Bank N.A.	1
	Societe Generale (SA)	1
	The Royal Bank of Scot. Plc.	1
	Intesa Sanpaolo S.p.A.	1

Aşağıda Grafik 3.1’de Mevduat Bankaları şube sayısı verilmiştir. Bu grafikte TBB, Türkiye’de Bankacılık Sektörü verilerinden yararlanılmıştır.

Grafik 3.1: Mevduat Bankaları Şube Sayısı (Yurtdışı Şubeler Dahil, Bin)

(TBB: Türkiye'de Bankacılık Sektörü 2015)

Grafik 3.1’de Mevduat Bankaları şube sayısı verilmiştir. 2015 yılında, şube sayısı, önceki yıla göre bazı bankalarda ciddi artış görülürken, bazı bankalarda ise şube sayısında düşüş meydana gelmiştir. Toplamda yabancı sermayeli banka şube sayısı 3073’tür. 2000’li yıllarda yaklaşık 206 şubede faaliyet göstermekteydi.

3.3. Yabancı Bankaların Bankacılık Sektörüne Etkileri

Yabancı bankalar, bankacılık sektörüne giriş yaptıkları ülkelerin hem ekonomisine hem de bankacılık sektörüne etki etmektedirler. Yabancı bankalar, ev sahibi ülkelerin bankacılık sektöründe olumlu ve olumsuz etkileri konusunda birçok farklı görüş sunulmaktadır. Bunlar iki grup altında ele alınmıştır.

3.3.1. Yabancı Bankaların Bankacılık Sektörüne Olumlu Etkileri

3.3.1.1. Rekabet ve Verimlilik Etkisi

Küreselleşme kavramı bankacılık sektöründe de diğer sektörlerde olduğu gibi rekabete sebebiyet vermektedir. Yabancı bankaların varlığı, ülkenin yerli bankalarında da yeni hizmet ve ürünler ile sektörde yerini almasına, teknolojiyi etkili bir şekilde kullanmaya itmektedir. Rekabet ve verimlilik etkileri yabancı bankaların farklı alanlarda sağladığı etkilerin toplamı olarak söylenebilir. Yabancı bankalar, yatırım yaptıkları ev sahibi ülkelerde bulunan müşterilerine, daha gelişmiş teknoloji kullanarak, yeni, kaliteli ve daha ucuz finansal ürünler sunmaktadırlar. Bu sayede yabancı bankalar doğrudan bir verimlilik katkısı yaratırlar. Yabancı bankalar giriş yaptıkları piyasalarda rekabet artışı sağlarlar ve diğer bankaları da teşvik ederek toplam verimlilik üzerinde de dolaylı bir verimlilik sağlanmasında etkili olurlar (Çakar 2003:28).

Bankacılık sektöründeki yabancı bankalar, ürün ve hizmet çeşitliliği, kalitesi, fiyatları, teknolojiyi getirmenin yanında personel kalitesi, kredi hacmi ve dağılımı ve bankaların operasyonel etkinliği faktörlerini de etkileyerek rekabet ve verimlilik artışı sağlanmasında etkin bir rol oynamaktadırlar. Artan rekabet ortamı, yerli bankaları,

bankacılık sektöründeki yenilikleri uygulamaya, mevcut yapılarını iyileştirmeye yönlendirmektedir (Demirhan 2008:107).

Tablo 3.15'e bakıldığında Türkiye bankacılık sektöründe toplam 47 banka, 11.032 yurtiçi şube, 80 tane de yurt dışı şube faaliyet göstermektedir. Bunlardan 21 tanesi yabancı sermayeli bankadır. Yabancı sermayeli banka yurtiçi şube sayısı 3.073'tür. 17 adet de yabancı sermayeli banka yurtdışı şube sayısı faaliyet göstermektedir.

Tablo 3.15: Türkiye'de Gruplar Bazında Banka ve Şube Sayıları (TBB 2016)

Banka/Grup Adı	Banka Sayısı	Yurtiçi Şube	Yurtdışı Şube
Tüm Bankalar	47	11.032	80
Mevduat Bankaları	34	10.990	80
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	3	3.658	34
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	-	1.784	26
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	-	955	5
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	-	919	3
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	9	4.258	29
Adabank A.Ş.	-	1	0
Akbank T.A.Ş.	-	898	1
Anadolubank A.Ş.	-	106	0
Fibabanka A.Ş.	-	69	0
Şekerbank T.A.Ş.	-	300	0
Turkish Bank A.Ş.	-	13	0
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	-	532	4
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	-	729	5
Türkiye İş Bankası A.Ş.	-	1.354	23
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	-	985	1
Tasarruf Mevduatı Sig. Fon. Devr. B.	1	1	0
Birleşik Fon Bankası A.Ş.	-	1	0
Yabancı Sermayeli Bankalar	21	3.073	17
Türkiye'de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Bankalar	15	3.064	17
Alternatifbank A.Ş.	-	54	0
Arap Türk Bankası A.Ş.	-	7	0
Burgan Bank A.Ş.	-	51	0
Citibank A.Ş.	-	45	0
Denizbank A.Ş.	-	693	1
Deutsche Bank A.Ş.	-	1	0
Eurobank Tefken A.Ş.	-	42	0
Finansbank A.Ş.	-	630	1
HSCB Bank A.Ş.	-	230	4
ICBC Turkey Bank A.Ş.	-	44	0
ING Bank A.Ş.	-	283	2
Odea Bank A.Ş.	-	55	0
Rabobank A.Ş.	-	1	0
Turkland Bank A.Ş.	-	34	0
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	-	973	9

Tablo 3.15 (Devamı): Türkiye’de Gruplar Bazında Banka ve Şube Sayıları (TBB 2016)

Banka/Grup Adı	Banka Sayısı	Yurtiçi Şube	Yurtdışı Şube
Türkiye’de Şube Açan Yabancı Sermayeli Bankalar	6	8	0
Bank Mellat	-	3	0
Habib Bank Limited	-	1	0
Intesa Sanpaolo S.p.A.	-	1	0
JPMorgan Chase Bank N.A.	-	1	0
Societe Generale (SA)	-	1	0
The Royal Bank of Scotland Plc.	-	1	0
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13	42	0
Kamusal Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	3	23	0
İller Bankası	-	19	0
Türk Eximbank	-	3	0
Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.	-	1	0
Özel Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	6	15	0
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	-	8	0
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	0
GSD Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	0
İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	-	1	0
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	0
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	-	3	1
Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	4	4	0
Bank Pozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	-	1	0
Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.	-	1	0
Pasha Yatırım Bank A.Ş.	-	1	0
Standard Chartered Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	0

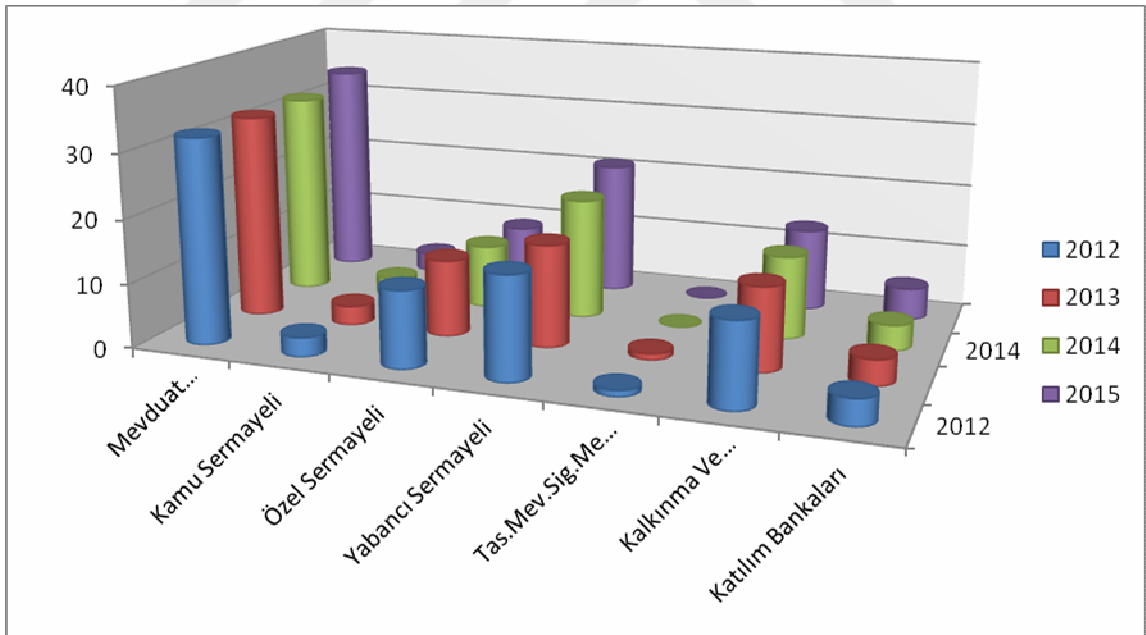
Yukarıda Tablo 3.15’e bakıldığında Türkiye bankacılık sektöründe toplam 47 banka, 11.032 yurtiçi şube, 80 tane de yurt dışı şube faaliyet göstermektedir. Bunlardan 21 tanesi yabancı sermayeli bankadır. Yabancı sermayeli banka yurtiçi şube sayısı 3.073’tür. 17 adet de yabancı sermayeli banka yurtdışı şube sayısı faaliyet göstermektedir.

Tablo 3.16’da Türkiye’de gruplar bazında banka ve şube payları verilmiştir. Yabancı sermayeli bankaların toplam Türk bankacılık sektöründe ki payı yaklaşık %45’tir. Yabancı sermayeli bankaların şube payı toplam Türk bankacılık sektöründe yaklaşık %28’ine tekabül etmektedir. Tablo 3.16’dan anlaşılıyor ki Yabancı sermayeli bankaların toplam Türk bankacılık sektöründe ki payı, sektörün yarısına yaklaşmıştır. Bunun sonucunda büyük bir ihtimalle sonraki yıllarda, Türk bankacılık sektörünün büyük ortağı olacaktır.

Tablo 3.16: Türkiye’de Gruplar Bazında Banka ve Şube Payları % (TBB 2016)

Banka/Grup Adı	Banka Sayısı	%'lik Payı	Yurtiçi Şube	Yurtdışı Şube	%'lik Payı
TÜM BANKALAR	47	100	11032	80	100
Mevduat Bankaları	34	72,3	10.990	80	99,6
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	3	6,4	3.658	34	33,2
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	9	19,1	4.258	29	38,5
Tasarruf Mevduatı Sig. Fon. Devr. B.	1	2,1	1	0	0
Yabancı Sermayeli Bankalar	21	44,7	3.073	17	27,8
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13	27,6	42	0	0,3
Kamu Sermayeli Kal. ve Yat. Bankaları	3	6,4	23	0	0,2
Özel Sermayeli Kal. ve Yat. Bankaları	6	12,7	15	0	0,1
Yabancı Sermayeli Kal. ve Yat. Bank.	4	8,5	4	0	0

Grafik 3.2’de 2012-2015 yılları mevduat bankaları şube sayısı verilmiştir. Bu grafiğe bakıldığında mevduat bankaları türlerinde en büyük pay yabancı sermayeli bankalarıdır. Sırasıyla yabancı sermayeli bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları, özel sermayeli mevduat bankaları, katılım bankaları, kamu sermayeli mevduat bankaları ve TMSF’ ye devredilen bankalar izlemektedir.

Grafik 3.2: Mevduat Bankaları Şube Sayısı (Yurtdışı Şubeler Dahil, Bin) (TBB: Türkiye'de Bankacılık Sektörü 2015.)

3.3.1.2 Sektörde Çalışan İnsan Kaynağına Etkisi

Yabancı sermayeli bankalar ev sahibi ülkeye doğrudan yatırım şeklinde gelerek, ülkede şube açarlar ve o ülke vatandaşlarından istihdam sunarlar. Bazen de ülkeye kendi ülkelerinden alanında uzman yöneticileri götürerek, ev sahibi ülkedeki çalışanlarının yeni bilgiler kazanıp, daha iyi olmalarına olanak sağlarlar. Dolayısıyla yabancı bankaların, gittikleri ülkenin bankacılık sektöründeki çalışanların, rekabetin de etkisiyle daha kalifiye, daha iyi yetişmiş olmaya yönelttiğini söylenebilir. Yabancı sermayeli bankalar, getirdikleri yeniliklerle birlikte, ulusal bankacılığa eğitim konusunda önemli katkıda bulunmuştur. Bu bankalar sektördeki elemanları kendilerine çekip, bu kişilerin birikim ve tecrübelerini artırıp, onlara iyi sosyal statüler ve yüksek ücret sağlamışlardır. Bunun sonucunda, ilk etapta ulusal bankaları personel sıkıntısı ile karşı karşıya kalmanın yanında, uzun vadede ise hedef sektörde birikimli insan gücüne sahip bir bankacılık sektörü oluşmaktadır.

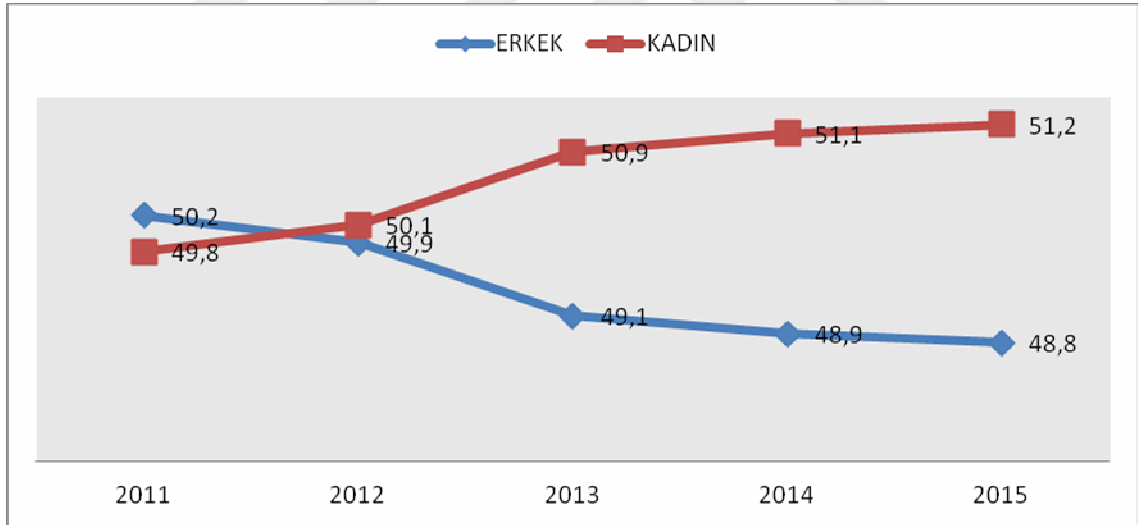
Yabancı bankalar, yerli çalışanların eğitimine daha fazla yatırım gerçekleştirmektedirler. Türkiye’de, 1980’li yıllarda başlayan yönetici pozisyonlarına eleman yetiştirmek için sunulan eğitimler için üniversite mezunları tercih edilmiştir. Bu uygulama da yabancı bankalar öncülüğünde yaşanmıştır (Demirhan 2008:122).

Tablo 3.17’de 2016 itibariyle öğretim gruplarına göre bankalarda çalışanlar verilmiştir. Alanında iyi olan çalışanlar bankaların daha sağlıklı işleyişine yardımcı olmakla birlikte maliyet avantajı da sağlamaktadırlar. 2016 yılında TMSF bankaları hariç tüm banka gruplarında istihdam artışı yaşanmış ve istihdam artışı en çok yabancı bankalarda ortaya çıkmıştır. Yabancı bankalarda çalışan personel sayısı 2016 yılında 62 bin 213 kişiye ulaşmıştır. Bu dönemde kamu bankalarında çalışan personel sayısı bin 348 kişi artarak 58 bin 138 kişiye, özel bankalarda çalışan personel sayısı 74 bin 688’e ulaşmıştır. Kalkınma ve yatırım bankalarındaki personel sayısı 5 bin 372 kişiye çıkmıştır. 2015 Yılı TBB raporu verilerine göre bankacılık sektöründe, kadın çalışan istihdamında yabancı bankalar %34 lük payla üst sıralarda bulunmaktadır (TBB 2016).

Tablo 3.17: 2016 İtibariyle Öğretim Gruplarına Göre Bankalarda Çalışanlar (TBB 2016.)

Banka	İlk Öğretim Bitirmiş Olanlar			Orta Öğretim Kurumlarını Bitirmiş Olanlar			Yüksek Öğretim Kurumlarını Bitirmiş Olanlar			Yüksek Lisans ve Doktora Yapmış Olanlar			Toplam		
	Er.	Kad.	Top.	Er.	Kad.	Top.	Er.	Kad.	Top.	Er.	Kad.	Top.	Er.	Kad.	Top.
	İlk ve Ortaokul			Lise ve dengi O.			Yüksek Öğretim Kurumlarını Bitirmiş Olanlar								
Sektör Toplamı	1.013	208	1.221	19.441	10.508	29.949	70.785	85.373	156.158	6.592	6.703	13.295	97.831	102.792	200.623
Mevduat Bankaları	780	183	963	18.943	10.393	29.336	68.690	84.159	152.849	5.898	6.205	12.103	94.311	100.940	195.251
Kamu Ser. Bankalar	231	7	238	5.721	2.045	7.766	24.472	21.445	45.917	2.112	2.099	4.211	32.536	25.596	58.132
Özel Ser. Bankalar	213	15	228	5.805	3.797	9.602	25.886	34.883	60.769	1.994	2.095	4.089	33.898	40.790	74.688
TMSF'ye Dev. Ban.	14	4	18	71	27	98	53	44	97	3	2	5	141	77	218
Yabancı Ser. Bank.	322	157	479	7.346	4.524	11.870	18.279	27.787	46.066	1.789	2.009	3.798	27.736	34.477	62.213
Kal. ve Yat. Bank.	233	25	258	498	115	613	2.095	1.214	3.309	694	498	1.192	3.520	1.852	5.372

Grafik 3.3'de 2011-2015 yılları bankalarda kadın / erkek çalışan oranı verilmiştir. Aşağıda ki grafiğe bakıldığında 2011 yılı hariç diğer yıllarda bankalarda kadın çalışan oranı erkeklere oranla daha fazladır. Anlaşıyor ki bankalarda kadın çalışan daha çok istihdam edilmektedir. 2012 yılında başlayarak günümüze doğru bankalarda kadın çalışan oranı erkek çalışan oranına göre daha çok artmakta ve aralarındaki fark açılmaktadır.

Grafik 3.3: Bankalarda Kadın / Erkek Çalışan Oranı (%)
(TBB, Türkiye'de Bankacılık Sektörü 2015)

3.3.1.3 Yeni Teknoloji, Yeni Ürün ve Hizmet Etkisi

Küreselleşmenin getirdiği rekabet sonucu, bankalar da, diğer işletmeler gibi teknoloji ve değişime uyum sağlayarak, daha fazla pazara hitap ederek ve karlarını

arttırarak varlıklarını sürdürebilmektedir. Yabancı banka yatırımları günümüzde daha çok gelişmiş ülkelere doğru kaymaktadır. Gelişmekte olan ülkeler teknoloji yaratma ve yeni teknoloji kullanımını açısından her zaman gelişmekte olan ülkelere göre avantajlı durumdadırlar ve bu ülkelere öndedir. Bankacılık sektörü de teknoloji kullanımının öncelikli ve önemli olduğu bir sektördür. Bankalar teknoloji sayesinde geliştirilen yeni ürünlerle de daha fazla ve çeşitli müşteriye hitap edebilirler, maliyet avantajı ve verimlilik sağlayabilirler. Yabancı bankalar, yeni ürün ve hizmetler getirmekle beraber, rekabeti arttırarak genel anlamda bankacılık hizmetlerinin kalitesini yükselterek, daha modern bankacılık tekniklerinin uygulanmasına da öncülük yapabilirler (Claessens 2014:108).

Yabancı bankaların sağladıkları yeni finansal ürünler sayesinde klasik bankacılık faaliyetlerinden uzaklaşılmasını sağlar, böylece bilançolarında risklerini çeşitli işlemlere dağıtmış olurlar. Gerçekleşen bu durum, finansal gelişim sürecine de hız kazandırmaktadır. Yabancı bankaların taşıdıkları teknolojik altyapı ve uyguladıkları modern bankacılık teknikleri, verimliliğin artmasında önemli role sahiptir (Claessens 2014:109).

Yabancı bankalar yeni bankacılık hizmetleri ve sektöre kazandırdıkları yeni ürünlerle, hem her müşteriye uygun farklı ürün ve hizmet çeşidini geliştirerek, müşteri memnuniyeti hem de bu ürün ve teknoloji sayesinde maliyet avantajı sağlanabilir. Yabancı bankalar, yerel bankaların piyasa paylarını korumaları için ürün kalitelerini geliştirmelerinde baskı unsuru oluşturabilirler. Yerel bankalar eski model bankacılık uygulamalarından vazgeçerek, sistemde rekabet ve karlılığın artışına neden olabilir.

Türkiye’de bankacılık sektöründe bilgisayarlı sistemde ilk faaliyet gösteren yabancı bankalar olmuştur. Onları yerli bankalar da takip etmiştir. SWIFT uygulamalarını sektöre kazandırıp, yaygın bir şekilde kullanılmasını sağlayanlar; modern bütçeleme ve planlama tekniklerini ilk kullananlar, bunun sektöre yayılmasını sağlayanlar da yine yabancı bankalar olmuştur.

Müşteriler artık internet bankacılığı, ATM, POS cihazları, kredi kartları, bankamatik, telefon bankacılığı, otomatik ödeme talimatı, düzenli ödeme talimatları gibi ürünlerle şubelere uğramadan bankacılık işlemlerini yapabilmektedir. Bu ürünleri en çok kullananlar arasında yabancı bankalar yer almaktadır. Teknoloji sayesinde ortaya çıkan bu ürünler müşteriler açısından zaman ve maliyet avantajı sağlarken müşteri memnuniyeti de ortaya çıkmaktadır. Bankalar açısından yine bu ürünler daha az personel buna paralel olarak da daha az maliyet sağlamaktadır. Yerli bankalar, güncel teknoloji ve ürünlere sahip olmazsa yabancı bankalar ile rekabete giremezler. Verimliliğin önemsenmediği, kapalı bir çevrede faaliyet gösteren yerli bankaların varlığı durumunda, bu bankalar, rekabetçi ve verimli yabancı bankaların sektöre girişi ile olumsuz yönden etkilenir ve zaten zorda olan sektördeki finansal sıkıntı da artış yaşanabilir (TBB 2015:110).

Aynı zamanda, yabancı bankalar devralma veya ortak teşebbüs yoluyla yerel bankaların yönetiminde, doğrudan yer alarak, bu bankalardaki yönetime katılma payını artırabilirler.

3.3.1.4. Sektördeki Kredilere Etkisi

Yabancı sermayeli bankalar, yatırım yaptıkları ülkede bankacılık sektöründeki kredileri de etkilemektedir. Bu bankalar kredi standardı oluşturma ve riski de dikkate alan fiyatlandırma uygulamaları ile daha disiplinli bir kredi kültürünün ortaya çıkmasına yardımcı olurlar. Ayrıca, yabancı bankalar grup kredileri ile piyasa koşullarına uygun olmayan sübvansiyonlu krediler kullanılmasına izin vermemekte ve daha yüksek oranda kredi karşılıkları ayırmaktadır (Peek ve Rosengren 2014:111).

Yabancı bankalar sayesinde özel sektöre açılan kredilerin miktarın da artış yaşanır, bu sayede ülke ekonomisinin büyümesine katkıda bulunurlar.

Yabancı bankalar daha çok gelişmiş ülkelerden geldikleri için, bağlı oldukları ana bankadan krediler için ek kaynak bulabilme şansları daha fazladır. Yabancı bankalar kredi verme davranışlarında daha seçici davrandıkları, gelişmiş risk ve denetim

mekanizmaları kullanarak risk tespitinde daha önde oldukları, riskli gördükleri kişi ya da firmalara kredi vermeyi kabul etmemeleri, bu riskin yerli bankaların aldıkları, yurtdışındaki karlı gördükleri alanlarda kredi kullandırmaları sebebiyle eleştirilmektedir.

Yabancı bankaların ülkeye getirdikleri yeni ürünler arasında kredi çeşitleri de var olabilmekte. Farklı ihtiyaçlara farklı krediler geliştirerek çeşitliliğin, dolayısıyla kredi kullanım miktarın da artış yaşanmasına neden olabilmektedir.

Tablo 3.18’de 2015 itibarıyla aktif büyüklüklerine göre banka sıralaması verilmiştir. Türkiye bankacılık sektöründe toplam 47 banka, 11.032 yurtiçi şube, 80 tane de yurt dışı şube faaliyet göstermektedir. Bunlardan 21 tanesi yabancı sermayeli bankadır. Yabancı sermayeli banka yurtiçi şube sayısı 3.073’tür. 17 adet de yabancı sermayeli banka yurtdışı şube sayısı faaliyet göstermektedir. Yabancı sermayeli bankaların toplam Türk bankacılık sektöründe ki payı yaklaşık %45’tir. Yabancı sermayeli bankaların şube payı toplam Türk bankacılık sektöründe yaklaşık %28’ine tekabül etmektedir. Toplam banka personel sayısı 2000’li yıllarda 123.271 iken, 2015 yılında ise 202.018’e ulaşmıştır. Yabancı sermayeli banka personel sayısı ise 2000’li yıllarda 5.416 iken 2015 yılında büyük bir oranda artış ile 62.646’ya ulaşmıştır. Yabancı sermayeli bankaların toplam Türk bankacılık sektöründe ki payı, sektörün yarısına yaklaşmıştır. Tabloya bakıldığında T.C. Ziraat Bankası ilk sırada yer almaktadır. T.C. Ziraat Bankası’nı İş Bankası izlemektedir. Sonrasında yabancı sermayeli banka olan Türkiye Garanti Bankası aktif büyüklüğe göre Türk bankacılık sektöründe en büyük üçüncü bankasıdır. Aktif büyüklüklerine göre banka sıralamasında yabancı sermayeli bankaların yeri ve konumu çok açıktır.

Tablo 3.18: 2015 İtibariyle Aktif Büyüklüklerine Göre Banka Sıralaması (Milyar \$)
(TBB 2016).

Banka	Kuruluş Yılı	Toplam Aktifler	Toplam Krediler/ Alacaklar	Toplam Mevduat	Toplam Özkaynak	Ödenmiş Sermaye	Net Dönem Kar/Zarar	Bilanço Dışı Hesaplar	Şube Sayısı (Adet)	Personel Sayısı (Adet)
T.C. Ziraat Bankası	1863	302.848	186.813	186.469	31.546	5.000	5.162	881.070	1.812	25.697
Türkiye İş Bankası A.Ş.	1924	275.718	177.934	153.802	32.035	4.500	3.083	603.032	1.377	25.157
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	1946	254.343	159.140	140.899	30.981	4.200	3.407	1.278.818	980	19.692
Akbank T.A.Ş.	1948	234.809	141.763	138.942	26.689	4.000	2.995	1.093.001	902	14.050
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	1944	220.369	148.779	126.909	23.084	4.347	1.861	675.976	1.000	18.261
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	1938	187.729	126.745	122.146	19.424	1.250	2.315	685.578	949	17.104
Türkiye Vakıflar Bank. Finans Bank A.Ş.	1954	182.947	123.781	109.923	16.768	2.500	1.930	1.439.174	920	15.410
Denizbank A.Ş.	1987	85.727	57.226	48.566	9.024	3.000	706	739.082	642	12.950
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	1927	71.960	53.213	44.396	6.962	2.204	882	281.563	532	9.927
ING Bank A.Ş.	1984	49.245	35.205	23.649	4.482	3.486	115	303.485	298	5.603
Türk Eximbank A.Ş.	1987	44.438	43.159	0	4.781	2.500	489	43.863	3	541
Odea Bank A.Ş.	2011	32.083	21.807	25.333	1.347	1.496	50	95.493	55	1.538
HSBC Bank A.Ş.	1990	31.647	20.491	19.056	2.660	652	-331	229.687	284	4.997
Şekerbank T.A.Ş.	1953	24.416	16.726	14.868	2.527	1.158	103	464.942	301	4.078
Türkiye Sınai Kalkınma Bank. A.Ş.	1950	20.735	13.675	0	2.489	1.750	407	205.060	3	332
İller Bankası A.Ş.	1933	18.431	12.885	0	12.557	10.484	576	15.355	19	2.640
Alternatifbank A.Ş.	1991	13.150	9.345	6.288	997	620	60	65.426	59	1.073
Fibabanka A.Ş.	1984	11.191	8.615	7.460	1.037	848	82	95.434	67	1.290
Anadolubank A.Ş.	1996	10.967	6.815	7.323	1.360	600	144	64.215	106	1.711
Burgan Bank A.Ş.	1991	10.675	8.186	6.696	1.013	900	52	58.325	56	1.022
Citibank A.Ş.	1981	8.372	3.693	5.976	1.251	34	171	72.622	8	517
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	1998	7.560	4.725	0	941	863	81	48.262	8	638
İst. Takas ve Saklama Bankası.	1995	7.092	172	0	911	600	175	2.010.611	1	285
ICBC Turkey Bank A.Ş.	1986	6.655	4.120	2.257	590	420	-17	5.827	44	841
Turkland Bank A.Ş.	1991	5.819	3.963	4.481	743	650	15	86.422	34	662
Bank of Tokyo-Mitsubishi	2012	5.667	3.034	991	549	528	15	4.834	1	63

Tablo 3.18 (Devamı): 2015 İtibariyle Aktif Büyüklüklerine Göre Banka Sıralaması
(Milyar \$) (TBB 2016).

Banka	Kuruluş Yılı	Toplam Aktifler	Toplam Krediler/ Alacaklar	Toplam Mevduat	Toplam Özkaynak	Ödenmiş Sermaye	Net Dönem Kar/Zarar	Bilanço Dışı Hesaplar	Şube Sayısı (Adet)	Personel Sayısı (Adet)
Türkiye Kal. Bankası A.Ş.	1975	4.774	3.913	0	703	160	63	17.833	1	602
Intesa Sanpaolo S.p.A.	2013	4.179	3.326	1.339	766	677	50	1.980	1	27
Arap Türk Bankası A.Ş.	1977	4.023	1.358	3.348	602	440	70	3.150	7	291
Birleşik Fon Bankası A.Ş.	1958	3.069	1.369	852	601	461	21	8.060	1	225
Deutsche Bank A.Ş.	1988	3.013	1.743	607	511	135	72	48.213	1	123
Bank Pozitif Kredi ve Kal. B.	1998	1.793	1.247	0	332	337	-94	7.720	1	140
Turkish Bank A.Ş.	1981	1.214	814	775	189	175	4	2.825	13	252
The Royal Bank of Scotland Plc.	1921	1.002	36	336	620	108	44	1.231	1	57
Rabobank A.Ş.	2013	882	123	0	731	684	28	116	1	38
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	1998	719	420	0	123	45	19	2.614	1	40
JPMorgan Chase Bank N.A.	1984	482	0	83	381	100	36	851	1	56
Société Générale (SA)	1989	467	128	171	103	135	-14	657	1	110
Bank Mellat	1984	340	10	125	208	157	11	1.128	3	48
Pasha Yatırım Bankası A.Ş.	1987	322	246	0	231	255	9	407	1	31
GSD Yatırım Bankası A.Ş.	1998	309	261	0	96	50	5	4.507	1	26
Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.	1992	216	15	0	127	50	14	29	1	41
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	1998	129	102	0	110	60	7	148	1	17
Habib Bank Limited	1982	115	47	36	54	30	4	156	1	15
Standard Cha. Yatırım Bank.	1990	79	0	0	70	40	4	51	1	33
Adabank A.Ş.	1984	53	0	6	45	80	2	5	1	30
Toplam		2.235.995	1.458.516	1.250.698	251.614	64.584	25.644	12.171.795	11.193	202.018

Tablo 3.19'da 2015 itibariyle banka grup ve sektör payları verilmiştir. Bu tablo da Türkiye Bankalar Birliği 2016 verilerinden yararlanılmıştır.

Tablo 3.19: 2015 İtibariyle Banka Grup ve Sektör Payları %(TBB 2016)

Banka	Grup Payları			Sektör Payları		
	Toplam Aktifler	Toplam Krediler	Toplam Mevduat	Toplam Aktifler	Toplam Krediler	Toplam Mevduat
Mevduat Bankaları	100,0	100,0	100,0	95,2	94,5	100,0
Kamusal Sermayeli Bankalar	31,6	31,7	33,5	30,1	30,0	33,5
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası	14,2	13,6	14,9	13,5	12,8	14,9
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	8,8	9,2	9,8	8,4	8,7	9,8
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	8,6	9,0	8,8	8,2	8,5	8,8
Özel Sermayeli Bankalar	40,0	40,3	39,5	38,0	38,0	39,5
Adabank A.Ş.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Akbank A.Ş.	11,0	10,3	11,1	10,5	9,7	11,1
Anadolubank A.Ş.	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,6
Fibabanka A.Ş.	0,5	0,6	0,6	0,5	0,6	0,6
Şekerbank T.A.Ş.	1,1	1,2	1,2	1,1	1,1	1,2
Turkish Bank A.Ş.	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	3,4	3,9	3,5	3,2	3,6	3,5
Türkiye İş Bankası A.Ş.	12,9	12,9	12,3	12,3	12,2	12,3
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	10,3	10,8	10,1	9,9	10,2	10,1
Tasarruf Mevduatı Sig. Fon. Devr. B.	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Birleşik Fon Bankası A.Ş.	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Yabancı Sermayeli Bankalar	28,3	27,9	26,9	26,9	26,4	26,9
Alternatifbank A.Ş.	0,6	0,7	0,5	0,6	0,6	0,5
Arap Türk Bankası A.Ş.	0,2	0,1	0,3	0,2	0,1	0,3
Bank Mellat	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ Turkey A.Ş.	0,3	0,2	0,1	0,3	0,2	0,1
Burgan Bank A.Ş.	0,5	0,6	0,5	0,5	0,6	0,5
Citibank A.Ş.	0,4	0,3	0,5	0,4	0,3	0,5
Denizbank A.Ş.	4,0	3,7	3,7	3,8	3,5	3,7
Deutsche Bank A.Ş.	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0
Finans Bank A.Ş.	4,0	4,2	3,9	3,8	3,9	3,9
Habib Bank Limited	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
HSBC Bank A.Ş.	1,5	1,5	1,5	1,4	1,4	1,5
ICBC Turkey Bank A.Ş.	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	0,2
ING Bank A.Ş.	2,3	2,6	1,9	2,2	2,4	1,9
Intesa Sanpaolo S.p.A.	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1
JPMorgan Chase Bank N.A.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Odea Bank A.Ş.	1,5	1,6	2,0	1,4	1,5	2,0
Rabobank A.Ş.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Société Générale (SA)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
The Royal Bank of Scotland Plc.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Turkland Bank A.Ş.	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3	0,4
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	11,9	11,6	11,3	11,4	10,9	11,3
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	100,0	100,0	-	4,8	5,5	-
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	7,1	5,8	-	0,3	0,3	-
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	1,7	1,5	-	0,1	0,1	-
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	0,1	0,1	-	0,0	0,0	-
GSD Yatırım Bankası A.Ş.	0,3	0,3	-	0,0	0,0	-
İller Bankası A.Ş.	17,3	15,9	-	0,8	0,9	-

Tablo 3.19 (Devamı): 2015 İtibariyle Banka Grup ve Sektör Payları % (TBB 2016)

Banka	Grup Payları			Sektör Payları		
	Toplam Aktifler	Toplam Krediler	Toplam Mevduat	Toplam Aktifler	Toplam Krediler	Toplam Mevduat
İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	6,7	0,2	-	0,3	0,0	-
Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.	0,2	0,0	-	0,0	0,0	-
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	0,7	0,5	-	0,0	0,0	-
Pasha Yatırım Bankası A.Ş.	0,3	0,3	-	0,0	0,0	-
Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.	0,1	0,0	-	0,0	0,0	-
Türk Eximbank	41,7	53,4	-	2,0	3,0	-
Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.	4,5	4,8	-	0,2	0,3	-
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	19,5	16,9	-	0,9	0,9	-

Yukarıda Tablo 3.19 verilerinde toplam aktif, toplam mevduat ve toplam kredilere göre T.C. Ziraat Bankası ilk sırada yer almaktadır. T.C. Ziraat Bankası'nı İş Bankası izlemektedir. Sonrasında yabancı sermayeli banka olan Türkiye Garanti Bankası toplam aktif, toplam mevduat ve toplam kredilere göre Türk bankacılık sektöründe en büyük üçüncü bankasıdır. Aktif büyüklüklerine göre banka sıralamasında yabancı sermayeli bankaların yeri ve konumu çok açıktır. T.C. Ziraat Bankası sektör payında ortalama %14 civarında bir paya sahiptir. Türkiye Garanti Bankası 'da ortalama yaklaşık %12'lik bir paya sahiptir. Genele baktığımızda kamusal sermayeli bankalar sektör payı ortalama %31 civarında, özel sermayeli banka sektör payı ortalama %38 civarında, yabancı sermayeli bankalar ise sektör payında %27'ye yakın bir paya sahiptir.

3.3.1.5. Denetim ve Şeffaflık Etkisi

Yabancı bankaların sunacağı avantajlardan diğeri de bu bankaların getireceği yeni denetim standartları ile bankacılık sektöründe denetim kalitesinin artması ve sektörün daha şeffaf bir hale gelmesidir. Denetimdeki bu yeni standartlar kalite artışına ve operasyonel riskin azalmasına olanak sağlayacaktır.

Yabancı bankaların varlığı, yatırım yaptıkları ülkelerdeki bankacılık sektöründe denetleme ve düzenleme sistemlerinin gelişmesine yardımcı bir etken olacaktır. Yerli bankaların denetim faaliyetlerinin kalitesinde de yabancı banka girişleri ile beraber artış

yaşanacaktır. Yabancı bankalar, yatırım yaptıkları ülkenin yetkili kurumlarından gelişmiş bankacılık düzenleme ve denetim sistemi talep edeceklerdir (Büyükşalvarcı 2014:188).

Türkiye’de henüz yeni sayılan ve 2012 yılında uygulamaya giren Basel-II kriterleri gelişmiş ülkelerde çok daha uzun zamandır faaliyet göstermektedir. Basel düzenlemeleriyle kredilerde derecelendirme kuruluşları, rating uygulamaları kullanımı gelişmiş ülke bankacılık sektörlerinde daha önceden uygulanmaya koyulduğundan bu bankalar kredi riskini ölçen kriterleri oturmuş vaziyettedir. Yabancı bankaların, gelişmekte olan ülke sektöründe faaliyet göstermeleriyle birlikte yerli bankalarda da bu denetim ve risk ölçüm standartları daha çabuk ve daha sağlam uygulanacaktır. Yabancı bankalar sayesinde sektördeki denetim mekanizması daha sıkı olacak riskler azalacak, sistemin kırılabilirlikleri azalacak ve daha şeffaf bir hale geleceği savunulmaktadır.

3.3.1.6. Performans Üzerine Etkileri

Yabancı bankalar sayesinde yerli bankaların da katıldığı rekabet ortamı, maliyetleri düşürerek bankaların karlılığını arttırdığını savunan görüşler vardır. Denizer’in, 1980-1997 yılları arasında ki Türk bankacılık sektöründe yabancı girişleri üzerine yaptığı çalışmada, 17 yabancı bankanın ve birçok yerel bankanın finansal sektöre giriş yaptığı belirtilmiştir. Denizer, bu banka girişlerinin sektörün performansına etkilerini; genel giderler, net faiz marjı ve aktif karlılığı gibi başlıklar adı altında ölçmüştür. Bu çalışmasında, yabancı banka sahipliğinin bu üç performans ölçeği ile ilişkili olduğunu ve yabancı banka girişlerinin, yerel ticari bankaların karlarını arttırarak genel giderlerini düşürmüştür. Sektördeki payları az olmasına rağmen yabancı bankaların rekabet üzerinde güçlü etkileri olduğunu ve bu bankaların kredi analizi-pazarlama, finansal ve operasyonel planlama ve beşeri sermaye üzerinde olumlu etkileri olduğunu tespit etmiştir (Ak 2007:119).

Yabancı sermaye girişlerinin, bankacılık sektöründeki bankaların performansları ve etkinlikleri üzerine etkilerini araştırmak amacıyla yapılan bir çok ampirik çalışmada yabancı banka girişi ile birlikte maliyetlerin ve karlılığın da düştüğü dikkat çekmiştir.

Bu etkiler rekabet artışı sonucunda meydana gelmektedir. Ancak, sektörde göreceli olarak düşük etkinlikle faaliyette bulunan yerli bankaların bulunması durumunda söz konusu rekabet artışı bu bankaların baskıya dayanamayarak iflasa sürüklenmesine sebebiyet verebilir.

Yabancı bankaların yerel bankacılık sektörüne etkileyeceği düşünülen, bankaların faiz gelir ve giderleri arasında fark olan, aracılık maliyeti olan, net faiz marjının sebep olduğu etki konusunda kesin bir görüş bulunmamaktadır.

Genel olarak etkin çalışan bankacılık sistemlerinde ise net faiz marjının düşük olduğu görülmektedir. Bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişlerinin de rekabeti arttırmak suretiyle bankaların net faiz marjlarını düşüreceği tahmin edilmektedir. Düşen faiz marjlarını da dengelemek için bankalar faiz dışı gelirlerini arttırmaya çalışacaklardır. Ya da yabancı bankaların girişi ile artan rekabet, müşterilerine daha iyi koşullar ve fiyatlar ile hizmet vermeye çalışan bankaların faiz dışı gelirlerini düşürebilecektir. Bu nedenle yabancı banka girişinin yerli bankaların faiz dışı gelirleri üzerindeki nihai etkisi hakkında genel bir yargıya varmak güçleşmektedir (Demirhan 2008:116).

Çalışmasında, 80 ülkede faaliyette bulunan yabancı ve yerli bankaların finansal performanslarını karşılaştıran Claessens ve diğerleri, yüksek faiz marjı, karlılık ve sabit maliyetlerin, gelişmekte olan ülkelerdeki yabancı bankalarda, yerli bankalara göre daha yüksek olarak gerçekleştiğini ve gelişmiş ülkelerde bu durumun tam tersi olduğunu belirtmiştir. Ayrıca yabancı banka girişini, yabancı banka sayısının sektördeki toplam banka sayısına oranı ile ölçmüşler ve yabancı banka girişindeki artışın, daha düşük karlılık, faiz dışı gelir ve genel giderlerle ilişkili olduğunu savunmuşlardır (Claessens 2008:117).

3.3.1.7. İstikrar Etkisi

Yabancı bankaların ulusal piyasalarda verimlilik etkisinin yanı sıra istikrar etkisi de vardır. Yabancı banka girişleriyle, sektörde istikrarlı bir kredi kaynağı oluşacak ve ev

sahibi ülkenin bankacılık sistemi şoklara karşı daha güçlü duracaktır. Bu görüş, yabancı bankaların giriş yaptıkları ülkede açacağı şubeler ile ihtiyaç duyulduğunda ek bir fonlama ve sermaye katkısında bulunacakları varsayımı tarafından desteklenmektedir (Bumin 2007: 27).

Yabancı bankaların portföy bileşimlerinin daha çeşitli olması, riski dağıtmaları ve yerli bankalara göre daha şoklara karşı daha güçlü durabilmelerini sağlamaktadır. Yabancı bankalar kriz dönemlerinde, güvenli bir sığınak olarak görülebilir ve yurtiçi fonların yurtdışına çıkışını yok edebilir. Yabancı banka girişleri ile ekonomideki dalgalanma dönemleri daha sakin yaşanabilir ve kriz tehlikesini minimize edilebilir. Çünkü, bu bankalar sağlam sermaye yapısına ve bağlı oldukları ana bankadan sağlayacakları ek finansman ayrıcalığına sahiptir. Yine yabancı bankalar kriz dönemlerinde mevduatlar açısından kaliteye kaçış olarak görülüp, likidite sorunları ve ödemeler dengesi problemleri yaratacak döviz kuru ve faizden kaynaklanabilecek baskıları ortadan kaldıracaklardır.

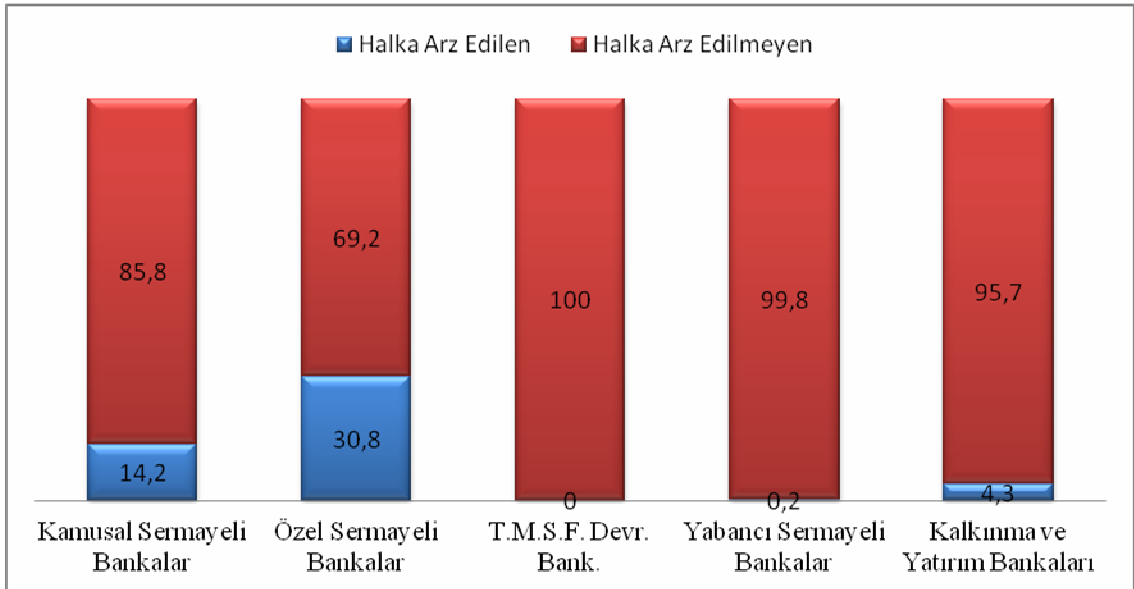
Yabancı bankalar kredi verme davranışlarında riski en az olan firmalara yönelerek daha tutucu davranacak, yani riskli kredilerin sayısında düşüş meydana gelecektir. Aynı zamanda kriz dönemi sonrası firmaların artan kredi talepleri yabancı bankalar sayesinde daha yüksek düzeyde karşılanabilecektir.

Nitekim yabancı banka katılımlarının finansal istikrar ya da kredi arzının devamlılığı üzerinde yoğunlaşan ampirik çalışmalardan hareketle, yabancı bankaların, ulusal bankacılık sistemini istikrara ulaşma yönünde etkilediği vurgulanmaktadır. Çünkü yabancı bankalar güçlü kredi arzı ile beraber yüksek karşılık politikasını birleştirmiş ki bu arada risk ağırlıklı sermaye seviyesini diğer bir söylemle sermaye yeterliliği rasyosunu da tutturmuştur (Ayaydın ve Berberoğlu 2010:67).

Yabancı bankaların denetim ve gözetim uygulamalarını beraberinde getirmeleri de riskli yapıyı azaltarak finansal istikrara katkı sağlamaktadır. Ülkemizde 2001 yılında yaşanan ekonomik kriz sonrası bunun önemi daha net hissedilmiştir. Yabancı bankaların, geldikleri ülkede bankacılık sektöründe istikrarı artırıcı etkilerinin

bulunduğu görüşünün yanı sıra istikrar azaltıcı etkilerinin de olduğu görüşleri de vardır. Bu görüşler, genel olarak yabancı bankaların ülkelerindeki şokları ev sahibi ülkeye taşıyabilecekleri, kriz dönemlerinde ülkeyi terk edecekleri, yabancı bankaların yerli firmalara kredi vermek yerine yabancı firmaları tercih etmesi, yabancı bankalarla yarışamayan yerli bankaların yaratacağı istikrarsızlıklar olarak sayılabilir. Meksika'da 1995 yılında yaşanan bankacılık krizi sonucunda, hükümet yabancı banka girişine, bankaların ürün ve hizmet arzını artırmaları, finansal istikrarın sağlanması ve modern teknoloji transferi sağlamak için onaylamıştır. Yabancı bankaların girişleri sektörde ve ekonomide finansal istikrarın sağlanabilmesinde etkili olamamıştır. Yabancı banka girişleri ile Brezilya'da bankacılık sektöründe, kredi hacminin artışı, portföy tercihlerinin çeşitlenmesi, finansal sektörün sağlamlığının sağlanması gibi beklentiler istenilen düzeyde olmamıştır (Ayaydın ve Beroğlu 2010:68).

Aşağıda Grafik 3.4'de banka türlerinin sermaye yapısı payları verilmektedir. Aşağıda ki tablo da kamu sermayeli bankalar, özel sermayeli bankalar, T.M.S.F.'ye devredilen bankalar, yabancı sermayeli bankalar ve kalınma ve yatırım bankaları incelenmiştir.

Grafik 3.4: Banka Türlerinin Sermaye Yapısı % (TBB: Türkiye'de Bankacılık Sektörü 2015)

Grafik 3.4’de banka türlerinin sermaye yapısı payları verilmektedir. Tabloya bakıldığında kamu sermayeli bankaların %86’ya yakını halka arz edilmeyen sermaye yapısındadır. Fakat geriye kalan %14’lük kısmı halka arz edilmiştir. Özel sermayeli bankalarda ise %69’luk kısım halka raz edilmeyip %31’lik kısım halka arz edilmiştir. Yabancı sermayeli bankalarda ise %100’ e yakını halka arz edilmemiş bir sermmaye yapısına sahiptir. Kalkınma ve yatırım bankalarında %96’ya yakın oran halka arz edilmemiştir.

3.3.2. Yabancı Bankaların ve Yabancı Sermayenin Bankacılık Sektörüne Olumsuz Etkileri

Yabancı bankaların katıldığı ülkedeki bankacılık sektörü ve ülke ekonomisine katkıları vardır. Fakat bazı araştırmacılar yabancı bankaların bazı açılardan olumsuz etkilerinin de var olduğunu belirtmektedir. Bankacılık sektöründeki yabancı bankaların etkilerini incelerken bu olumsuz özelliklere de yer verilmesi gerekir. Öncelikle yabancı bankalar, ev sahibi ülke bankacılık sektörüne rekabetçi, daha yeni teknoloji ve ürünlerle giriş yapmaktadır. Bu durum yerli bankaların maliyetlerinin artmasına, piyasadaki karlarının ve paylarının azalmasına yol açabilir. Bu rekabet ortamı yerli bankaların daha fazla risk almasına da neden olabilir. Ayrıca artan rekabet ortamı yerli bankaların marka değerlerinin azalmasına sebep olabilir.

Yabancı bankaların ülke içinde açtıkları şubeler yoluyla sağladıkları karları yurtdışına aktarabilecekleri ve bu bankaların olumsuz kabul edilebilecek özelliklerindedir. Bu durum ödemeler dengesi üzerinde negatif etkiye neden olabileceği ve kriz dönemlerinde varlıklarını kendi ülkelerine çekmelerinin yaşanan krizi derinleştirebileceği düşünülmektedir. Fakat yabancı bankaların bankacılık sektöründeki payı göz önüne alındığında, söz konusu etkilerin yabancı banka girişleri açısından minimum olacağı açıktır.

Yabancı bankalar, yerel işletmeler yerine uluslararası firmalarla çalışmaktadır. Böylece yerel işletmelerin finansal hizmetlerden yararlanma olanakları da kısıtlanmaktadır. Banka ev sahibi ülkedeki yerli tasarrufları topluyor. Eğer bu fonları

kullanıyorsa yabancı firmalar yurtiçi tasarruflarla fonlanmış olur. Tarım sektörüne kredi sağlanması, yatırımların fonlanmasında, KOBİ'lerin finansmanına yabancı bankalar öncelik vermemektedirler. Bu bankalar büyük müşterilere, piyasanın kreması olarak adlandırılan firmalara yönelirler. Daha karlı olması nedeniyle tüketici kredilerine ağırlık verirler. Böylece, kredilerin firma ve sektörler arası dağılımında dengesizlikler artmaktadır. Bu durum kredilerin sektörel dağılımının bozulup ihtisas kredilerinin payı azalmasına sebep olur. Yerli bankalar daha riskli grupla çalışmak durumunda kalır. Ayrıca Türkiye' de KOBİ'ler yabancı bankaların uluslararası ölçekteki teminat ve risk değerlendirme kredi yeterliliği sağlamakta güçlük çekmektedir. Yabancı bankalar, ev sahibi ülke ekonomisinde gördükleri herhangi bir kırılganlıkta genellikle risk ortamından kaçarak elde ettikleri karları realize etmek için fonları geri çağırabilirler (Ayaydın ve Berberoğlu 2010: 55-79).

Yabancı bankalar, kriz dönemlerinde ülkeyi terk ederek krizleri derinleştirici riskleri vardır. Yabancı bankalar, finansal piyasalarda üstünlük sağlamakla beraber ekonomide kaynak dağılımını kontrol altına almaya ve bu durum belirleyici olmaya başlamaktadır. Gelişecek sektörler, fonlanacak firmaların hangileri olacağı konusunda yabancı bankalar kamu otoriteleri ve yerli girişimcilerin daha fazla belirleyici olabileceklerdir. Kaynak kullanımında ulusal ekonomik öncelikler değil aksine yabancı finans kurumlarının tercihi öne çıkacaktır. Bankaların yanında aracı finansal sektörlerinde ağırlıklı olarak yabancı ya da küresel sermayeli bir karakter kazandığı varsayımı altında bu durum hızla ekonominin diğer sektörlerinde de bulaşacaktır. Yabancılaşma, sadece finansal sektörde değil diğer sektörlerde ve bütün ekonomide görülecektir.

Ekonomik gücü ele geçiren yabancı bankalar politik bir baskı grubuna dönüşebilirler. Ev sahibi ülkenin izleyeceği politikalara, yön verici bir güç haline gelebilmektedirler. Yabancı bankalar yabancı sermayeli firmaların finansmanına ağırlık vererek, piyasanın karlı bölümlerine hizmet sunarak, yalnız dış ticaret finansmanına yöneldiklerinde yerel piyasanın ihtiyaçları yeterince karşılanamaz. Böylece ulusal kuruluşların gelişmesi kısıtlı kalır (Ayaydın ve Berberoğlu 2010: 55-79).

Öncelikleri farklı olan yabancı bankalar, ev sahibi ülkenin çıkarlarına yerel bankalar gibi esnek yaklaşarak destek vermezler. Ev sahibi ülkede alt yapı, zayıf piyasa disiplini, kurumsal gelişim, yasal çerçeve yeterli değilse yabancı bankaların denetimi zorlaşmaktadır. Yetersiz gözetim ve denetim de vergi yada kaynak kaybına yol açar. Böylece doğrudan-dolaylı maliyetler artmaktadır (Dura 2007).

Merkez Bankası para politikasını uygulamasın da bankaların rolü büyüktür. Eğer bankalar likiditeyi dış kaynaklardan sağlıyorsa ve merkez bankası ile ilişkileri de zayıfsa Merkez bankasının piyasaya olan etkisi likidite yardımıyla faiz oranlarına etkisi de istediği şekilde gerçekleşmeyebilir. Yabancı bankalar ülkedeki bireylerin daha fazla borçlanma imkânı elde etmesine neden olabilir. Daha ekonomik koşullarda yurt dışından kaynak bulurlar ve bu kaynakları yurt içinde kredi olarak kullanırlar. Ana sermayedar yabancı olması nedeniyle bankaların yurtdışı borçlanmaları bundan olumlu şekilde etkilenir. Banka riski yurtdışında ki ana banka ile eşitlenir. Yabancı bankaların, milli kaynakların kredi, cari açık ve kar transferi aracılığıyla başka ülkelere aktarılmasına sebep olabileceği görüşü de bu bankaların olumsuz etkileri arasındadır (Dura 2007).

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bir ülkenin diğer ülkelerden sağladığı iktisadi kaynaklar olan yabancı sermaye günümüzde tüm ülkeler için kaçınılmaz bir hal almıştır. Özellikle finansal liberalizasyon ve iletişim, telekomünikasyon teknolojilerindeki gelişmeler sayesinde sermaye fazla olduğu alanlardan daha karlı görülen bölgelere kolayca aktarılabilir. Yabancı sermaye yatırımları tasarruf açığı olan gelişmekte olan ülke ekonomileri için, yatırımların gerçekleştirilebilmesi; dolayısıyla ekonomik kalkınma açısından büyük önem taşımaktadır. Yabancı sermaye yatırımlarında ev sahibi ülke ve yatırım yapan çok uluslu şirketlerin çıkarları farklılık göstermektedir. Şirketler karlarını arttırıp, rekabet konusunda güçlenmek isterken; ev sahibi ülkeler de ekonomileri üzerinde olumlu katkı hedeflemektedir. Yatırılabilir kaynakların bir ülkeden, başka bir ülkeye kişi ya da kurumlarca transferine yabancı sermaye yatırımları denir.

Yabancı sermaye yatırımlarını temel olarak doğrudan yatırımlar ve portföy yatırımları olarak sınıflandırılmıştır. Doğrudan yatırımlar, bir ülkede yeni bir firma kurmak, o firmanın kuruluş sermayesini sağlamak ya da mevcut bir firmaya yatırım yaparak o firmanın sermayesinin artmasını sağlamak şeklinde gerçekleşir. Doğrudan yatırımda yatırımcı yönetimde söz sahibi olabilmektedir. Yatırım yaptığı ülkeye makine, bina, teçhizat gibi yatırımlar yapmanın yanında, işletmecilik bilgisi ve yeni teknolojileri götüren, uzun yıllar faaliyette bulunmak üzere gelen, ev sahibi ülkede hem ekonomi üzerinde hem de faaliyette bulunduğu sektörde kalıcı etkilere yol açan yatırımlardır. Bir diğer yatırım şekli olan portföy yatırımları ise kısaca menkul kıymetlere yapılan yatırımlar olarak da nitelendirilebilir. Para piyasası araçları ile

finansal türevleri içermektedir. Amaç, faiz ya da temettü geliri elde etmektir. Yatırımcı, yatırım yaptığı şirket üzerinde, denetim yetkisi ya da ortaklık gibi bir hak elde edemez. Portföy yatırımları kısa sürelidir ve en ufak bir sıkıntıda ülkeyi hızlıca terk eder. Türkiye'de yabancı sermaye yatırımlar 1950'li yıllarda hedeflenmiş 1954 yılında çıkarılan 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu liberal bir görüşle hazırlanmıştır. Ancak kanunun hazırlanması ile ilgili olarak gösterilen serbestlik anlayışı daha sonra uygulamada gösterilememiştir. 1980'li yıllara kadar ülkeye yabancı sermaye girişi çok kısıtlı kalmıştır. Türkiye 24 Ocak 1980 kararları ile birlikte ekonomik liberalizasyon sürecine girmiştir. 1981 yılında faiz oranlarında ki sınırlamaların kaldırılması ve 1984 yılında döviz alım - satımının serbestleştirilmesini, 1989 yılında kambiyo kontrollerinin tamamen kaldırılması izlemiş ve bu sayede Türk finans piyasaları da uluslararası sermaye hareketlerinin etkisi içine girmiştir. Yabancı sermayenin yaygın şekilde giriş yaptığı sektörlerin başında gelen bankacılık sektörü de yeni yatırımlarla sürekli gelişip, değişmeye devam etmektedir. Bankacılık sektöründeki yabancı sermaye yatırımları çoğunlukla doğrudan yabancı sermaye yatırımı şeklindedir ve satın alma ya da ortaklık şeklinde gerçekleşmektedir. Uluslararası bankacılık faaliyetleri uluslararası işletmelerin doğması ile başlamıştır. İlk aşamalarda yabancı bankaların, gittikleri ülkelerdeki bankacılık faaliyetler daha çok muhabirlik ilişkisi içindeydi. Temel faaliyetleri dış ticaretin finansmanıydı. Daha sonraki aşamalarda ise bankalar müşterilerini izleme stratejisi içinde yabancı ülkelerde faaliyetlerine başlamıştır ve şube açma faaliyetleri artmıştır. Türkiye'de ki yabancı banka girişleri de 1980'li yıllardaki finansal liberalizasyon süreciyle birlikte artış göstermiştir. Bu dönemde yabancı banka girişlerine izin verilmiş, para ve sermaye piyasaları kurumsallaşmaya başlamıştır. Bu gelişmeler sayesinde yabancı bankalar artmış ve sektörde rekabet ortaya çıkmış, yabancı bankalarla birlikte yeni bir bankacılık anlayışı doğmuştur. Teknoloji kullanımı sektörde yaygınlaşmıştır. Klasik bankacılık anlayışı terk edilemeye başlanarak, teknoloji kullanımının arttığı, yeni ürün ve hizmet çeşitlerinin türediği, yeni kaynak arayışlarının olduğu bir döneme girilmiştir. 1990'lı yıllarda finansal sistemdeki altyapı yetersizliği, makroekonomik istikrarsızlıklar, yüksek kamu kesimi açığı, kamu bankalarının sistemi çarpıtıcı etkileri, risk yönetimi zayıflıkları, uluslararası standartların yakalanamayışı gibi bazı olumsuzluklar ekonomik krizlere yol açmış, krizler nedeniyle yabancı banka girişleri belli bir seviyede kalmıştır. Sadece

bankacılık sektöründe değil, tüm sektörlerde yabancı yatırımcı için siyasi ve ekonomik istikrar yatırım kararı almasında öncelikli faktörlerdir. 2000'den sonraki dönemlerde 2001 yılında yaşanan finansal kriz ile bankaların mali yapıları bozulmuş ve sektörün iyileştirilmesi için çeşitli düzenlemelere gidilmiştir. Güçlü Ekonomiye Geçiş programı kapsamında Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı uygulamaya konulmuştur. Programın temel hedefi, iç ve dış şoklara dayanıklı ve uluslararası ölçekte rekabet edebilir bir bankacılık sektörüne geçiştir. Program ile birlikte yaşanan krizlerin bankacılık sektöründe yaratmış olduğu tahribatın giderilmesi ve sistemin zayıf bankalardan temizlenerek sağlam bir temel inşa edilmesi amaçlanmıştır. Program ile birlikte sektördeki bankaların sermaye yapıları güçlendirilmiş, denetimleri şeffaf hale gelmiş, uluslararası standartların yakalanması hedeflenmiştir. Dolayısıyla sektörün kırılabilirliği azaltılmış. Oluşturulan istikrar ortamı yabancı bankalar için cazip hale gelmiştir. Yabancı bankalar ev sahibi ülke ekonomisinde tasarruf ve sermaye, bilgi, teknoloji, açığının kapatılmasına yardımcı olmakta, istihdam artışına katkıda bulunmakta, vergi artışı sağlamakta, milli gelir ve ödemeler dengesi üzerinde olumlu etkilere neden olmaktadır. Yabancı bankalar ev sahibi ülkedeki bankacılık sektörünün büyüyen gelişmesine de katkı sağlamaktadır. Sektördeki kredi hacminin artıp, yeni ürün ve hizmet çeşitlerinin benimsenmesi, insan kaynağına yatırım yaparak kaliteli iş gücüne destek olmakta, güvenilir ve şeffaf denetim uygulamaları getirmektedirler. Yabancı bankalarla birlikte rekabet artışı yaşanmakta ve verimlilik artmaktadır. Böylece sistemin istikrarı ve performansı üzerinde olumlu katkılar sağlamaktadır. Gelişmenin önündeki en büyük engel kaynak sorunudur. Gelişmekte olan ülkelerde tasarruflar istenilen düzeyde değildir, tasarruf eksikliği yatırımların istenilen düzeyde gerçekleştirilememesine böylece üretim düzeyinin düşük seviyelerde kalmasına neden olur. Bu olumsuzluklar da ekonomik gelişmenin istenilen seviyeye çıkamamasına sebep olur. Gelişmekte olan ülkelerin temel sorunu cari açığıdır, bu ülkeler üretim düzeyleri istenilen seviyede olmadığı için yabancı sermaye yatırımlarına ihtiyaç duymaktadırlar. Ülkelerin ekonomilerinde, makroekonomik büyüklüklerde yaşanan değişimlerin en önemli kaynağı, mali piyasalarda yaşanan değişimlerdir. Reel ekonomideki toplam büyüklükler, mali piyasanın temel bileşenlerine göre şekillenmektedir. Mali piyasalar ekonomiye yön vermektedir. Bu nedenle, yabancı sermayeli bankaların ülke ve bankacılık sektörü üzerindeki etkileri de çok büyük önem taşımaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerden biri olan Türkiye için de yabancı bankalar önemli bir yere sahiptir. Yabancı sermayeli bankaların, ülkeye girişlerinde karşılaşılabilecek olumsuzluklar ev sahibi ülkenin uygulamaya koyacağı çeşitli düzenlemelerle azaltılabilir hatta yok edilebilir. Sistemdeki yerli bankaların güçlendirilmesi, yeni giriş yapan yabancı bankalarda Türk ortakların bulunması, bankadaki yabancı payının %50'nin altında bir seviyede tutulması, kamu bankalarının varlığı, yabancı bankaların sistemin kontrolünü ellerinde bulundurmasına engel olabilir. Uzun vadede istikrarını koruyan, kırılganlıkları giderilmiş, güçlü, denetim konusunda eksiklikleri giderilmiş ve uluslararası standartları yakalamayı başaran bir finans sisteminde kriz riskleri azalır dolayısıyla ülkedeki yabancı sermaye de çıkış yapmaz aksine yeni sermaye girişleriyle ülkelerin ekonomilerine ve bankacılık sektörleri olumlu katkı yapmaları sürdürülebilir. 2015 yılında Yabancı Sermayeli Bankaların Türk Bankacılık Sektöründe ki payı yaklaşık %45'e çıkmıştır, bu da onu önemli bir konuma getirmiştir. Ayrıca Yabancı Sermayeli Bankalar rakamlar gösteriyor ki yıldan yıla daha çok büyüyecektir. Bu tür bankaları ülkeye her zaman çekebilme özelliğine sahip olursak kesinlikle Türkiye ekonomisi yıldan yıla daha güçlü bir konuma gelecektir. Refah, istihdam, rekabet vb. faktörler daha da artıp ülkemiz gelişmiş ülkeler statüsüne girmeye birkaç adım daha yaklaşacaktır.

KAYNAKLAR

- Ak, Rengin (2007). “Yabancı Banka Girişinin Türk Ekonomisine Etkileri”. *Mevzuat Dergisi*, Sayı 119, Kasım.
- Akdiş, Muhammet (2004). *Dünya’da ve Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımları ve Beklentiler*, YASED Yayınları.
- Akgüç, Öztin (2007). “Türkiye’de Yabancı Bankalar”. *Finansman Dergisi*, Sayı 36, 7
- Arslan, Ramazan ve Hotamışlı, Mustafa (2007). “Türk Bankacılık Sisteminde Kurumsal Çevrenin Bankaların Yapı ve Uygulamaları Üzerinde Oluşturduğu Teşvik ve Kısıtlamalar”. *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, cilt 14, sayı 1.
- Ayaydın, Hasan ve Murat Berberoğlu (2010). “Bankacılık Sektörüne Yabancı Girişinin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi”, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, Sayı 1, 55-79.
- Bain, Elisa A., Fung, Justin G., ve Harper, Ian R.(2003). “Multinational Banking: Historical, Empirical and Case Perspectives”. *Working Paper*, Melbourne Business School.
- BDDK (2015). “Bankacılık Sektörüne Yabancı Girişi: Küresel Gelişmeler ve Türkiye”. *ARD Çalışma Raporları*, 1.
- BDDK (2016). “ Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Raporu”. http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Diger_Raporlar/15279C8914BD.pdf,(12.01.2016), 2.

- Bumin, Mete (2007). *Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Bankalar*. Ankara, Turhan Kitabevi.
- Büyükşalvarcı, Ahmet (2008). “Yabancı Sermaye Yatırımlarının Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri (1990-2005)”. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı 38, Nisan,188.
- Claessens, Stijn ve Demirgüç-Kunt, Aslı ve Huizinga, Harry (2008). “How Does Foreign Entry Affect Domestic Banking Markets”. *Journal of Banking & Finance*, Vol.:25, s.893.(Aktaran Dilek Demirhan, 117).
- Clarke, George ve başk. (2001). “Foreign Bank Entry: Experience, Implications for Developing Countries, and Agenda for Further Research”. Development Research Group, World Bank.
- Çakar, Vesile (2003). “*Yabancı Sermayeli Banka Girişleri ve Ulusal Bankacılık Sektörü Üzerindeki Etkileri*”. TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara.
- Çetinkaya, Murat (2004), *Türkiye Ekonomisinde Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımının Önemi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi Konya.
- Demircan, Hayrettin (2003). *Dünyada ve Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımları ve Stratejileri*. Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü.
- Dinçer, Ahmet (2006). “*Bankacılık Sektöründe Konsolidasyon, Ülke Deneyimleri ve Türkiye İçin Öneriler*”. DPT Uzmanlık Tezi.
- Dilek Demirhan, (2008). “*Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermaye Yatırımları ve Türk Finans Sistemi Üzerinde Etkileri*”. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İzmir, 1- 2.
- DPT, (2015). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*.

Dura, Cihan (2007). “Bankaların Yabancıların Eline Geçmesi Neden Tehlikelidir ?”, <http://www.cihandura.com/ekonomi-yazilari/17-bankalarin-yabancilarinelne-gecmes-neden-tehlkeldr.html>, (10.06.2016)

Ekonomi Ansiklopedisi (1993). *Ekonomi*. İstanbul: Paymas Yayınları.

Erdönmez, Pelin Ataman (2004). “Finansal Krizler Sonrası Gelişmekte Olan Ülkelerde Yabancı Bankalar”. *TBB Bankacılık ve Araştırma Grubu, Bankacılar Dergisi*, sayı 51.

Erol, Ahmet (2000). “Yabancı Sermaye I”. *Mükellefin Dergisi, Eylül*, Sayı: 93. <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TCMB+TR/TCMB+TR/Main+Menu/Yayinlar/Raporlar/Odemeler+Dengesi+Raporu>

IMF, (2015). “International Capital Markets Developments, Prospects And Key Policy Issues”. World Economic and Financial Surveys.

İçeri, Müge ve Aktaş, Zeynep (2005). *İMKB de Yabancı Portföy Yatırımlarındaki Hareketler (1997-2005 Dönemi)*. Yaklaşım Dergisi, Sayı 151, Temmuz 2005, s. 371-385.

Kar, Muhsin ve Tatlısöz, Fatma (2008). “Türkiye”de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarını Belirleyen Faktörlerin Ekonometrik Analizi”. *KMU İİBF Dergisi*, Yıl 10, Sayı 14.

Karluk, S. Rıdvan (1993). *Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımları*. 2. Baskı, İstanbul: Yayınları.

Karluk, S. Rıdvan (1994). *Türkiye Ekonomisi - Tarihsel Gelişim-Yapısal Değişim-Politik Değerlendirme*. 3. Baskı, Eskişehir: Anadolu Üniv. İ.İ.B.F. Yayınları.

Karluk, S. Rıdvan (2007). *Cumhuriyetin İlanından Günümüze Türkiye Ekonomisinde Yapısal Dönüşüm*. 11.Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.

- Karluk, S. Rıdvan Rıdvan (2015). *Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyümeğe Katkısı*. TCMB İnsan Kaynakları Genel Müd. Eğitim Müd.
- Kazgan, GülDen (1998). *Ekonomide Dışa Açık Büyüme*. 9. Baskı, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Koç, İlker (2007). “*Yabancı Sermaye Girişlerinin Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri*”. BDDK Uzmanlık Tezi.
- Lensink, Robert ve Hermes, Niels (2003). “The Short-Term Effects of Foreign Bank Entry on Domestic Bank Behaviour: Does Economic Development Matter?”. *The Journal of Banking Finance*, vol 27.
- Öçal, Tezer ve Çolak, Ömer F. (1999). *Finansal Sistem ve Bankalar*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.
- Öçal, Tezer (2004). *Para Banka Teori ve Politika*. Ankara, Gazi Kitabevi.
- Özyıldız, R.Hakan (1998). *Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarında Karar Alma Prosedürü*. Hazine Dergisi, Sayı 11.
- Parasız, İlker (2009). *Para Banka ve Finansal Piyasalar*. Bursa, Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Peek, Joe ve Rosengren, Eric S. (2009). “Implications of the Globalization of the Banking Sector: The Latin American Experience”. *New England Economic Review*, Sept/Oct 2000, s.49. (Aktaran: Dilek Demirhan, 108.)
- Sabır, Hasan (2001). *Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarını Gelişmekte Olan Ülkelere Yönlendirici Politikalar*. 2. Baskı, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fak. Yayınları.
- Seyidoğlu, Halil (2007). *Uluslararası İktisat Teori, Politika ve Uygulama*. 16. Baskı, İstanbul: Güzem Can Yayınları.

- Sönmez, Sinan (2005). “*Dünya Ekonomisinde Dönüşüm*”. Ankara, s.88.
- Şahin, Mehmet (1995). *Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımları*. 2. Baskı, Ankara: Ayyıldız Yayınevi.
- Takan, Mehmet (2001). *Bankacılık (Teori Uygulama ve Yönetim)*. Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.
- TEB (2015). “Uluslararası Doğrudan Yatırımlar 2014 Yılı Raporu”. Eylül.
- TBB (2015). “Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1958-2014”. Yayın No:282, 2.
- TBB (2016)a. “*Bankalarımız 2016*”. TBB yayınları.
- TBB (2016)b. “Banka ve Sektör Bilgileri”. www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/4
- TCMB, (2015)a. *Ödemeler Dengesi Metodolojisi ve Türkiye Uygulaması*. http://www.tcmb.gov.tr/yeni/iletisimgm/odemeler_dengesi.htm.
- TCMB, (2015)b. <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/banka/tarihce.html>, (17.012.2015)
- Tiryakioğlu, Bilgin (2001). *Doğrudan Yabancı Yatırımlara İlişkin Uluslararası Düzenlemeler*. TCMB İK. Eğitim Müd., Ankara, Şubat.
- Turan, Zübeyir (2010). “Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ülkemiz Ekonomisine Katkıları”. *Mevzuat Dergisi*, Yıl 13, Sayı 149.
- Tüylüoğlu, Şevket (2012). *Doğrudan Yabancı Sermaye Ne İşe Yarıyor*. <http://www.ankarastrateji.org/yazar/prof-dr-sevket-tuyluoglu/dogrudan-yabanci-sermaye-ne-iseyariyor/>, (17.07.2013)
- Uras, T. Güngör (1991). *Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımları*. II. Türkiye

İktisat Kongresi Dış Ekonomik İlişkiler Komisyonunun Yabancı Sermaye Tebliği,
YASED Yayınları.

YASED (1992). *Dış Ekonomik İlişkiler Komisyonunun Yabancı Sermaye Tebliği*.
Türkiye İktisat Kongresi, Yayın No: 1, YASED.

YASED (1994). *Yabancı Sermaye Hakkında Görüşler*. Yayın No: 3, İstanbul: Yabancı
Sermaye Koordinasyon Derneği Yayınları.

YASED (2013). *2013-1. Çeyrek Uluslararası Doğrudan Yatırımlar Raporu*. No:5.

YASED (2015). *YASED Uluslararası Doğrudan Yatırım Raporları*. Yabancı Sermaye
Koordinasyon Derneği Yayınları.

Yayla, Münür, Kaya, Yasemin T. ve Ekmen, İbrahim (2005). *“Bankacılık Sektörüne
Yabancı Girişi: Küresel Gelişmeler ve Türkiye”*. BDDK ARD Çalışma Raporu.

Yeldan, Erinç (2006). *Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi, Bölüşüm, Birikim ve
Büyüme*. 12.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

World Investment Report (2015). “UNCTAD”. Haziran.

ÖZ GEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : İrfan DOĞAN

Doğum Tarihi : 20.12.1988

Doğum Yeri : Kağızman (KARS)

Eğitim Durumu : 2014 - **Abant İzzet Baysal Üniversitesi (Bolu) Bankacılık ve Finans Yüksek Lisans Eğitimi.**

2009 – 2013 **Giresun Üniversitesi Görele Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu Bankacılık ve Finans Lisans Eğitimi.**

2003 – 2007 **Kağızman Lisesi Y.D.A. (Kars)**

1995 – 2003 **Dr. Mustafa Yalcın İlköğretim Okulu (Kars)**

Yabancı Diller : **İngilizce**

YDS: 75

Denevimler : Abant İzzet Baysal Üniversitesi Gerede Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu Yerleşkesinde Bankacılık ve Finans Bölümünde Araştırma Görevlisi olarak işe başladım ve halen görevime devam etmekteyim.

C. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplar veya kitaplardaki bölümler:

C2. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplardaki bölümler:

Finansal Yönetim, Bölüm adı:(Menkul Kıymet Borsaları) (2015)., DOĞAN İRFAN, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., Editör:DOÇ. DR. FERUDUN KAYA, Basım sayısı:1, Sayfa Sayısı 526, ISBN:978-605-333-465-1, Türkçe(Ders Kitabı), (Yayın No: 1704037)

Finansal Yönetim, Bölüm adı:(Birleşme ve Devir) (2015)., DOĞAN İRFAN, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., Editör: DOÇ. DR. FERUDUN KAYA, Basım sayısı:1, Sayfa Sayısı 526, ISBN:978-605-333-465-1, Türkçe(Ders Kitabı), (Yayın No: 1704073)

Finansal Yönetim, Bölüm adı:(Finansal Piyasalar) (2015)., DOĞAN İRFAN, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., Editör:Doç. Dr. Ferudun KAYA, Basım sayısı:1, Sayfa Sayısı 526, ISBN:978-605-333-465-1, Türkçe(Ders Kitabı), (Yayın No: 1703962)

